นวุตยายุวัฑฒนานุกาล:

หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม

ISBN 978-616-382-812-5

นวุตยายุวัฑฒนานุกาล: หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม ● รศ.ดร.อมร แสงมณี แปล

นวตยายวัฒนานกาล:
หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี ◉ แปล

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
ทรงประเคนพัดยศแด่พระวิเทศธรรมรังษี
ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง

พระราชมงคลรังษี

(สุรศักดิ์ ชีวานนฺโท ป.ธ.๔, พธ.ด.)

คำอนุโมทนา

เนื่องในมงคลสมัยที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ โดยความร่วมแรงร่วมใจและพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้เจริญก้าวหน้าและพัฒนามาโดยลำดับ พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างแดนครบ ๔๐ ปี ดังนั้น คณะกรรมการวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. พร้อมด้วยคณะศิษยานุศิษย์ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้มีการจัดงานทำบุญธรรมสมโภช เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสอันเป็นมงคลวาร รวม ๓ งานด้วยกัน คือ

๑. สมโภชวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ครบ ๔๐ ปี

๒. ฉลองสัญญาบัตรพัดยศ พระวิเทศธรรมรังษี (สุรศักดิ์ ชีวานนฺโท ป.ธ.๔, พธ.ด.) ประธานสงฆ์วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่ “พระราชมงคลรังษี”

๓. ทำบุญธรรมสมโภชอายุวัฒนมงคลครบ ๙๐ ปี พระราชมงคลรังษี

พระเดชพระคุณ พระราชมงคลรังษี (สุรศักดิ์ ชีวานนฺโท) หรือหลวงตาชี เป็นพระธรรมทูตไทย ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในประเทศสหรัฐอเมริกานานถึง ๔๐ ปีแล้ว ได้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตของท่านอย่างหนักแน่นมั่นคง จนเป็นพระเถระรูปหนึ่งที่เป็นหลักให้แก่คณะสงฆ์ และพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศ ตลอดจนพุทธศาสนิกชนในต่างแดนได้อย่างน่าเคารพศรัทธามิเสื่อมคลาย

พระเดชพระคุณ พระราชมงคลรังษี นั้นได้ใช้ชีวิตด้วยการเป็นผู้ศึกษาปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรมะอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เป็นชีวิตที่มีคุณค่าน่าศึกษาและถือเป็นแบบอย่าง สำหรับการเผยแผ่ธรรมนั้นท่านได้แสดงธรรมในโอกาสต่างๆ รวมทั้งได้เขียนบทความธรรมะตีพิมพ์ในวารสาร "แสงธรรม" ซึ่งเป็นวารสารรายเดือนของวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ตลอดระยะเวลา ๔๐ ปีที่ผ่านมาท่านได้ทำหน้าที่ประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกๆ รูปแบบจนเป็นที่ประจักษ์

เนื่องในโอกาสที่พระเดชพระคุณฯ เจริญอายุวัฒนมงคลครบ ๙๐ ปี สมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมกับคณะศิษยานุศิษย์ คณะกรรมการวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ได้กำหนดจัดงานธรรมสมโภชขึ้นระหว่างวันที่ ๓-๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ นอกจากจะมีการจัดงานทำบุญ จัดปฏิบัติธรรม ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวแล้ว เพื่อเป็นธรรมานุสรณ์ในการจัดงานครั้งนี้ ได้จัดพิมพ์หนังสือประวัติและผลงานของพระเดชพระคุณ **พระราชมงคลรังษี** ซึ่งแปลจาก **"The Life and Works of Luang Ta Chi"** เรียบเรียงโดย Dr. Kamala Tiyavanich (ดร.กมลา ติยะวนิช) อาจารย์ผู้เรียบเรียงหนังสือสำหรับสาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยคอร์แนล รัฐนิวยอร์ก ซึ่งการแปลหนังสือสู่ภาค

ภาษาไทยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งทุ่มเททำงานด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนงานแปลสำเร็จลงด้วยดี

ในนามคณะกรรมการวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระเทพวรมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เจ้าคณะจังหวัดนครพนม ที่มีเมตตารับเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ เพื่อแจกเป็นธรรมานุสรณ์ในงานนี้ด้วย เพื่อเป็นการแสดงถึงความกตัญญูกตเวที ถวายเป็นธรรมบรรณาการแทนเครื่องมุทิตาสักการะ ด้วยการได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประวัติชีวิตและผลงานด้านธรรมะอันลุ่มลึกและหลากหลายของพระเดชพระคุณ พระราชมงคลรังษี (หลวงตาชี) ให้ปรากฏในบรรณพิภพสืบไป

หากมีข้อความส่วนใด ขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์ คณะผู้จัดพิมพ์ขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และยินดีรับคำชี้แนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป ขออำนาจบุญกุศลผลความดีจากการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอน้อมถวายเป็นมุทิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณ พระราชมงคลรังษี ขอได้เจริญรุ่งเรืองงอกงามไพบูลย์ในร่มพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยู่เป็นร่มโพธิ์ทองในพระพุทธศาสนาตลอดกาลนานเทอญ

พระครูสิริอรรถวิเทศ
ประธานคณะกรรมการอำนวยการ
วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.
๑๕ เมษายน ๒๕๕๘

คำปรารภ

หลวงตาชี (สุรศักดิ์ ชีวานนฺโท) เจ้าอาวาส
วัดไทยวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ท่านได้นำสามเณร ๒ รูปมาจำพรรษา ที่วัดพระธาตุพนม ๑ พรรษา สมัยพระธรรมราชานุวัตร (แก้ว กนฺโตภาโส) เป็นเจ้าอาวาส

ข้าพเจ้าก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรในปีนั้นโดยมี พระธรรมราชานุวัตร (แก้ว กนฺโตภาโส) สมัยเมื่อท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพนมเจติยานุรักษ์ เป็นพระอุปัชฌาย์

ได้เห็นพระมหาสุรศักดิ์ ชีวานนฺโท ดูอากัปกิริยา มารยาทท่าทางของท่าน องอาจ กล้าหาญ งดงาม ตรงไปตรงมา เป็นที่น่าศรัทธาเลื่อมใส และท่านยังเป็นพระนักต่อสู้เพื่อความถูกต้องเป็นธรรม จนถูกคุมขังข้อหาเป็นคอม-มิวนิสต์ ในฐานะที่ท่านเป็นนักสอน นักสวด นักเสก ใช้เวลาช่วงอยู่ในที่คุมขัง สอนนักโทษ สวดเสกนักโทษ ให้รู้ธรรม ปฏิบัติธรรม เรียกว่า

เสกตัวให้ศักดิ์สิทธิ์
เสกจิตให้มีกุศล
เสกดีใส่ตน และ
เสกมงคลใส่ตัว

ข้าพเจ้าในฐานะศิษย์ร่วมสถาบัน (เคยเรียน วิปัสสนาฯ กับ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก) คณะ ๕ วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร ด้วยกัน

และได้เคยเดินทางมากราบท่านที่วัดไทยวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ท่านเมตตาให้ที่พัก ๑ คืน ได้ร่วมทำวัตรสวดมนต์ ร่วมฉัน เป็นไปอย่างมีระเบียบวินัย เบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด ท่านก็ยังปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย รักษาไว้ซึ่งความถูกต้องเป็นธรรมเรื่อยมา สมกับคำพูดที่หลวงพ่อเจ้าคุณพระธรรมราชานุวัตร (แก้ว กนฺโตภาโส) พระอุปัชฌาย์ของท่านเจ้าคุณไว้ว่า

“พระมหาสวัสดิ์ ชีวานุโต เป็นพระดี ครั้งพรรษาน้อยมา ส่งไปต่างแดน ถูกสนับสนุน ติดต่อกัน เพื่อให้เป็นพระเถระในภายหน้า”

ในวโรกาสที่พระเดชพระคุณ หลวงพ่อเจริญอายุครบ ๙๐ ปี และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราชมงคลวังโส

คณะสงฆ์วัดพระธาตุพนม วรมหาวิหาร ขอร่วมมุทิตาสักการะด้วย

๑. ร่วมบริจาคปัจจัย เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๒. พิมพ์หนังสือตามใบเสนอธรรม ถวาย ๑,๐๐๐ เล่ม

และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย องค์พระธาตุพนม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายดลบันดาลให้พระเดชพระคุณ เจริญรุ่งเรืองในพระบวรพุทธศาสนา เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของพุทธศาสนิกชนตลอดไปตราบนาน

[illegible]

เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

ความในใจผู้แปล

เมื่อดิฉันได้รับการติดต่อจากพระมหาปิยะ อุตฺตมปญฺโญ ป.ธ.๙ เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมรัตน์ เมืองพิทส์เบิร์ก รัฐเพ็นซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยร่วมงานกันเมื่อปี ๒๕๕๐ ในการทำหนังสือที่ระลึกครบรอบ ๕๐ ปี วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย ให้ช่วยแปลหนังสือ **"The Life and Works of Luang Ta Chi"** ซึ่งเรียบเรียงโดย Dr. Kamala Tiyavanich (ดร.กมลา ติยะวนิช) เป็นภาษาไทย ดิฉันก็แทบจะตอบรับในทันที ด้วยมีศรัทธาในตัวพระมหาปิยะมาตั้งแต่ครั้งที่ได้ร่วมงานกัน แต่ก็ได้ตอบอย่างแบ่งรับแบ่งสู้ไปในชั้นต้น เนื่องจากไม่มั่นใจว่าจะสามารถทำได้หรือเปล่า เมื่อได้เห็นต้นฉบับก็พบว่าตนเองมีศักยภาพพอที่จะทำงานนี้ได้ จึงตอบรับว่ายินดีจะทำงานชิ้นนี้อย่างสุดฝีมือเพียงลำพัง เพราะหนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์เพื่อเป็นธรรมานุสรณ์ในการจัดงานทำบุญธรรมสมโภชอายุวัฒนมงคลครบ ๙๐ ปี พระราชมงคลรังษี (สุรศักดิ์ ชีวานนฺโท) หรือหลวงตาชี ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ที่พระมหาปิยะให้ความเคารพยิ่ง และเมื่อได้เริ่มอ่านหนังสือเพื่อทำความเข้าใจรอบแรกก็รู้สึกว่าตนเองโชคดีที่ได้มีโอกาสทำงานที่มีความหมายยิ่งนี้ เพราะประวัติชีวิตและผลงานของหลวงตาชีเป็นเรื่องราวที่ทรงคุณค่าน่าศึกษา สมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการเผยแพร่ให้เป็นที่ประจักษ์

ตลอดเส้นทางการแปลหนังสือ **"นวุตยายุวัฑฒนานุกาล: หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม"** ดิฉันได้เรียนรู้อะไรมากมาย ซึ่งไม่อาจสาธยายให้หมดจดในที่นี้ได้ แต่มีแนวคิดหนึ่งที่หลวงตาชีถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของท่านซึ่งประทับใจดิฉันมากที่สุดคือ **"ชีวิตจะมีคุณค่า เมื่อได้ทำงานที่มีความหมาย"**

นับเป็นแนวคิดที่มีคุณค่า น่าจดจำ และนำไปเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างยิ่ง

การได้มีโอกาสทำงานถวายพระเถระผู้ใหญ่ที่อุทิศชีวิตพลีเพื่อธรรม เช่นหลวงตาชี เป็นความภูมิใจอันสูงยิ่งในชีวิต ซึ่งทำให้ดิฉันต้องกราบขอบพระคุณพระมหาปิยะ อุตฺตมปญฺโญ ที่กรุณาหยิบยื่นโอกาสนี้ให้ และที่ลืมไม่ได้คือต้องขอขอบคุณ ดร.กมลา ติยะวนิช ผู้เรียบเรียงต้นฉบับภาษาอังกฤษที่แสนงดงาม

หากมีกุศลผลบุญคุณงามความดีใดๆ จากการแปลหนังสือที่ทรงคุณค่าเล่มนี้ ดิฉันขอน้อมถวายเป็นมุทิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณ พระราชมงคลรังษี ผู้เปี่ยมด้วยภูมิธรรม และเมตตาธรรมอันสูงยิ่ง ขอได้เจริญรุ่งเรืองไพบูลย์ในร่มพระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดไปชั่วกาลนานเทอญ

รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี
๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

สารบัญ (ต่อ)

๑

หมู่บ้านโพนงาม

หลวงตาชีเกิดเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๗ ตรงกับปีฉลู ตอนเล็กๆ มีชื่อเล่นว่า "ศักดิ์" ซึ่งเป็นชื่อย่อจากชื่อจริงของท่านคือ "สุรศักดิ์" บิดาของท่านมีนามว่า "จัน" และมารดาของท่านมีนามว่า "มุน" บุพการีของหลวงตาเป็นชาวนาเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วๆ ไป ท่านมีบุตรทั้งหมด ๙ คน เด็กชายศักดิ์เป็นลูกคนที่ ๕ ครอบครัวของท่านอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านลาวชื่อ บ้านโพนงาม ซึ่งหมายถึงหมู่บ้านที่มีจอมปลวกงาม ในช่วงเวลาที่เด็กชายศักดิ์เกิด บ้านเกิดของท่านเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นจังหวัดที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน ประชาชนในจังหวัดนครพนมส่วนใหญ่เป็นคน "ลาว" แต่ก็มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

เด็กชายศักดิ์ถือกำเนิดช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) ซึ่งทรงได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษเป็นเวลาหลายปี พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ เสด็จสวรรคตใน

ช่วงเวลาที่เด็กชายศักดิ์มีอายุประมาณ ๖ เดือน ตลอดรัชสมัยของพระองค์ (๒๔๕๓-๒๔๖๘) พระองค์ได้ทรงทุ่มเทพระวิริยะอุตสาหะในการสร้างเอกลักษณ์ของชาติด้านความเป็นชาตินิยมโดยพระองค์ได้พระราชทานคำขวัญ **"ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์"** เพื่อตอกย้ำและสร้างจิตสำนึกแห่งความรักและผูกพันต่อ ชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์แบบสมบูรณาญาสิทธิราช ในปี พ.ศ.๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ธงชาติไทยแบบใหม่ซึ่งประกอบด้วยสีแดง สีขาว และสีน้ำเงิน ซึ่งสนองรับความเป็นไตรภาคีของแผ่นดินซึ่งได้แก่ สีแดงหมายถึง ชาติ สีขาวหมายถึง พระพุทธศาสนา และสีน้ำเงินหมายถึง สถาบันพระมหากษัตริย์

ในเวลานั้นไม่มีใครเข้าใจในมโนทัศน์ "ชาติ" (ชา-ติ ในภาษาบาลี) ในฐานะคุณลักษณ์เชิงเขตแดน ส่วนใหญ่ผู้คนจะระบุความเป็นตนเองโดยอ้างอิงกับหมู่บ้าน หรือเขตเมืองที่อาศัยใช้ชีวิตอยู่มากกว่า และไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณ์ด้านเชื้อชาติมากนัก ดังนั้นโรงเรียนรัฐบาลจึงรับหน้าที่ในการเผยแพร่ความหมายของ **"ชาติ"** แก่เยาวชนของชาติ และหล่อหลอมให้เยาวชนเป็นพลเมืองที่ดี

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงตราพระราชบัญญัตินามสกุลให้ราษฎรของพระองค์ใช้นามสกุลต่อจากชื่อของพวกเขา เพราะก่อนหน้านั้นประชาชนคนพื้นบ้านจะมีแต่ชื่อตัวเท่านั้น และมักจะเรียกขานกันโดยชื่อที่เรียกมาตั้งแต่แรกเกิดหรือวัยเด็ก และในระยะเวลาใกล้ๆ กับช่วงที่เด็กชาย

ศักดิ์เกิด พระเจ้าอยู่หัวได้ตราพระราชกฤษฎีกาการศึกษาภาคบังคับให้บังคับใช้ทั่วประเทศ ผลที่ติดตามมาก็คือ เด็กที่อายุระหว่าง ๗ ปี-๑๔ ปี ต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งใช้หลักสูตรที่อิงแบบอย่างของโลกตะวันตก

เด็กชายศักดิ์ใช้ชีวิตช่วงเด็กทั้งหมดในสิ่งแวดล้อมที่คนไทยเรียกว่า "ยุคบ้านป่า" ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ย้อนกลับไปนานแสนนาน และสิ้นสุดลงในช่วงเวลาราวปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยในช่วงระยะเวลาอันยาวนานนี้ ประเทศสยาม ซึ่งเป็นนามที่ใช้เรียกชื่อประเทศไทยในเวลานั้น ยังมีประชากรไม่หนาแน่นนัก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นเขตชนบท และโชคดีที่ดูเหมือนว่าจะเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันมากมายไม่รู้จบ ในช่วงที่ศักดิ์เป็นเด็กพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นป่าอยู่ ตามสถิติที่ได้บันทึกไว้ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ พื้นที่ป่าครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณสิบล้านเฮกตาร์ (หรือ ๔๐,๐๐๐ ตารางไมล์)

หมู่บ้านของหลวงตาชีจัดว่าเป็นหมู่บ้านที่โดดเดี่ยว ระหว่างการสัมภาษณ์ หลวงตาชีทำท่าอ้าแขนออกเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีต้นไม้ขนาดมหึมาที่ท่านเคยเห็นตอนเด็กๆ *"อาตมาเห็นต้นไม้สารพัดในเขตผืนป่าของคำชะอี เช่นไม้พันชาติ ไม้ประดู่ ไม้จำปา และพื้นที่ยังเต็มไปด้วยหนองคลอง บึง ซึ่งมีปลาจำนวนมากอาศัยอยู่ สายน้ำใกล้หมู่บ้านของอาตมาก็ลึกเป็นพิเศษ มีต้นไผ่หนาทึบขึ้นเต็มสองฟากฝั่ง ไม้ไผ่เหล่านี้ช่วยป้องกันไม่ให้ตลิ่งทรุดลงมา พวกเรามีชีวิตอยู่โดยการพึ่งพาผืนป่า"*

หมู่บ้านคำชะอีในสมัยก่อน

หมู่บ้านของเด็กชายศักดิ์ก็ไม่ผิดอะไรกับหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตภาคอีสาน คือชาวบ้านดำเนินชีวิตไปได้ดีโดยอาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียง ความต้องการเงินตรายังมีไม่มากนัก ชาวนาจะปลูกข้าวไว้กินเอง ชาวบ้านมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการทำมาหากิน โดยมีการร่วมลงแขกในการไถหว่าน เพาะปลูก และเก็บเกี่ยวข้าว รวมทั้งร่วมแรงแข็งขันในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ผู้หญิงไม่เพียงแต่ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายใน

ทุ่งนาเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการผลิตผ้าไหม และผ้าฝ้ายอีกด้วย ทุกครัวเรือนจะมีหูกสำหรับทอผ้าไว้ใช้เอง

เด็กน้อยกับเกวียนอเนกประสงค์

ปัจจัยสี่ซึ่งได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย สามารถหาได้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยไม่ต้องใช้เงินทองซื้อหามา ทั้ง

ผู้เยาว์และผู้มีอายุต่างก็รู้ถึงประโยชน์อันหลากหลายของไม้ไผ่ พวกเขาใช้ไม้ไผ่ลำใหญ่สำหรับสร้างบ้านและทำคอกควาย ใช้ปล้องไม้ไผ่ช่วงที่เป็นข้อทำภาชนะใส่น้ำและถ้วย ใช้ไม้ไผ่ที่เจียกมาสานเป็นเสื่อ ตะกร้า หมวก และกระด้ง ใช้ไม้ไผ่ลำเล็กทำขลุ่ยและท่อส่งน้ำ พวกเขานำใบไผ่มาเป็นอาหารสำหรับวัว ควาย และม้า และนำหน่อไผ่อ่อนๆ มาเป็นผักที่คุณภาพ ซึ่งเปี่ยมด้วยสารอาหาร และมีรสชาติดี

เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างต้องทำด้วยมือ เด็กๆ จะไม่ได้อะไรที่พวกเขาต้องการอย่างรวดเร็วนัก ผลก็คือพวกเขาได้เรียนรู้เรื่องความอดทน การรอคอยจนกว่าสิ่งที่พวกเขาปรารถนาจะสำเร็จลงด้วยมือ จึงสอนให้ผู้เยาว์ให้ความเคารพต่องานหัตถศิลป์ และสอนให้พวกเขาเห็นคุณค่าในสิ่งเล็กสิ่งน้อยที่พวกเขาได้รับอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับวัฒนธรรมตะวันตกในปัจจุบัน ซึ่งผู้เยาว์จำนวนมากต้องการการสนองตอบความปรารถนาของตนเองอย่างเฉียบพลัน ไม่ว่าจะเป็นอาหาร (ซึ่งส่วนมากเป็นอาหารขยะ) ความบันเทิงเริงรมย์ หรือแม้กระทั่งเรื่องความรักและมิตรภาพ

บรรดาผักหญ้า ปลา และสัตว์ต่างๆ ที่เด็กๆ กินล้วนเพาะปลูก จับและล่าจากพื้นที่ใกล้เคียง เด็กๆ จะรู้ว่าที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไรที่พวกเขาจะสามารถหาอาหารประเภทต่างๆ ได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวซึ่งพวกเขาไม่ได้ปลูกหรือเลี้ยงเองเลย ย้อนกลับไปในช่วงเวลานั้นยังไม่มีใครรู้จักปุ๋ยเคมี หลวงตาชีฟื้นความหลังว่า *"ในช่วงฤดูฝน ในป่าจะมีหน่อไม้จำนวน*

มาก ทั้งรสชาติก็อร่อยด้วย ปลาก็เต็มไปหมด เมื่อไหร่ก็ตามที่พวกเราไปหาปลา เรามักจะได้ปลามาเสมอ ไม่เคยพลาด เรากลับมาก็ทำแกงหลายอย่างใส่ปลา ใส่เห็ดและหน่อไม้ แม้เราจะไม่เคยมีเงินสักบาท แต่เราก็มีอาหารพอกิน” แทนที่จะมุ่งหน้ามาแข่งขันกัน เด็กๆ ก็ได้เรียนรู้ที่จะเกื้อกูลกันทั้งในการทำงานและการละเล่น ยิ่งกว่านั้นพวกเขายังเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีความรู้ และสามารถจะดูแลตัวเองได้ แม้กระทั่งในสถานการณ์ที่บีบคั้นหรือเป็นอันตรายก็ตาม ด้วยเหตุที่ทั้งพ่อและแม่จำเป็นต้องทำงานในทุ่งนาทั้งคู่ เพื่อให้มีอาหารพอกินตลอดทั้งปี เด็กๆ จึงต้องช่วยทำงานด้วยเช่นกัน และเมื่อเสร็จงานพอมีเวลาไปเล่นได้ พวกเขาก็จะเล่นกันโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใหญ่มาคอยดูแล

ตั้งแต่วัยเด็ก เด็กชายศักดิ์ชอบแบ่งปันสิ่งที่ตนมีให้กับเด็กอื่นๆ และนิสัยดังกล่าวนี้ยังคงติดตัวมาจนถึงปัจจุบัน *“อาตมาไม่เคยเก็บอะไรไว้ให้ตัวเองเลย”* หลวงตากล่าว *“อะไรก็ตามที่อาตมามี ไม่ว่าจะเป็นไตรจีวรที่เหลือใช้ หรือปัจจัยที่มีคนนำมาถวาย อาตมาจะมอบให้คนอื่นไปใช้ประโยชน์เสมอ”*

การฆ่าสัตว์เพื่อนำมาทำเป็นอาหารถือว่าเป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอด แต่การฆ่าเพื่อความบันเทิงใจนั้นถือเป็นเรื่องต้องห้าม เด็กๆ ในยุคสมัยของเด็กชายศักดิ์ ไม่เคยมีของเล่นที่ผลิตจากโรงงาน พวกเขาจะเล่นกับอะไรก็แล้วแต่ที่หาได้ในทุ่งนาหรือในป่า วันหนึ่งมีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งจับได้ว่ามีเด็ก ๒-๓ คนกำลังเล่นกับกบเสมือนว่าพวกมันเป็นของเล่น

แทนที่จะด่าว่าเด็กๆ ที่ทำไม่ดีต่อสัตว์ ผู้ใหญ่ท่านนั้นได้ใช้โอกาสนี้เพื่อสอนธรรมะแก่พวกเขา

"พวกเธอทรมานกบทำไม" ผู้ใหญ่ถามเด็กๆ

"การดึงขากบเล่นมันสนุกดี" เด็กชายคนหนึ่งตอบ

"ถ้ากบจับพวกเธอได้แล้วเริ่มดึงขาพวกเธอบ้างจะเป็นยังไง พวกเธอกลัวมั้ยว่าแข้งขาของพวกเธอจะหัก"

เด็กผู้ชายทุกคนนิ่งเงียบ

"พวกเธอไม่ควรทรมานสัตว์เพื่อความสนุกสนาน ถ้ากบเกิดตายขึ้นมา พวกเธอก็จะบาป" ผู้ใหญ่ท่านนั้นบอกเด็กๆ *"พวกเธอกลัวความเจ็บปวดและความตาย กบก็กลัวเหมือนกัน"*

ในวันนั้น เด็กๆ ได้เรียนรู้ที่จะปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความเมตตา

ในสมัยก่อน ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างชาวบ้านกับโลกของธรรมชาติ ดังที่หลวงตาชีบอกกับพวกเรา *"ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และธรรมะก็สถิตอยู่ในหัวใจของพวกเขาอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งหลายจะสอนเด็กๆ โดยใช้ตัวอย่างจากประสบการณ์ของท่านเอง"*

๒

ความสุขจากการเลี้ยงควาย

ตามหมู่บ้านในเขตชนบทเด็กๆ จะมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของครอบครัว อาจกล่าวได้ว่าพวกเขามีส่วนอย่างมากต่อสุขภาวะของครัวเรือน เด็กแต่ละคนจะรู้ว่าเขาหรือเธอเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว คือรู้ว่าความเป็นไปของครอบครัวจะไม่ราบรื่นถ้าขาดแรงงานจากเด็กๆ

เด็กๆ ในชนบทมักจะเริ่มชีวิตในแต่ละวันด้วยการทำงานบ้าน เช่น การหุงหาอาหาร การตำข้าว เพื่อแยกแกลบออกจากเมล็ดข้าว ตักน้ำ และดูแลน้องๆ เด็กผู้ชายต้องออกไปทำงานในท้องนา มือไม้ของพวกเขาจะสกปรก การเรียกร้องเงินเพื่อเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับการทำงานนั้นไม่เคยอยู่ในความคิดของพวกเขาเลย

ในชนบทไทย ควายคือสัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับชาวนาในท้องถิ่น ซึ่งพวกเขาจะใช้มันไถนา ในตอนเช้าเด็กๆ ผู้ชายจะต้อนควาย แล้วพาพวกมันไปกินหญ้า ในตอนค่ำควายก็จะถูกต้อนกลับเข้ามาใน

หมู่บ้านและถูกขังอยู่ในคอก เจ้าอาวาสวัดทุกท่านทั้งที่ประจำอยู่ตามวัดในเมืองและตามหมู่บ้านทั่วประเทศไทยต่างก็เคยเรียนรู้วิธีเลี้ยงควายกันมาแล้วในระหว่างที่ท่านเหล่านั้นยังเป็นเด็ก ตัวอย่างเช่น ท่านอาจารย์ปัญญา (พ.ศ.๒๔๕๔-๒๕๕๐) ซึ่งเป็นหนึ่งในปูชนียาจารย์นักเทศน์ซึ่งมีอิทธิพลอันสูงยิ่งต่อหลวงตาชี ก็เริ่มเลี้ยงควายตั้งแต่ตอนที่ท่านมีอายุได้เพียง ๕ ขวบเท่านั้น

สัตว์เลี้ยงที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับชาวนาในท้องถิ่น

ท่านอาจารย์ปัญญาเป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ซึ่งอยู่ในจังหวัดนนทบุรี ทางทิศเหนือของกรุงเทพ นามฉายาของท่านคือ “ปัญญานันทภิกขุ” หลังจากที่ท่านกลายเป็นพระนักเทศน์ผู้มีชื่อเสียง ผู้คนก็จะ

เรียกนามท่านว่า “อาจารย์ปัญญา” ซึ่งเป็นคำย่อที่มาจากคำเต็ม “ปัญญานันท” ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศสยาม บิดามารดาของท่านเรียกท่านว่า “ปั่น” เมื่อท่านอายุได้ ๕-๖ ขวบ ท่านได้รับมอบหมายให้พาควาย ๒ ตัวไปกินหญ้าทุกๆ วันก่อนตะวันจะขึ้น ภารกิจดังกล่าวคงเป็นเรื่องที่น่าขนหัวลุกสำหรับเด็กๆ ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผีสาง แต่พวกเขาก็ไม่อาจจะปฏิเสธพ่อแม่ได้

อาจารย์ปัญญาย้อนรำลึกถึงการเผชิญกับความหวาดกลัวของท่าน *“เรื่องที่ไม่สนุกที่สุดก็คือการที่ต้องตื่นแต่เช้ามืดในช่วงฤดูไถหว่าน ควายจะต้องไปถึงทุ่งนาก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น อาตมาก็กลัวผีแต่ก็ไม่กล้าบอกโยมพ่อเพราะกลัวว่าจะถูกตำหนิ อาตมาไม่ชอบเลยที่โยมพ่อโยมแม่ใช้ให้ทำหน้าที่นั้นในตอนที่ข้างนอกมืดตื๊ดตื๋อ อาตมากลัวการเดินในที่มืด ดังนั้นอาตมาก็เลยไม่ยอมอยู่ห่างจากเจ้าควายตัวหนึ่ง ไม่ว่ามันจะไปกินหญ้าที่ไหน อาตมาก็จะไปกับมัน คอยดูมันกินหญ้า อาตมาพูดกับมันเหมือนกับที่อาตมาพูดกับคน อาตมานึกในใจว่า ถ้ามีอะไรเกิดขึ้น อาตมาก็ยังสามารถปีนขึ้นไปบนหลังมัน แล้วทำให้มันวิ่ง แต่ปรากฏว่าไม่เคยมีอะไรเกิดขึ้นเลย บางครั้งอาตมามองเห็นอะไรในความมืดซึ่งดูเหมือนมีใครยืนอยู่ แล้วอาตมาก็รีบเข้าไปประชิดกับเจ้าควายของอาตมาอย่างไม่ยอมห่างในขณะที่จ้องเขม็งไปที่เจ้าสิ่งนั้น ต่อมาเรื่องลี้ลับก็ถูกเปิดเผยขึ้น ปรากฏว่าเจ้าสิ่งนั้นก็เป็นเพียงตอไม้ ไม่ใช่ผีสางอย่างที่อาตมากลัวหรอก”*

การมอบความรับผิดชอบให้เด็กๆ คอยดูแลควายทำให้เด็กๆ รู้สึกอ่อนไหวต่อความเป็นอยู่ของควาย บรรดาสัตว์ที่ยิ่งใหญ่เหล่านี้เป็นเพื่อนของเด็กๆ ท่านอาจารย์สุรศักดิ์หวนรำลึกว่า *"ความสุขของควายก็คือความสุขของอาตมา อาตมามองปราดไปก็รู้ได้ทันทีว่ามีอะไรพอให้มันกินไหม การได้เฝ้ามองควายนอนแช่อยู่ในปลักทำให้อาตมามีความสุข ในวันที่ควายของเรามีอาหารไม่พอกิน ทำให้อาตมารู้สึกไม่ดีเลย จิตใจมันห่อเหี่ยว"*

เด็กๆ ช่วยพ่อแม่เลี้ยงควาย

การเลี้ยงควายสามารถทำให้จิตใจของเราเบิกบานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าบรรดาเด็กผู้ชายได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หน้าที่เลี้ยงควายเปิดโอกาสให้เด็กๆ พ้นจากการจับตามองของบรรดาผู้หลักผู้ใหญ่ และยังเป็นการใช้พลังของผู้เยาว์ในพื้นที่กลางแจ้ง ทั้งในทุ่งนาและในผืนป่า ในช่วง

อายุระหว่าง ๘-๑๐ ขวบหลวงตาชีใช้เวลาไปในการเลี้ยงควายมากทีเดียว ท่านเจ้าอาวาสรำลึกถึงการทำหน้าที่นี้ในแง่มุมของประสบการณ์ในวัยเด็กที่มีความสุขที่สุด ท่านหวนคิดถึงการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวของบรรดาเด็กผู้ชายในหมู่บ้าน ท่านเล่าว่า *"บ้านโพนงามอยู่ไม่ไกลจากภูผักหวาน เท่าใดนัก พวกเรามักจะตื่นแต่เช้าตรู่ แล้วก็ขี่ควายไปที่ภูกัน เส้นทางที่ขี่ควายไปนั้นก็คดเคี้ยว และเป็นทางชันขึ้นเขา พวกเราต้องคอยต้อนให้ควายขึ้นไปจนถึงยอดเขา ตามเส้นทางก็ปกคลุมไปด้วยไม้ใหญ่นานาพันธุ์ แต่ตรงส่วนที่เป็นยอดเขานั้นเป็นทุ่งหญ้าที่ราบ เมื่อเราต้อนควายขึ้นไปถึงยอดและปล่อยให้พวกมันเล็มหญ้าในทุ่งหญ้าแล้ว เราก็มีอิสระที่จะทำอะไรก็ได้ตามชอบใจ พวกเราก็พากันเล่นอะไรต่ออะไรทั้งวัน วิ่งเล่นบ้าง ปีนต้นไม้บ้าง เก็บเห็ดสารพัดชนิดบ้าง ดูนกและสัตว์อื่นๆ และทำอะไรต่ออะไรอื่นๆ อีก พอตกบ่ายแก่ๆ เราก็พากันต้อนควาย แล้วขี่มันกลับมาที่หมู่บ้าน"* ภูเขา "ภูผักหวาน" ตั้งชื่อตามชื่อต้นผักหวาน ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติบนภูเขา หลวงตาชีบอกว่า ผักหวานเป็นผักที่หวานที่สุดที่เด็กเลี้ยงควายทั้งหลายเคยได้ลิ้มรส

๓

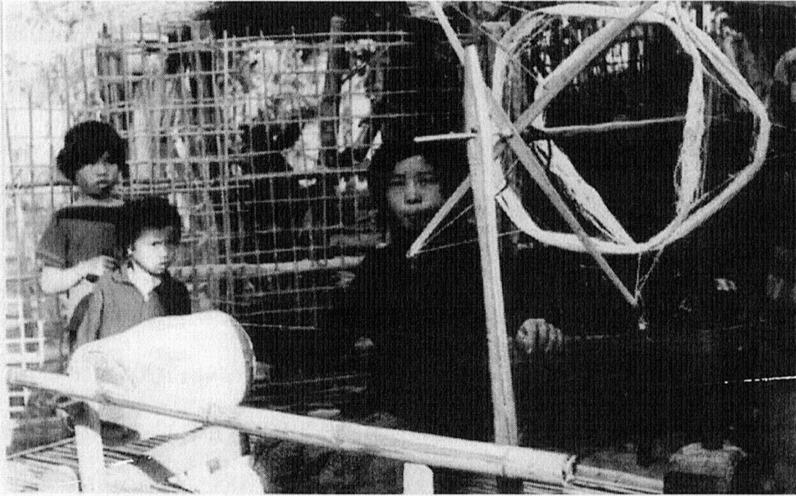
การศึกษาของเด็กๆ ในหมู่บ้าน

ในประเทศสยามก่อนสังคมสมัยใหม่ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นผู้ให้การศึกษา สมัยก่อนพระสงฆ์คือผู้รับผิดชอบในการสอนให้เด็กผู้ชายในหมู่บ้านหัดเรียนเขียนและอ่านอักษรประจำท้องถิ่น และฝึกฝนเรื่องหลักคุณธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังเป็นผู้สอนให้บรรดาเด็กผู้ชายได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การรักษาด้วยสมุนไพร รวมทั้งทักษะเชิงปฏิบัติทางศิลปะและหัตถกรรมอันหลากหลาย

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓) ได้เริ่มใช้ระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่ในเขตเมืองของจังหวัดต่างๆ แล้ว พระสงฆ์ยังคงรับหน้าที่สอนหนังสือให้เด็กๆ ตามหมู่บ้านอยู่ แต่ท่านเหล่านั้นก็ถูกกำหนดให้ใช้ตำราเรียนมาตรฐานภาษาไทย ซึ่งจัดพิมพ์โดยกระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพฯ

เด็กชายศักดิ์เริ่มเข้าเรียนในโรงเรียนตามระบบการศึกษาเมื่อมีอายุได้ ๑๒ ปี ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติสำหรับเด็กๆ ในรุ่นอายุของท่านและรุ่นที่อาวุโสกว่าท่าน ถ้าไม่นับการฝึกปฏิบัติตามวิถีพุทธในวัดวาอารามตามท้องถิ่นต่างๆ ก็ไม่ถือว่ามีการเรียนที่เป็นระบบอย่างเป็นทางการที่เรียกว่า “การศึกษา” ในช่วงที่เด็กชายศักดิ์ยังเป็นเด็ก สมัยนั้นการเรียนคือผลพวงของความสัมพันธ์ระหว่างเด็กๆ กับสังคมชนบทและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติรอบๆ ตัวพวกเขา เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะเรียนหนังสือกับปู่ย่า ตา ยาย พ่อแม่ พี่ชาย พี่สาว หรือเพื่อนที่มีอายุมากกว่า ชาวนาสูงอายุที่บ้านโพนงาม ทั้งหญิงและชาย จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของพวกเขาอย่างดี คนหนุ่มคนสาวจะเรียนรู้ การไถนา และการปักดำต้นกล้าจากผู้อาวุโส พวกเขาเรียนรู้วิธีสร้างบ้าน การต่อเกวียนเทียมวัว การทำแอก และคันไถอย่างง่ายๆ พวกเขาเรียนรู้เรื่องการต่อเรือ การทำไม้กวาด การทำคราด การทำกาวจากอวัยวะของสัตว์ และการประดิษฐ์เครื่องดนตรี เมื่อฤดูเก็บเกี่ยวสิ้นสุดลงเด็กๆ ผู้ชายก็จะช่วยพ่อแม่เย็บตับจากมุงหลังคา สานตะกร้า สานเสื่อ ทำไซดักปลา และซ่อมแซมแห ส่วนเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านก็จะเรียนรู้การเลี้ยงไหม การย้อมผ้าด้วยสีจากพันธุ์ไม้ในป่า และทอผ้าสำหรับตัดเย็บเสื้อผ้าอย่างง่ายสำหรับสมาชิกในครอบครัว สำหรับเด็กหญิงและเด็กชายในหมู่บ้านในสมัยก่อน การเรียนรู้วิถีแห่งการดำรงชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะของพื้นที่ และเป็นการบ่มเพาะความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับโลกของการใช้ชีวิตรอบๆ ตัวของพวกเขา

เด็กผู้หญิงเรียนรู้วิธีสาวไหม

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘) ได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาการศึกษาภาคบังคับ อย่างไรก็ตามก่อนหน้าปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ยังไม่มีโรงเรียนรัฐบาลเกิดขึ้นที่บ้านเกิดของเด็กชายศักดิ์ ก่อนหน้านั้น ๕ ปี ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เกิดการปฏิวัติขึ้นที่กรุงเทพฯ ภายใต้การนำของคณะนายทหารและผู้ร่วมก่อการที่เป็นข้าราชการ ซึ่งทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาถึงจุดสิ้นสุด ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๘) จึงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ศักดิ์และเพื่อนๆ ที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันเป็นเด็กลุ่มแรกจากหมู่บ้านจอมปลวกงามที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล และเรียนภาษาไทย

กรุงเทพฯ ในตอนนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูของเด็กๆ ก็ถูกแทนที่โดยบรรดาครูทั่วไปทั้งหลาย

เด็กๆ ในหมู่บ้าน

ในช่วงก่อนที่เด็กชายศักดิ์ยังไม่เข้าโรงเรียน ตอนที่ยังเป็นเด็กเลี้ยงควาย เขาได้เรียนอ่านหนังสือภาษาไทยกลางจากพี่ชายคนโตคือ อาจารย์สีซึ่งเป็นพระสงฆ์ หลังจากที่เด็กชายศักดิ์เริ่มเข้าเรียนหนังสือในระบบการศึกษา เขามีความก้าวหน้ากว่าเพื่อนๆ ในห้องในเรื่องความสามารถในการอ่านหนังสือ แม้ว่าในตอนนั้นเขายังไม่ได้เรียนรู้เรื่องการเขียนเลยก็ตาม หลวงตาชีทบทวนความทรงจำว่า *“เราไม่มีตำราอะไรเลย ครูจะเขียนหนังสือบนกระดานดำ แล้วนักเรียนก็ลอกทุกอย่างที่ครูเขียนลงสมุด”* เด็กชายศักดิ์เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติดีมาก เนื่องจากเขาเป็นเด็กที่ขยัน และไม่เคยขาดเรียน เขาสอบได้เป็นที่หนึ่งของการสอบจบชั้นประถมปีที่หนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เด็กชายศักดิ์เรียนจบชั้นประถมปีที่สองและก็สอบได้ที่หนึ่งเช่นเคย

ในระหว่างปีการศึกษา เหตุการณ์ที่ตื่นเต้นที่สุดสำหรับเด็กๆ เกิดขึ้นในวันปีใหม่ และวันรัฐธรรมนูญเมื่อเด็กๆ จากโรงเรียนประจำหมู่บ้านทุกโรงเดินทางไปอำเภอมุกดาหารเพื่อแข่งกีฬา และร่วมประกวดโต้วาที จากประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้เด็กๆ เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ซึ่ง

ช่วยให้พวกเขามีพัฒนาการทั้งทางกายภาพและทางสังคม หลวงตาทบทวนเรื่องราวในอดีตให้ฟังว่า *"เราเดินเท้าไปมุกดาหารกัน ส่วนคณะครูก็นั่งเกวียนเทียมวัวไป สำหรับเรื่องการโต้วาทีนั้น มันไม่ใช่การโต้วาทีสดหรอก ครูจะเป็นคนเขียนประเด็นของการโต้วาทีพร้อมทั้งบทโต้วาทีให้พวกเราท่องให้ขึ้นใจเป็นเวลานานหลายวันก่อนที่เราจะขึ้นเวทีไปโต้คารมกับทีมอื่น อาตมาเป็นคนที่มีความเชื่อมั่น และมีความมั่นใจในตัวเองเรื่องความสามารถในการจดจำทุกสิ่งทุกอย่างที่คุณครูเขียนให้ เพื่อนร่วมชั้นเรียนของอาตมามักจะเลือกให้อาตมาเป็นตัวแทนสำหรับทีมของเรา"* เรื่องที่เพื่อนๆ ของเด็กชายศักดิ์รู้สึกตื่นเต้นนั้นเป็นที่เข้าใจได้ เพราะการโต้วาทีนั้นไม่ได้ใช้ภาษาแม่ของพวกเขา เพื่อนๆ ของศักดิ์ไม่มั่นใจว่าพวกเขาจะสามารถจดจำบทโต้วาทีทั้งหมดที่ต้องพูดเป็นภาษาไทยกลางได้หมด

บ้านเรือนของชาวผู้ไทย

ดูเหมือนว่าสัญญาณของภาวะความเป็นผู้นำได้เริ่มปรากฏตั้งแต่ช่วงที่หลวงตาชีเป็นวัยรุ่น ท่านเล่าว่า ในช่วงที่ท่านยังเป็นนักเรียน ท่านเป็นที่รู้จักในหมู่เพื่อนๆ ว่าท่านเป็นเด็กชายที่ **“กล้าพูดและกล้าแสดงออก”**

เมื่อเด็กชายศักดิ์อายุได้ ๑๔ ปี เขาก็พบว่าเขาไม่สามารถที่จะเรียนหนังสือต่อไปได้ เนื่องจากตามกฎเกณฑ์ระบุว่า เมื่ออายุเต็ม ๑๔ ปีจะไม่สามารถเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้ แม้จะรักการเรียนมากเพียงใด เด็กชายศักดิ์ก็ต้องออกจากโรงเรียน

ในวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ประมาณ ๒-๓ เดือนหลังจากที่เด็กชายศักดิ์ออกจากโรงเรียนระดับประถมศึกษา เขาก็บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดโพธิ์ไทรซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้าน วันนั้นเป็นวันวิสาขบูชา มีอาจารย์ (หงษ์ สิทฺธโร) เป็นพระอุปัชฌาย์

๔

การศึกษาของสามเณรศักดิ์

การศึกษาของเด็กชายศักดิ์ช่วงที่เป็นสามเณรนั้นเป็นไปตามจารีตท้องถิ่น เขาเรียนอ่านอักษรธรรม ซึ่งใช้บันทึกหลักธรรมทางพระศาสนา อักษรธรรมมีลักษณะคล้ายตัวอักษรพม่า ต่อจากนั้นก็เรียนรู้การท่องจำข้อความที่จารึกบนใบลาน วิธีเรียนก็เรียนอ่านกับอาจารย์ตัวต่อตัว โดยถือหนังสือผูกที่จะเรียนเข้าไปกราบอาจารย์ นั่งหันหลังให้ท่าน ท่านก็นั่งหันหน้าเข้าหาเรา แล้วท่านจะอ่านนำ ลูกศิษย์ก็อ่านตาม ครั้งละหลายประโยค อ่านกลับไปกลับมาอยู่เช่นนี้จนกว่าจะจำได้ เมื่อจำได้แล้วท่านก็จะอ่านนำหัวข้อต่อไป ลูกศิษย์ก็อ่านตาม เรียนเช่นนี้เป็นประจำทุกวัน วันละครั้งหรือบางวันก็อาจจะเรียนถึง ๓ เวลาก็มี สุดแท้แต่ความถนัดของนักเรียน นักเรียนที่หัวดีก็จะก้าวหน้าเร็ว ส่วนนักเรียนที่ความจำไม่ค่อยดี การสอนก็จะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป

เนื้อความที่เรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสาระทางธรรมซึ่งรจนาโดยปูชนียาจารย์ในพระพุทธศาสนา ในบรรดาเรื่องราวต่างๆ ที่บรรดาพระสงฆ์ที่วัดโพธิ์ไทรเล่าให้ลูกศิษย์ฟังก็ได้แก่เรื่อง บารมี ๑๐ ทัศ คาถาอุณหิสสวิชัย เรื่องราวเกี่ยวกับอานิสงส์ต่างๆ ของการทำบุญ ชาดกต่างๆ และวรรณกรรมของภาคอีสานที่คนโบราณในท้องถิ่นได้แต่งไว้ คาถาอุณหิสสวิชัยนั้นเป็นที่นิยมมาก ชาวบ้านมักร้องขอให้พระสงฆ์ในท้องถิ่นเทศน์คาถาบทนี้เพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิตให้อายุมั่นขวัญยืน

ในวาระที่ท่านมีอายุมากขึ้น หลวงตาชีได้อธิบายความหมายที่แท้จริงของ คาถาอุณหิสสวิชัย ในบทความชื่อ“คนกลัวตาย” โดยท่านอาจารย์ได้เขียนถึงวรรณกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับเทวดาที่มีนามว่าสุปติฎฐิตาซึ่งกลัวความตายยิ่ง ในการแสวงหาความช่วยเหลือ ท่านสุปติฎฐิตาได้เสาะแสวงคำแนะนำจากเทวดาที่มีสติปัญญาเหนือกว่าและมีตำแหน่งสูงกว่าตัวท่าน เมื่อถึงวาระที่แม้เทวดาที่มีตำแหน่งสูงสุดในบรรดาเทวดาทั้งหมดก็ไม่สามารถช่วยท่านได้ เทวดาเหล่านั้นจึงแนะนำให้ท่านสุปติฎฐิตาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ท่านจึงไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งทรงประทานบทเทศน์ที่มีชื่อว่าคาถาอุณหิสสวิชัยให้

“จงฟังคำของตถาคตท่านเทวดา ธรรมะอันบริสุทธิ์เช่นคาถาอุณหิสสวิชัยนั้น มีคุณในด้านการยกระดับจิตวิญญาณเหล่าสรรพสัตว์ในโลกนี้ เพราะเหตุนั้นท่านจึงควรรับเอาข้อธรรมนี้”

"ธรรมะหัวข้อนี้จะปลดปล่อยท่านจากโทษภัยในหมู่มนุษย์จากความยุ่งยากที่เกิดจากบรรดาอมนุษย์ และจากภยันตรายที่เกิดจากไฟป่า เสือ งู อสรพิษ และวิญญาณร้าย"

"การถึงแก่ชีวิตก่อนกาลอันควรก็จะไม่เกิดขึ้น จะมีเพียงการจากไปตามวาระเท่านั้นที่เกิดขึ้น จงมีชีวิตที่เคร่งครัดในการถือศีล ใช้ธรรมะในวิถีชีวิตอย่างสัตย์ซื่อ พลังแห่งธรรมะจะช่วยให้ท่านเทวดาอยู่ในห้วงแห่งปีติเมื่อได้ฟังธรรม จดจารึกธรรม ใคร่ครวญข้อธรรม บูชาธรรม รักษาธรรมไว้ในดวงจิต และอภิปรายธรรม ตลอดจนให้ความเคารพในธรรมอย่างแน่วแน่ ท่านก็จะมีชีวิตงามตามอายุขัยที่คาดหวัง"

หลังจากได้ฟังข้อธรรมแล้วท่านเทวดาสุปติฏฐิตาก็มีจิตใจอันผ่องพิสุทธิ์ และหลุดพ้นจากความกลัวตาย หลวงตาชีเล่าให้พวกเราฟังว่า ข้อธรรมนั้นกล่าวถึงสิ่งที่เป็นเหตุและปัจจัย ซึ่งเป็นคำสอนอันแท้จริงของพระพุทธองค์ ท่านกล่าวว่า *"ข้อธรรมในคาถาป้องกันการตายก่อนเวลาอันควร แต่ก็ไม่สามารถจะป้องกันความตายอันเป็นที่สุดแห่งชีวิตได้ หัวข้อธรรมนี้มิได้รับรองการมีชีวิตอมตะ แต่ผู้คนในรุ่นอายุต่อๆ มาไม่เข้าใจจึงพากันเชื่อในพลังเร้นลับของคาถา คนที่ได้ฟังบทสวดคาถานี้ทึกทักว่าคาถานี้จะช่วยป้องกันให้พ้นจากความตาย ซึ่งส่งผลให้กลายเป็นคาถาซึ่งเป็นที่ชื่นชมในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในฐานะพรอันประเสริฐช่วยให้มีอายุยืนยาว"*

หลวงตาชีย้ำว่า ตามคำสอนของพระพุทธองค์ *“เมื่อบุคคลเข้าถึงสัจธรรมโดยผ่านการปฏิบัติธรรมในระดับสูง ความกลัวตายก็จะหมดไป และจะไม่มีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลอีกต่อไป”*

สามเณรศักดิ์ชอบเรียนธรรมะผ่านบันทึกธรรมเหล่านี้ ด้วยเหตุที่ท่านเป็นคนขยันและความจำดี เพียง ๖ เดือนหลังจากที่บรรพชาเป็นสามเณรท่านก็สามารถอ่านบันทึกธรรมะและสามารถเขียนอักษรธรรมได้ ตัวอักษรที่ใช้ในอารามแห่งนี้เป็นตัวอักษรที่มีรูปร่างคล้ายกับตัวอักษรของภาษาพม่า หลวงตาชีเล่าว่า *“อาตมาสามารถอ่านหัวข้อธรรมภาษาบาลีที่เขียนด้วยตัวอักษรพม่าได้ด้วย”* เป็นที่ชัดเจนว่าสามเณรศักดิ์สามารถเรียนรู้ได้เร็วกว่าสามเณรรูปอื่นๆ ทุกรูปในวัด โดยท่านสามารถทำความเข้าใจกับบทเรียนทางธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องราวต่างๆ นอกจากนั้นท่านยังสามารถอ่านวรรณกรรมได้ด้วยตัวของท่านเอง อาจารย์ของท่านไม่ต้องอ่านออกเสียงประโยคต่างๆ ให้ท่านฟังอีกต่อไปแล้ว นอกจากสามเณรศักดิ์จะอ่านเรื่องราวต่างๆ ได้เองแล้วท่านยังสามารถจดบันทึกเรื่องราวเหล่านั้นได้เองอีกด้วย

ตามวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน พระสงฆ์และสามเณรจะใช้เวลามากในการฝึกปฏิบัติพิธีธรรมของสงฆ์ในการท่องจำจากบทบันทึกธรรมะในพระพุทธศาสนา คือนานนับเป็นชั่วโมงๆ นอกจากนี้ท่านยังออกไปปฏิบัติหน้าที่ในพิธีธรรมต่างๆ นอกวัดอีกด้วย สิ่งเหล่านี้หมายรวมถึงการร่วมในงานทำบุญอาคารบ้านเรือน หรือวัตถุต่างๆ ด้วย ในพิธีศพพระสงฆ์มักจะ

สวดบทสวดที่เป็นพระสูตรทางพระพุทธศาสนาซึ่งรจนาขึ้นเพื่อส่งผลบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ และสวดพระปริตซึ่งเป็นบทสวดที่ช่วยขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายซึ่งช่วยให้ครอบครัวพ้นจากความมัวหมอง บางครั้งก็มีผู้นิมนต์ให้ทำพิธีปัดรังควาน เพื่อป้องกันผู้คนจากภูตผี วิญญาณร้าย อสรพิษ มีดพร้า อาวุธปืนและอัคคีภัย หรือเพื่อช่วยเยียวยารักษาพวกเขาจากโรคภัยและความป่วยไข้ต่างๆ ดังนั้นการศึกษาตามวัดในท้องถิ่นจึงขึ้นอยู่กับความต้องการที่เกี่ยวเนื่องกับจารีตประเพณีดั้งเดิมอีกด้วย พระหนุ่มและเณรน้อยจะเรียนรู้โดยทำตามแบบอย่างของสมาชิกที่อาวุโสสูงกว่าในชุมชนของวัด สิ่งที่พระหนุ่มและเณรน้อยจะปฏิบัติก็จะเป็นไปตามวิถีทางที่ผู้อาวุโสที่ใกล้ชิดปฏิบัติต่อๆ กันมา

ที่วัดโพธิ์ไทรบรรดาสามเณรจะเรียนรู้การสวดมนต์จากพระอาจารย์ เรียกว่าต่อหนังสือ หรือต่อสวดมนต์ คือ **"เรียนแบบปากต่อปาก"** (มุขปาฐะ) เพื่อกระตุ้นให้สามเณรสามารถท่องจำบทสวดในใบลานได้ โดยพระอาจารย์จะว่านำก่อน ประโยคต่อประโยค สามเณรก็ว่าตามทีละประโยค ว่าซ้ำๆ กลับไปกลับมา วนเวียนอยู่อย่างนั้นจนกระทั่งสามเณรสามารถจำบทสวดได้ขึ้นใจ สามเณรที่หัวดีก็จะจำได้ไว สามารถท่องจำบทสวดมนต์หลายบทได้อย่างขึ้นใจ ส่วนสามเณรที่ความจำไม่ดีก็จะจำได้ช้า ได้หน้าลืมหลัง ในกรณีนั้นวันรุ่งขึ้นท่านอาจารย์ก็ต้องทบทวนบทสวดซึ่งได้สอนมาแล้วก่อนหน้านั้นเพียงหนึ่งวัน ฝ่ายสามเณรศักดิ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความจำเป็นเยี่ยมก็สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างแม่นยำ เรียกว่าง่ายในการเรียนต่อสวดมนต์สามารถเรียนต่อสวดมนต์ไปจนจบเจ็ดตำนาน จากนั้นท่านอาจารย์จะสอน

บทสวดมนต์ให้อีกมากแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับความถนัดของลูกศิษย์แต่ละรูป นักเรียนที่ดีเยี่ยมก็จะเรียนต่อสวดมนต์ไปจนจบสิบสองตำนาน บทสวดมนต์เจ็ดตำนาน สิบสองตำนานเป็นที่นิยมที่สุดในบรรดาบทสวดมนต์ที่พระสงฆ์ แม่ชี สามเณร และชาวบ้านที่เคร่งศาสนาชอบท่องจำกัน

ด้วยความที่ความจำดี สามเณรศักดิ์จึงสามารถจดจำบทสวดมนต์ทุกบทที่ท่านเจ้าอาวาสสอนให้ได้ ท่านสามารถเรียนต่อสวดพระปาติโมกข์ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระวินัยปิฎกจนจบได้ภายในเวลาเพียง ๑๗ วัน เป็นที่อัศจรรย์แก่บรรดาพระเณรทั้งหลาย เนื่องจากไม่เคยมีพระ เณรรูปไหนทำได้มาก่อน ทั้งๆ ที่บทสวดพระปาติโมกข์นั้นประกอบด้วยถ้อยคำต่างๆ ถึง ๑๓,๐๐๐ คำ และความสำเร็จอันงดงามดังกล่าวย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าสามเณรศักดิ์นั้นเป็นผู้ที่มีจิตใจที่ผ่องใส มีปณิธานอันแน่วแน่ และมีวินัยต่อตนเองเป็นเลิศ

วัดคือศูนย์กลางของชุมชน และชาวบ้านก็ถวายอาหารแก่พระที่มาบิณฑบาตทุกเช้า อาจารย์สีซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดที่หมู่บ้านของสามเณรศักดิ์และทำหน้าที่เป็นหมอพระด้วย ในเวลานั้นยังไม่มีโรงพยาบาลสมัยใหม่ แม้แต่ในเขตเมืองของตัวจังหวัด เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วย พวกเขาจะไปหาพระเพื่อขอความช่วยเหลือ พระท่านก็จะรักษาทุกคนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หลวงตาย้อนรำลึกถึงเรื่องราวในตอนนั้น *“ท่านเจ้าอาวาสท่านเรียนเรื่องการรักษาด้วยสมุนไพรจากตำรายาสมัยโบราณซึ่งจารึกบนใบลาน ข้อความที่จารึกคือครูของท่าน ในตอนนั้นมีพระอยู่ประมาณ ๗-๘ รูป พระ*

รูปอื่นๆ ก็มีความรู้เรื่องการรักษาเช่นกัน แต่ละรูปก็จะมีตำรายาใบลานของท่านเอง" ในเวลานั้นมีสามเณรประมาณ ๑๒ รูปรวมทั้งสามเณรศักดิ์ จากการที่ได้ช่วยท่านเจ้าอาวาสเก็บพืชสมุนไพรมารักษาคนไข้ ทำให้สามเณรศักดิ์รู้จักพืชสมุนไพรที่ขึ้นในป่าเป็นจำนวนมาก

๕

งานเทศน์มหาเวสสันดรชาดก

หนึ่งในบรรดาเทศกาลประจำปีที่สำคัญที่สุดของชาวบ้านบ้านโพนงาม คืองานเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ประชาชนชาวลาวจะเรียกงานนี้ว่า ***"งานบุญผะเหวด"*** รูปแบบหลักของงานคือการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก โดยบรรดาพระสงฆ์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานเทศกาลนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีโอกาสร่วมงานนันทนาการและได้หยุดพักการทำงานประจำซึ่งต้องใช้พลังแรงกาย ทำให้ผู้คนได้มีโอกาสทำบุญ และรื่นเริงบันเทิงใจ ชาวบ้านก็จะมีโอกาสได้แสดงพรสวรรค์ด้านศิลปะ ในการตกแต่งสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเทศน์และการแสดง ชาวบ้านทั้งหญิงและชายพากันแต่งกายในชุดสุดสวยสุดหล่อของพวกเขา

เรื่องราวในการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกจะพรรณนาชีวิตในพระชาติก่อนสุดท้ายของพระสมณโคดมหรือพระศรีศากยมุนีพระพุทธเจ้า ตัวละครหลักคือพระเวสสันดร พระมเหสีมัทรี พระโอรสชาลี และ

พระธิดากัณหา พระเจ้าสัญชัย พระบิดา และพระนางผุสดี พระมารดาของพระเวสสันดร

พระเวสสันดรถูกพระบิดาเนรเทศไปอยู่ป่าหิมพานต์ เนื่องจากพระเวสสันดรได้พระราชทานช้างปัจจัยนาเคนทร์แก่กษัตริย์แคว้นกลิงคราษฎร์ (ช้างปัจจัยนาเคนทร์เป็นช้างเผือกคู่บารมีและเป็นช้างมงคลซึ่งเมื่อไปอยู่ที่ใดจะช่วยให้ที่นั้นฝนตกต้องตามฤดูกาล) หลังจากนั้นพระเวสสันดรก็ทรงสละทรัพย์ที่เหลืออื่นๆ ของพระองค์เพื่อเสด็จไปใช้ชีวิตเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ในพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดในป่า ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวสัญชัยมีพระประสงค์ให้พระนางมัทรี และพระนัดดาทั้งสองประทับอยู่ในพระราชวังต่อไป แต่พระนางมัทรีทรงเลือกที่จะเสด็จไปกับพระเวสสันดรพร้อมกับพระโอรสและพระธิดา ซึ่งการตัดสินใจเสด็จไปประทับในป่านี้เป็นเหตุให้พระเวสสันดรหมดโอกาสที่จะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ

เมื่อประทับอยู่ในป่า ในแต่ละวันพระนางมัทรีจะต้องออกไปหาอาหารมาให้ทุกพระองค์ในครอบครัว วันหนึ่งระหว่างที่พระนางมัทรีออกไปหาอาหารในป่าเช่นเคย พราหมณ์ชูชกก็เข้ามาเฝ้าพระเวสสันดรและเอ่ยปากขอพระโอรสและพระธิดาไปเป็นคนรับใช้ของนางอมิตดาผู้เป็นภรรยา ไม่ช้าไม่นานหลังจากที่พระเวสสันดรได้ยกพระโอรสและพระธิดาให้ชูชก พระอินทร์ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งปวงเทพก็ได้แปลงกายเป็นพราหมณ์และเดินทางมาที่กระท่อมของพระเวสสันดร เพื่อป้องกันไม่ให้พระเวสสันดรยกพระนางมัทรีให้ใครอีก พระอินทร์จึงเอ่ยปากขอพระนางมัทรีจาก

พระเวสสันดร หลังจากที่พระเวสสันดรยกพระนางมัทรีให้แล้ว พระอินทร์ก็ได้มอบพระนางมัทรีคืนให้พระเวสสันดร เพื่อให้พระนางได้ดูแลพระเวสสันดรต่อไป ในระว่างนั้นชูชกก็ได้นำพระโอรสและพระธิดาไปเฝ้าพระเจ้าสัญชัยเพื่อเรียกค่าไถ่จากพระองค์ ในวันนั้นชูชกกินอาหารที่ทางพระราชวังจัดให้เข้าไปมากเกินพอดีจึงทำให้เสียชีวิต พระเจ้าสัญชัยทรงสำนึกผิด จึงเสด็จเข้าไปในป่าพร้อมด้วยข้าราชบริพารเพื่อตามหาพระเวสสันดร และขอให้พระองค์เสด็จคืนสู่พระราชวัง เรื่องราวก็จบลงในตอนที่พระเวสสันดรได้ทรงสมานไมตรีกับครอบครัวของพระองค์ และได้เสด็จขึ้นครองอาณาจักรแห่งคุณธรรม ซึ่งนักโทษทุกคนก็ได้รับการปล่อยตัวจากที่คุมขัง

บรรยากาศในงานบุญผะเหวด

เนื่องจากการเทศน์มหาชาตินั้น ต้องใช้พลังอย่างมาก หลวงตาชีอธิบายว่า *"ได้มีการนิมนต์พระสงฆ์จากวัดอื่นอีก ๓ วัดให้เข้าร่วมในงานบุญมหาเวสสันดรด้วย โดยชาวบ้านได้สร้างโรงเรือนขนาดใหญ่ ๓ หลัง เพื่อรองรับกิจกรรมดังกล่าว"* สามเณรศักดิ์ได้ฝึกซ้อมอย่างหนักเพื่อให้จำเนื้อหาในมหาเวสสันดรชาดกที่มีความงดงามเชิงกวีให้ได้ทุกกัณฑ์ ในการฝึกดังกล่าวนักเทศน์จะต้องมีวินัยสูง และทุ่มเทความพยายามในการฝึกฝนอย่างจริงจังเพื่อให้

สามารถเทศน์ได้อย่างไพเราะเหมาะงาม *“ในงานบุญเราจะต้องพร้อมที่จะเทศน์ได้ทุกกัณฑ์ ชาวบ้านจะเป็นผู้กำหนดว่าพระสงฆ์ หรือสามเณรรูปใดควรจะเทศน์เป็นตัวละครตัวไหนในชาดก”* พระสงฆ์ และสามเณรจะขึ้นเทศน์ทีละรูป การเทศน์เปิดโอกาสให้นักเทศน์แต่ละท่านได้แสดงพลังความสามารถอย่างเต็มที่ กัณฑ์มัทรีเป็นกัณฑ์เทศน์ที่สร้างความเศร้าสะเทือนใจให้ผู้ฟังอย่างมาก ยิ่งตอนที่พระนางมัทรีทรงคร่ำครวญถึงการสูญเสียพระโอรสและพระธิดา เมื่อสามเณรที่มีความสามารถในการเทศน์ขึ้นเทศน์กัณฑ์มัทรี บรรดาคนเฒ่าคนแก่หลายคนก็จะพากันร้องไห้ แต่พอถึงกัณฑ์ชูชกก็สร้างความครื้นเครงและเสียงหัวเราะให้กับผู้ฟัง ในตอนที่แสดงให้เห็นว่าชูชกนั้นเป็นตัวตลก เสียงสวดบทเทศน์ที่ร้อยกรองไว้นั้นงดงามมากถึงขนาดที่ว่าสามารถจะยกระดับผู้ฟังจากภพภูมิของผู้ที่อยู่ในโลกียวิสัยไปสู่ภพภูมิที่แตกต่างไปได้เลยทีเดียว

งานเทศกาลสวดมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นงานที่มีความเป็นมหรสพมากที่สุดในบรรดาเทศกาลงานบุญทั้งหลายของชาวพุทธ จัดขึ้นเพื่ออุทิศถวายแด่การบำเพ็ญบารมีแรกของพระโพธิสัตว์คือทานบารมี พระโพธิสัตว์คือผู้ที่บำเพ็ญบารมีต่อเนื่องมาหลายภพหลายชาติผ่านการปฏิบัติด้วยปณิธานอันแน่วแน่ เพื่อการบรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าซึ่งจะช่วยให้พระองค์โปรดสรรพสัตว์ได้ในเวลาต่อมา บารมี ๑๐ หรือทศบารมี ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี ขันติบารมี วิริยบารมี สัจจบารมี อธิฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี

ของถวายพระในงานบุญห่อด้วยผ้าฝ้าย

ชาวบ้านมีความเชื่อว่า คนที่นั่งฟังการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกได้อย่างต่อเนื่องทั้ง ๑๓ กัณฑ์ใน ๑ วันกับ ๑ คืน จะได้เกิดใหม่เป็นมนุษย์ในวาระที่พระพุทธเจ้าผู้เปี่ยมด้วยความเมตตา (พระศรีอริยเมตไตรย) อุบัติขึ้นในโลกนี้

ที่หมู่บ้านแห่งจอมปลวกงาม เด็กๆ และผู้ใหญ่ต่างพากันสนุกสนาน เบิกบานใจในเหตุการณ์เกี่ยวกับการเทศน์เพื่อการเล่าเรื่องดังกล่าว และพากันเวียนเข้าและเวียนออกจากวัดอยู่ทั้งวัน แม้ว่าบรรดาคนเฒ่าคนแก่จะได้ฟังการเทศน์เรื่องราวในชาดกมาหลายครั้งแล้ว แต่ก็คงยังมีคำสอนทางธรรมในระดับต่างๆ ที่พวกท่านยังสามารถซึมซับได้

ผู้หญิงชาวผู้ไทยที่คำชะอีในชุดแต่งกายพื้นเมือง

หลังจากที่หลวงตาชีเข้ารับตำแหน่งเจ้าอาวาสที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. แล้ว ท่านก็มีความตั้งใจอันแรงกล้าที่จะฟื้นฟูเทศกาลงานเทศน์มหาเวสสันดรชาดกขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ถ้ามีพระสงฆ์จำนวนมากพอที่สามารถเทศน์ได้ และในวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๘ พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดก็ได้จัดให้มีงานเทศน์มหาเวสสันดรชาดกขึ้น โดยได้นิมนต์พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงอีก ๒ รูปมาร่วมงาน ซึ่งได้แก่ท่านอาจารย์เฉลิม และพระมหาไชยาจากวัดไทยในอริโซนา และเท็กซัส ให้มาเทศน์มหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ ในการเทศน์แต่ละกัณฑ์ก็จะมีกลุ่มผู้ฟังทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำท่าทางเลียนแบบบุคลิกของตัวละครในมหาเวสสันดรชาดกบนเวทีระหว่างที่พระท่านกำลังเทศน์ ผู้ฟังทั้งหลายต่างก็มีความอิ่มเอมใจที่ได้เห็นการแสดงที่มีชีวิตชีวา พร้อมทั้งได้ฟังเทศน์ในเวลาเดียวกัน และยังได้ทำบุญเป็นเงินจำนวนมากเพื่อร่วมสมทบทุนในการสร้างอาคารหลังใหม่ (ซึ่งมีห้องสมุดด้วย) ขึ้นภายในบริเวณวัด

๖
การศึกษาเกี่ยวกับศาสนาภาครัฐ

ในช่วงเวลา ๔ ปี สามเณรศักดิ์ได้ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่น และเรียนรู้เรื่องการสวดมนต์ต่างๆ อย่างถึงพร้อมจากครูบาอาจารย์ของท่าน เมื่อถึงตอนนี้สามเณรน้อยก็พบว่ามีโรงเรียนสอนนักธรรมอยู่ที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว ซึ่งอยู่ในอำเภอคำชะอี ทางทิศใต้ของจังหวัดนครพนม คำว่านักธรรม (ตามรูปหมายถึง "นักเรียนธรรมะ") เชื่อมโยงกับการศึกษาสาระธรรมต่างๆ ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พ.ศ. ๒๔๐๓–๒๔๖๔) ซึ่งได้ให้นิยามมโนทัศน์ต่างๆ ในพุทธศาสนาขึ้นใหม่ให้สอดรับกับศาสตร์ทางตะวันตก บรรดาเจ้าอาวาสของวัดในเมืองถูกกำหนดให้ใช้ตำราของทางกรุงเทพฯ เวลาที่สอนพระหนุ่มเณรน้อย สามเณรที่ผ่านการสอบระดับชั้นต่ำสุดในการศึกษาธรรมจะได้รับยกเว้นจากการเกณฑ์ทหาร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นประธานสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ซึ่งได้เป็นสมเด็จพระสังฆราชแห่งสยามในปี ๒๔๕๓ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นี้เป็นลูกพี่ลูกน้องกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ๒๔๔๕ บทบัญญัติในกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาสนาพุทธในท้องถิ่นทุกรูปแบบที่มีอยู่ในแผ่นดินสยามในเวลานั้นจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการบริหารราชการเกี่ยวกับคณะสงฆ์ และกำหนดให้กิจของคณะสงฆ์ทั้งหมดอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลไทย นับจากนั้นเป็นต้นมา จะมีเพียงพระสงฆ์ที่ได้ร่ำเรียนมาภายใต้หลักสูตรการศึกษาสงฆ์ของรัฐและผ่านการสอบเท่านั้นที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสได้

การศึกษาของสงฆ์ขั้นต้นมีทั้งหมด ๓ ระดับ และขั้นสูงมีทั้งหมด ๗ ระดับ การศึกษาของสงฆ์ขั้นต้นแบ่งตามระดับของความยากจากน้อยไปหามาก เริ่มจากนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก และการศึกษาของสงฆ์ขั้นสูงทางภาษาบาลี ๙ ระดับ แบ่งตามระดับของความยากจากน้อยไปหามากเริ่มจากเปรียญธรรม ๓ ประโยคไปจนถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค

ชาวบ้านทำบุญตักบาตร เพื่อสืบพระศาสนา

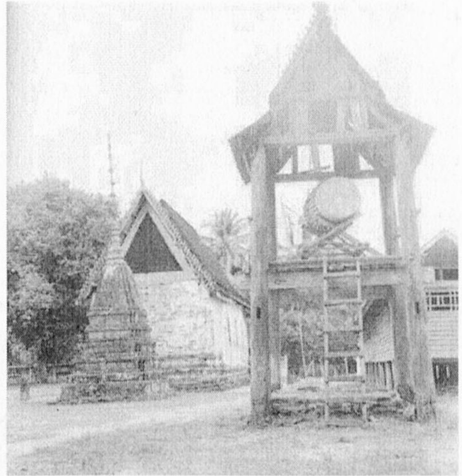
ในยุคสมัยของสามเณรศักดิ์นั้น สามเณรและพระสงฆ์ที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อด้านภาษาบาลีจะต้องเดินทางไปที่วัดในเขตเมืองที่มีการสอนหลักสูตรด้านเปรียญธรรม อย่างไรก็ตามหลักสูตรด้านนักธรรมมีเปิดสอนที่วัดในเขตชนบทหลายแห่ง หลักสูตรเหล่านี้สอนโดยพระสงฆ์ที่วัดโพธิ์ศรีแก้วเป็นเวลาหลายปีก่อนที่สามเณรศักดิ์จะเดินทางมาที่นี่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ในปีที่ ๔ ของการเป็นสามเณร สามเณรศักดิ์ได้เดินทางไปกลับระหว่างหมู่บ้านของท่านกับวัดโพธิ์ศรีแก้วเพื่อเรียนนักธรรม นี่คือ

ประสบการณ์แรกเริ่มของสามเณรศักดิ์กับหลักสูตรการศึกษาของสงฆ์แห่งรัฐซึ่งพระสงฆ์และสามเณรในกรุงเทพฯ ได้ศึกษากันนับตั้งแต่ได้มีการรวมศูนย์ของคณะสงฆ์ สามเณรศักดิ์เป็นผู้ที่รักการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และการได้เรียนรู้ตำราทางศาสนาใหม่ๆ ทำให้ท่านรู้สึก "เหมือนปลาได้น้ำใหม่" สามเณรหนุ่มจึงมุมานะเรียนหนักเพื่อให้สอบผ่านระดับต่ำสุดของการเรียนนักธรรมในปีเดียวกับที่ท่านมาถึงวัดโพธิ์ศรีแก้ว ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

การสอบนักธรรมจัดขึ้นที่ตัวเมืองของอำเภอมุกดาหาร บรรดาสามเณรไปถึงสนามสอบด้วยการเดินเท้า หลวงตาชีเล่าว่าท่านใช้เวลาเดินทั้งหมดกว่า ๑๐ ชั่วโมง*"เราเริ่มเดินตอนเช้าตรู่ จากคำชะอีเดินไปมุกดาหาร ระยะทางก็ประมาณสัก ๔๐ กิโลเมตรเห็นจะได้ เราต้องเดินผ่านผืนป่า และเดินข้ามภูเขา ทางเดินก็แสนแคบ เราต้องพักค้างคืนที่วัดในเมือง ในวันที่เราเดินทางกลับมีฝนตกหนักและทางเดินมืดมาก ตอนที่เรากลับมาถึงวัดของเราก็เป็นเวลาเที่ยงคืน"*

เมื่อมีการประกาศผลการสอบ ก็เป็นอันชัดเจนว่าสามเณรศักดิ์ได้สัมผัสกับสิ่งที่ท่านปรารถนา และการสอบครั้งนั้นไม่เพียงแต่เป็นการสอบที่ประสบความสำเร็จเท่านั้น ท่านยังสอบได้เป็นอันดับหนึ่งในบรรดานักเรียนนักธรรมที่เข้าสอบในครั้งนั้นด้วย หลังจากสอบผ่านนักธรรมตรีท่านก็มีความกระตือรือร้นที่จะก้าวไปสู่ระดับถัดไป

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะไม่ยอมขาดเรียนในวิชาใดเลย สามเณรศักดิ์จึงยอมจากวัดในหมู่บ้านมา และมาจำพรรษาอยู่ที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

หอกลองภายในวัด

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ สามเณรศักดิ์ก็สอบผ่าน และได้รับประกาศนียบัตรสำหรับหลักสูตรนักธรรมโท ย้อนกลับไปในช่วงเวลานั้นถือได้ว่าสิ่งนี้เป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของสามเณรจากหมู่บ้านห่างไกล สามเณรศักดิ์ปรารถนาที่จะเรียนต่อนักธรรมเอกซึ่งเป็นระดับสูงสุด แต่โชคไม่ดีที่ที่วัดไม่มีพระรูปไหนที่สามารถสอนหลักสูตรนักธรรมเอกได้ ด้วยไม่สามารถจะศึกษาจากตำราด้วยตนเอง การศึกษานักธรรมเอกจึงจำเป็นต้องยุติไว้เพียงเท่านั้นก่อน จากนั้นพระผู้อาวุโสที่วัดโพธิ์ศรีแก้วก็ได้ขอให้สามเณรศักดิ์สอนระดับต่ำสุดของหลักสูตรนักธรรมที่วัด ตอนนั้นท่านเพิ่งมีอายุได้เพียง ๑๙ ปีเท่านั้น หลังจากนั้นสามเณรศักดิ์จึงจำพรรษาอยู่ในฐานะอาจารย์ผู้สอนนักธรรมตรี

เมื่อสามเณรศักดิ์อายุได้ ๒๐ ปีท่านก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดโพธิ์ศรีแก้ว มีพระเดชพระคุณอาจารย์ ลุน เขมิโย เจ้าคณะกิ่งอำเภอคำชะอี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระลำแก้ว ญาณวโร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระเพ็ง สุรกฺขิโต เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ดังนั้นในวันที่ ๑๖ มีนาคม ปี ๒๔๘๘ สามเณรศักดิ์จึงเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์ มีนามฉายาว่า **“ชีวานนฺโท”** แต่ท่านก็ยังเป็นที่รู้จักในชื่อเดิมของท่านคือ สุรศักดิ์

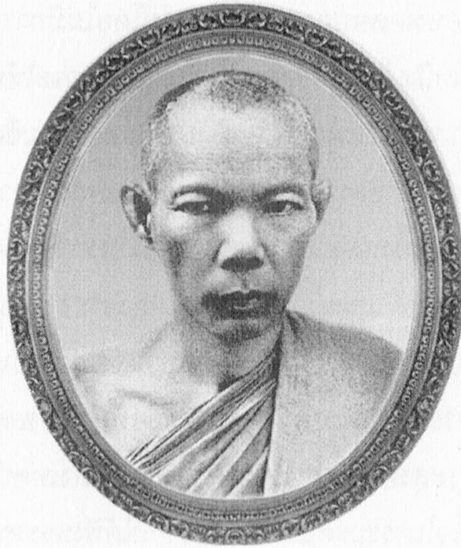
๗

ชีวิตในพระศาสนาที่กรุงเทพฯ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

เช่นเดียวกับพระหนุ่มจำนวนมากในยุคสมัยของท่าน พระสุรศักดิ์ก็มีความฝักใฝ่ในการศึกษาธรรมะในหลักสูตรการศึกษาของภาครัฐเช่นกัน และปรารถนาที่ศึกษาในระดับสูงที่วัดซึ่งเป็นที่นับถือศรัทธาของสาธุชนในเมืองหลวง แน่นอนว่าท่านเคยได้ยินชื่อเสียงของวัดมหาธาตุ ในกรุงเทพฯ และหลักสูตรที่โดดเด่นในทุกสาขาของที่นี่ ไม่ว่าจะเป็น การบริหารจัดการ การจัดการศึกษาเกี่ยวกับพระศาสนา การเผยแผ่ การจัดพิธีธรรมต่างๆ ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติด้านพิธีกรรมตามจารีตประเพณี กฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ การสอนเพื่อสังคมและการเทศน์

ในเดือนพฤศจิกายน ปี ๒๔๘๘ เก้าเดือนหลังจากที่ท่านบวชเป็นพระ พระสุรศักดิ์ได้เดินทางเข้าไปในเมืองหลวง ในเวลานั้นพระเดชพระคุณพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตฺโต) เป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ พระสุรศักดิ์ได้

เข้ามาศึกษาต่ออยู่ที่นี่เป็นเวลาสี่ปีกว่า หลวงตาชีนึกทบทวนความหลังว่า *"พระเดชพระคุณพระพิมลธรรม (ช้อย ฐานทตฺโต) มีอิทธิพลต่ออาตมามาก เนื่องด้วยวัตรปฏิบัติอันงดงามถ้วนถี่ของท่าน ความมีศรัทธาแก่กล้าต่อพระศาสนาของท่าน ความจริงใจของท่าน ตลอดจนความตรงต่อเวลาของท่าน"*

พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม (ช้อย)

หลังจากเดินทางมาถึงที่วัดไม่นานพระสุรศักดิ์ก็เป็นที่รู้จักเรื่องความชำนาญในการโกนผมของท่าน ทุกๆ วันโกนของแต่ละเดือนจะมีพระในวัดเข้าแถวรอให้ท่านโกนผมให้เสมอ *"พวกเขาบอกว่าอาตมาโกนผมไม่เจ็บ แม้แต่พระเถระผู้ใหญ่ก็อยากให้อาตมาโกนผมให้ มีเจ้าคุณรูปหนึ่งซึ่งผมของท่านนั้นหนามากบอกอาตมาว่า ตามปกติเวลาโกนผมคือเวลาที่ท่านต้องทนความเจ็บปวด แต่การโกนผมของอาตมานั้นไม่เจ็บเลย อาตมาใช้มีด*

โกนซึ่งช่างตีเหล็กที่หมู่บ้านของอาตมาเป็นคนตี” หลวงตาชีหัวเราะหึๆ พร้อมทั้งอธิบายว่ามีดโกนของท่านไม่ใช่มีดโกนที่ทำในโลกตะวันตก *“มีบางวันที่อาตมาต้องโกนผมถึงยี่สิบหรือสามสิบหัว”*

ชีวิตในวัดที่กรุงเทพฯ นั้นไม่อาจจะคาดคะเนอะไรได้ มีพระเถระผู้ใหญ่บางรูปชอบทดสอบความรู้พระหนุ่มโดยไม่มีการบอกกล่าวให้รู้ล่วงหน้า มีอยู่วันหนึ่งเจ้าคุณศรีสุธรรมมุนี ตกลงใจว่าจะให้บรรดาพระหนุ่มมาสอบปากเปล่า พระเถระผู้อาวุโสขอให้บรรดาพระหนุ่มซึ่งไม่รู้เนื้อรู้ตัวมาก่อน อธิบายพุทธสุภาษิตหรือปริจเฉทใดปริจเฉทหนึ่งจากพระธรรมบทเพื่อจะดูว่าพระหนุ่มทั้งหลายมีความเข้าใจพระธรรมดีเพียงใด พระบางรูปตื่นเต้นและตอบได้ไม่ดี และเมื่อพระเถระผู้ใหญ่เจาะจงสั่งให้พระสุรศักดิ์ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมโต้วาทีของโรงเรียนในหมู่บ้านของท่านยืนขึ้น *“อาตมาก็อธิบายความหมายของพุทธสุภาษิตด้วยภาษาที่เรียบง่ายตามความเข้าใจของอาตมา”* พระสุรศักดิ์พูดประหนึ่งว่าท่านกำลังเทศน์ให้ผู้ฟังซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมะดีนักฟัง หลังจากที่ได้ฟังพระหนุ่มที่มีอายุเพียง ๒๑ ปีพูดจบ พระเถระผู้ใหญ่ก็ตั้งข้อสังเกตกับบรรดาพระที่เป็นหมู่เพื่อนของท่านว่า *“พระหนุ่มรูปนี้มีแววจะเป็นนักเทศน์อันดับหนึ่งในอนาคต”*

พระสุรศักดิ์เรียนรู้จากบรรดาครูบาอาจารย์ของท่านที่วัดมหาธาตุอย่างมากที่สุดเท่าที่ท่านจะทำได้ ท่านเรียนรู้เรื่องการสวดมนต์แบบชาวพุทธ ธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการสวดมนต์ กฎหมายปกครองคณะสงฆ์พิธีทางศาสนาประจำวัน รวมทั้งการกราบอย่างถูกต้อง การสวดมนต์ตาม

แบบฉบับของวัดมหาธาตุ ในที่สุดท่านก็สอบผ่านระดับสูงสุดของหลักสูตรนักธรรม และสอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค หลังจากนั้นพระสุรศักดิ์ก็กลายเป็นพระมหาสุรศักดิ์ คำว่า "มหา" เป็นคำที่ใช้เรียกขานพระสงฆ์หรือในบางครั้งที่เป็นสามเณรก็มี เมื่อท่านเหล่านั้นศึกษาภาษาบาลี และสอบผ่านเปรียญธรรม ๓ ประโยคเป็นอย่างน้อย

มีประสบการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นที่วัดมหาธาตุช่วงที่ท่านศึกษาอยู่ที่นั่นซึ่งพระมหาพระสุรศักดิ์ไม่มีวันลืมเลือนคือ ตอนที่พระหนุ่มมาถึงกรุงเทพฯ นั้น สงครามโลกครั้งที่ ๒ เพิ่งจะยุติ ช่วงนั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่ข้าวยากหมากแพง ค่าครองชีพก็สูงมากเนื่องจากอาหารขาดแคลน รัฐบาลจึงแจกบัตรปันส่วนเพื่อให้แน่ใจว่าอย่างน้อยที่สุดทุกคนจะได้อาหารไปกินบ้าง เพราะความที่อาหารขาดแคลน จึงมีประชาชนจำนวนไม่มากที่สามารถจะตักบาตรพระที่ออกบิณฑบาตได้ พระสุรศักดิ์มักจะออกบิณฑบาตโดยไม่ได้อะไรกลับมาเลย ทั้งพระทั้งเณรต่างก็ต้องรู้จักมีน้ำอดน้ำทน ต่อสู้กับความยากลำบาก การไม่ได้อาหารกลับมานั้นถือเป็นเรื่องธรรมดา ดังนั้นท่านจึงไม่มีอาหารขบฉัน และตามข้อกำหนดในพระวินัยก็ห้ามไม่ให้พระฉันอาหารหลังเวลาเที่ยง แต่ในระหว่างนี้พระเณรจำนวนมากไม่มีอะไรให้ขบฉันเลยไม่ว่าจะเป็นมื้อเช้าหรือมื้อกลางวัน

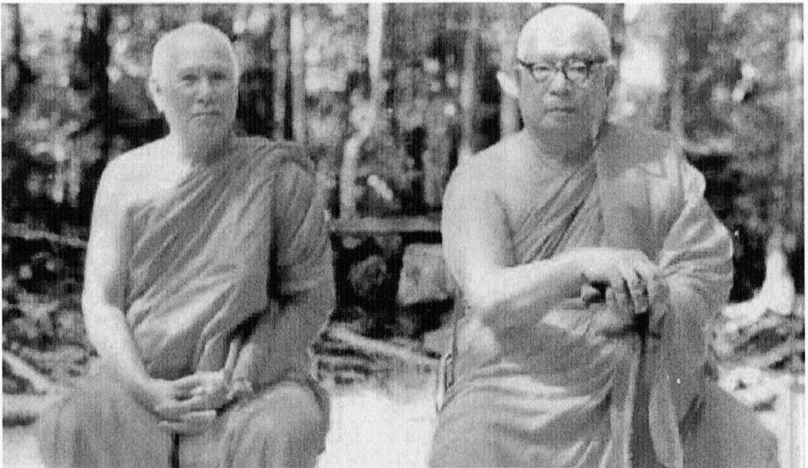
ความยากลำบากดังกล่าวสอนให้พระมหาสุรศักดิ์เรียนรู้เรื่องความอดทนอย่างถึงที่สุด ท่านเรียนรู้เรื่องการพึ่งตนเองอย่างหมดจด เมื่อไม่มีอาหารสำหรับบำรุงร่างกาย ทั้งพระหนุ่มและเณรน้อยต่างก็ต้องฝ่าฟัน

ความยากลำบากโดยพยายามเพ่งความสนใจไปที่เรื่องการศึกษาเล่าเรียน พระมหาสุรศักดิ์เคยพูดว่า *"ความหิวนั้นแม้จะทุกข์ทรมาน แต่อาตมาก็ได้เรียนรู้ว่า ความอดคืออะไร ถึงกระนั้นอาตมาก็ยังทนไหว"* ดังนั้นเพื่อโน้มน้าวให้จิตใจของท่านจดจ่ออยู่กับการศึกษา พระมหาสุรศักดิ์จึงคิดอุบายพลิกแพลง โดยท่านได้เลือกพระคาถาที่ดึงดูดใจท่านในเรื่องการช่วยสร้างพลังจิต ด้วยการท่องคาถานั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ด้วยวิธีนี้ท่านจึงสามารถสร้างขวัญและกำลังใจให้ตัวเองได้ ประกอบกับการที่ท่านยอมรับว่าการไม่ได้รับอาหารบิณฑบาต มันก็เป็นเช่นนั้นเอง เมื่อไม่หมกมุ่นอยู่กับการคาดหวังว่ากำลังจะได้มาซึ่งอาหาร ความหิวโหย และความปรารถนาในอาหารก็ไม่สามารถรบกวนจิตใจของท่านได้ พระมหาสุรศักดิ์อดทนอดกลั้นฟันฝ่าสภาวะฝืดเคืองไปได้โดยอาศัยกลไกอันเต็มไปด้วยความอดทนอดกลั้น พระหนุ่มจึงสามารถเปลี่ยนผ่านความหิวโหยทางกายภาพให้เป็นการฝึกอบรมจิตใจ จากการอดทนอดกลั้นต่อความหิวโหย พระมหาสุรศักดิ์ได้บ่มเพาะคุณธรรมแห่งความมีน้ำอดน้ำทน ความแข็งแกร่งภายใน ความมุ่งมั่น ความศรัทธาอันแก่กล้า และความปล่อยวางขึ้นในตน

ท่านอาจารย์พุทธทาส พระนักเทศน์ผู้อาวุโสซึ่งเป็นต้นธารแห่งแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ของพระมหาสุรศักดิ์ ได้อธิบายว่าเราจะต้องแยกแยะระหว่างความหิว ๒ ประเภทคือ ความหิวทางกายภาพซึ่งเป็นกระบวนการธรรมชาติของชีวิต ซึ่งไม่สร้างปัญหาให้เรามากนัก ส่วนความหิวโหยทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นความหิวโหยอันเกิดจากความคิด ซึ่งมีรากเหง้ามาจาก ความยึดมั่นถือมั่นนั้นสร้างความทุกข์ให้เรามหาศาล เมื่อ

มันเกิดขึ้น ขอให้พิจารณาว่ามันเป็น **ตถตา** คือสภาวะแห่ง **"ความเป็นเช่นนั้น"** ร่างกายของเรามีระบบประสาท เมื่อขาดบางสิ่งบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ร่างกายต้องการ ก็จะมีกิริยาอาการบางอย่างเกิดขึ้นซึ่งเราเรียกว่า 'ความหิว' ทั้งหลายทั้งปวงมันก็คือ—**ตถตา** อย่ายอมให้มันปรุงแต่งจนกลายเป็นความหิวโหยทางจิตวิญญาณ โดยเข้าไปยึดมั่นผูกพันกับมันว่าเป็น 'ความหิวของฉัน' หรือ 'ฉันคือผู้ที่หิว' ซึ่งเป็นสิ่งที่อันตรายมากเพราะว่ามันก่อให้เกิดความทุกข์อย่างยิ่ง

ท่านพุทธทาสภิกขุ และท่านปัญญานันทภิกขุในช่วงที่มีอาวุโสมากแล้ว

แม้ว่าจะมีอายุเพียง ๒๕ ปี พระมหาสุรศักดิ์ก็ตระหนักแก่ใจตนว่าตัวท่านนั้นรักธรรมะสุดจิตสุดใจ *"อาตมาได้เรียนรู้ว่า มีเพียงธรรมะเท่านั้นที่จะเป็นแรงหนุนนำให้ผู้คนมีชีวิตที่ดีงามและเป็นประโยชน์ อาตมาได้ตั้งปณิธานอันแน่วแน่ที่จะตั้งใจศึกษาธรรมะ ทำความเข้าใจกับวิถีแห่งพุทธะ*

เพื่อที่อาตมาจะได้ถ่ายทอดความรู้ของอาตมาแก่ประชาชนทั่วไป และเป็นแรงศรัทธาให้พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ในวิถีแห่งธรรมะ” พระมหาสุรศักดิ์มีความเชื่อมั่นอันแน่วแน่ในการฝึกตนของท่านว่า ท่านมีความยินดีและกระตือรือร้นที่จะทำงานในแขนงใดก็ได้เพื่อพระศาสนา

ในปี ๒๔๙๐ พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม (ช้อย) ถึงแก่มรณภาพ ได้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสองค์ใหม่ของวัดมหาธาตุในกรุงเทพฯ ซึ่งมีก็สมณศักดิ์เป็นที่พระพิมลธรรมเช่นกัน ท่านเจ้าอาวาสในขณะนั้นอายุ ๔๕ ปี ชื่อเดิมของท่านคือ อาจ นามฉายาของท่านคือ อาสโภ ท่านมักจะเป็นที่กล่าวถึงด้วยนาม “พระพิมลธรรม”

พระอาจารย์อาจ เกิดเมื่อปี ๒๔๔๖ ที่บ้านโต้น หมู่บ้านหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ในปี ๒๔๕๙ ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดศรีจันทร์ มีพระอาจารย์ญาครูหน่อ เจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ เป็นพระอุปัชฌาย์ และพระอาจารย์ญาครูหน่อ คือผู้ที่สอนการอ่านตัวอักษรธรรมแบบอักษรภาคอีสานที่จารึกบนใบลานให้พระอาจารย์อาจ เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี สามเณรอาจได้สมัครเข้ารับการอบรมวิชาครูเป็นกรณีพิเศษ ระยะเวลา ๖ เดือน ณ โรงเรียนขอนแก่นวิทยาคาร โรงเรียนประจำจังหวัดขอนแก่น สามารถสอบไล่ได้วิชาครูเทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ ๖ ของกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการบรรจุเป็นครูสอนที่โรงเรียนประชาบาลวัดกลาง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เมื่ออายุได้ ๑๘ ปีในปี พ.ศ.๒๔๖๓ สามเณรอาจลาออกจากอาชีพครูประชาบาล เดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาด้านภาษาบาลีและวิชาการด้านอื่นๆ อย่างจริงจังโดยพำนักอยู่ที่วัดชนะสงคราม (วัดตองปุ) เป็นเวลาหนึ่งปีก่อนที่จะย้ายไปศึกษาปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และพำนักอยู่ที่นั่น

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ท่านก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร โดยมีพระธรรมไตรโลกาจารย์ (เฮง เขมจารีมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ซึ่งต่อมามีสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพระวันรัต เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเจ้าอาวาสผู้นี้มักจะเป็นที่กล่าวถึงด้วยนาม “สมเด็จเฮง” ต่อมาอีก ๕ ปีคือปี พ.ศ. ๒๔๗๒ หลังจากอุปสมบทพระมหาอาจก็สอบผ่านเปรียญธรรม ๘ ประโยค และต่อมาในปี ๒๔๗๘

ท่านก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดอยุธยา ขณะนั้นท่านอายุได้ ๓๒ ปี

ในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๘๑ สมเด็จพระวันรัต (แพ ติสฺสเทว) เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์ ในกรุงเทพฯ ได้รับการโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ประธานฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ไทย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรอบ ๘๔ ปีที่พระเถระฝ่ายมหานิกายได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช นับตั้งแต่ปี ๒๓๙๗ ถึงปี ๒๔๘๐ มีเฉพาะพระเถระฝ่ายธรรมยุตเท่านั้นที่ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในปี ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยโดยการนำของ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นมาแทนพระราชบัญญัติปกครองลักษณะสงฆ์ ๒๔๔๕ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๔๘๔ ได้ขยายขอบข่ายของการปกครองคณะสงฆ์ให้กว้างขวางขึ้น โดยมีศูนย์กลางการบริหารอยู่ที่กรุงเทพฯ ปัจจุบันประกอบด้วยส่วนบริหารราชการ ๔ องค์การคือ องค์การศึกษา องค์การปกครอง องค์การเผยแผ่ และองค์การสาธารณูปการ พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม (อาจ) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง

พระเดชพระคุณพระพิมลธรรม
(อาจ อาสโภ)

ในคราวที่พระราชบัญญัติปกครองลักษณะสงฆ์ ๒๔๔๕ ผ่านการพิจารณานั้น ฝ่ายคันถธุระมีความสำคัญเหนือกว่าฝ่ายวิปัสสนาธุระ ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ๒๔๘๔ พระเดชพระคุณพระพิมลธรรมได้พยายามที่จะปฏิรูปและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศไทยโดยการบูรณาการเรื่องการเจริญสมาธิเข้ากับการศึกษาจากตำรับตำรา ท่านได้พยายามผลักดันให้พระสงฆ์และสามเณรทั้งนั้นหันมาผสมผสานการศึกษาจากตำรับตำราร่วมกับการปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นท่านยังได้ชี้ชวนให้ประชาชนทั่วไปปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามครรลองของมหาสติปัฏฐานสูตร

ในปี ๒๔๙๒ พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมได้นิมนต์ครูบาอาจารย์ที่เป็นเลิศด้านปฏิบัติภาวนาจากภาคอีสาน ซึ่งเป็นตัวแทนของสายธรรมฝ่ายพุทธในท้องถิ่นหลายสายมาที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อฝึกอบรมด้านสมถภาวนาให้กับพระสงฆ์ และสามเณร ครูบาอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติภาวนาเหล่านี้เดินทางมาจากจังหวัดทางภาคอีสานเช่น หนองคาย ขอนแก่น นครราชสีมา และอุบลราชธานี เกือบทั้งหมดของผู้ที่เข้ารับการอบรมการเจริญภาวนาแบบเข้มข้นเป็นพระภิกษุ อย่างไรก็ตามหนึ่งในผู้เข้ารับการอบรมครั้งนั้นเป็นสามเณรนามว่า โสบิน นามโท ซึ่งเข้าร่วมในโครงการปฏิบัติภาวนา สามเณรโสบิน ซึ่งพำนักอยู่ที่วัดมหาธาตุในตอนที่เข้าฝึกอบรมการปฏิบัติภาวนาแบบอุกฤษฏ์นั้นอายุ ๑๙ ปี ทั้งพระทั้งเณรมาพักค้างและฝึกหัดเรื่องสมาธิภาวนาในห้องภาวนาเล็กๆ เป็นเวลาหลายเดือน

หนึ่งในบรรดาครูบาอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติภาวนาที่มีภูมิธรรมสูงยิ่งแห่งวัดมหาธาตุ คือ พระมหาโชดก ญาณสิทฺธิ (พ.ศ. ๒๔๖๑–๒๕๓๑) ท่านอาจารย์มหาโชดกเกิดที่หมู่บ้านลาว ในจังหวัดขอนแก่น ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บิดาของท่านเป็นผู้ที่มีความชำนาญหลายด้านและเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ท่านเป็นทั้งชาวนา ช่างก่อสร้าง ช่างตีเหล็ก และหมอสมุนไพร ท่านมหาโชดกเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่หมู่บ้านของท่านและจบระดับประถมศึกษาหลังจากอายุได้ ๑๔ ปี และในปี ๒๔๗๗ ท่านก็บรรพชาเป็นสามเณรและต่อมาก็อุปสมบทเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี เช่นเดียวกับพระหนุ่มรูปอื่นๆ ในยุคสมัยของท่าน พระโชดกก็ต้องการเข้าไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ และต่อมาในปี ๒๔๘๒ ท่านก็ได้เป็นศิษย์ของสมเด็จเฮง เขมจารี ซึ่งในขณะนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ที่กรุงเทพฯ ในระหว่างที่พำนักอยู่ที่วัดมหาธาตุพระโชดกก็สอบได้สำเร็จขั้นสูงสุดของการเรียนภาษาบาลี ต่อมาในปี ๒๔๘๖ พระมหาโชดกก็เดินทางกลับไปที่จังหวัดขอนแก่นเพื่อสอนวิชาธรรมะขั้นสูงเป็นเวลา ๖ ปี และในปี ๒๔๙๒ พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ใหม่ของวัดมหาธาตุได้เรียกตัวท่านกลับมาที่กรุงเทพฯ ในช่วงนั้นพระมหาโชดกได้เข้าเรียนด้านวิปัสสนาภาวนาที่วัดระฆังโฆสิตาราม โดยอยู่ภายใต้การดูแลแนะนำของพระเดชพระคุณ อาจารย์สุข (พระภาวนาภิรามเถระ)

ในปี ๒๔๙๔ พระเดชพระคุณ อาจารย์พระพิมลธรรมได้ตั้งศูนย์วิปัสสนาภาวนาที่วัดมหาธาตุ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติภาวนาในหมู่พระสงฆ์และฆราวาสทั่วไป พระอาจารย์พระพิมลธรรมเป็นเจ้าอาวาสซึ่งมีสมณศักดิ์

สูงสุดรูปแรก นับตั้งแต่มีการผ่านกฎหมายลักษณะปกครองสงฆ์ ๒๔๔๕ ที่ผลักดันให้พระสงฆ์ในเมืองผสมผสานการศึกษาด้านภาษาบาลีร่วมกับการปฏิบัติภาวนา การปฏิรูปของพระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมดังกล่าวส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า โดยท่านนายกรัฐมนตรีอูนุได้ให้การสนับสนุนเรื่องการปฏิบัติภาวนาของพระสงฆ์และฆราวาสทั่วไป ท่านอาจารย์พระพิมลธรรมเห็นว่าการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในรูปแบบของการปฏิบัติในพม่าน่าจะเรียนรู้ได้ง่าย และเป็นประโยชน์สำหรับชาวเมืองในประเทศไทย

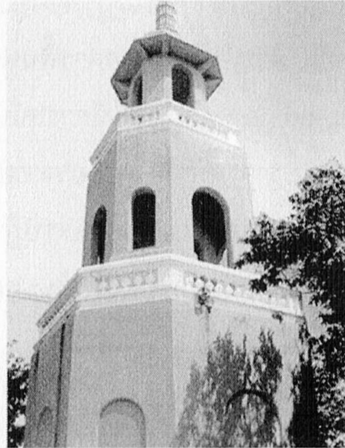

พระมหาสุรศักดิ์กับพระเดชพระคุณ พระมหาโชดก ญาณสิทฺธิ

ในเวลานั้นพระมหาสุรศักดิ์ยังคงพำนักอยู่ที่วัดมหาธาตุ ในระหว่างที่ศึกษาภาษาบาลีอยู่ที่วัดมหาธาตุ ท่านได้ฝึกปฏิบัติภาวนาภายใต้การดูแลแนะนำของครูบาอาจารย์ด้านปฏิบัติภาวนาจำนวนหนึ่งทั้งในกรุงเทพฯ และธนบุรี หนึ่งในครูบาอาจารย์เหล่านั้นคืออาจารย์ภัททันตะอาสภเถระ ครูบาอาจารย์ด้านปฏิบัติภาวนาชาวพม่า จากวัดดอน ยานนาวา พระอาจารย์สด (พระมงคลเทพมุนี) จากวัดปากน้ำ และพระอาจารย์สุข (พระภาวนาภิรามเถระ) จากวัดระฆังโฆสิตาราม และยังได้ศึกษาพระอภิธรรมจากพระอาจารย์สาย สายเกษม ชาวพม่า ซึ่งสอนอยู่ที่

วัดระฆังโฆสิตารามจนจบ ๙ ปริจเฉท ซึ่งทำให้ท่านมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐานลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ในปี ๒๔๙๕ พระเดชพระคุณพระพิมลธรรมได้พาพระมหาโชดกเดินทางไปพม่าเพื่ออบรมด้านการเจริญวิปัสสนาภาวนาอย่างอุกฤษฏ์ ที่ศูนย์เจริญภาวนาของพระอาจารย์มหาสีสยาดอว์ ชาวพม่า หลังจากนั้นอีก ๑ ปีต่อมาพระมหาโชดกก็เดินทางกลับมาประเทศไทยพร้อมกับครูบาอาจารย์ด้านปฏิบัติภาวนาชาวพม่าอีก ๒ ท่าน หนึ่งในสองท่านนั้นคือพระอาจารย์ของท่านเอง ดังนั้นตั้งแต่ปี ๒๔๙๖ เป็นต้นมาวัดมหาธาตุจึงกลายเป็นสถานที่ที่ให้การฝึกอบรมด้านวิปัสสนาภาวนาแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า พระสงฆ์ทั้งจากในเมืองและหมู่บ้านจากจังหวัดต่างๆ ก็พากันเดินทางมาที่วัดมหาธาตุเพื่อการฝึกปฏิบัติเจริญภาวนา โดยมีพระเดชพระคุณ พระมหาโชดก เป็นผู้กำกับดูแลศูนย์ปฏิบัติภาวนาที่วัดมหาธาตุตั้งแต่ปี ๒๔๙๖ จนถึงปี ๒๕๐๓ และในปี ๒๕๐๓ นั้นเองศาลาปฏิบัติภาวนาก็ถูกตำรวจทุบทำลายภายใต้คำสั่งของจอมพลสฤษดิ์

หอระฆังที่วัดมหาธาตุ

๘

ทำงานเพื่อแผ่นดินเกิด

โดยความปรารถนาส่วนตัว พระมหาสุรศักดิ์อยากจะไปศึกษาต่อด้านภาษาบาลีที่กรุงเทพฯ แต่พระอุปัชฌาย์ของท่านได้ขอร้องให้ท่านกลับมาอยู่ที่วัดโพธิ์ศรีแก้วเพื่อทำงานให้คณะสงฆ์ที่อำเภอคำชะอี ในเวลานั้นอาจารย์ลุน เป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้ว และเป็นเจ้าคณะกิ่งอำเภอคำชะอี มีงานเพื่อพระศาสนามากมายที่จะมอบภารกิจให้ลูกศิษย์ของท่านช่วยดูแล ดังนั้นในปี ๒๔๙๔ พระมหาสุรศักดิ์จึงเดินทางไกลกลับบ้านเกิดที่อำเภอคำชะอี ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือราว ๗๔๐ กิโลเมตร

พระมหาสุรศักดิ์เป็นพระรูปแรกจากวัดโพธิ์ศรีแก้วที่สำเร็จการศึกษาจนได้รับประกาศนียบัตรด้านภาษาบาลีจากกรุงเทพฯ นอกจากนี้ท่านก็ยังเป็นพระสงฆ์รูปแรกของกิ่งอำเภอคำชะอีที่กลับมายังวัดที่บ้านเกิด

เพื่อสอนวิชาความรู้ให้พระหนุ่มเณรน้อย และไม่ได้สอนเฉพาะวิชาในหลักสูตรทางพระศาสนาเท่านั้น แต่ยังสอนการปฏิบัติภาวนาให้ด้วย

อีกมุมหนึ่งของหมู่บ้าน เบื้องหลังคือพระอุโบสถของวัดประจำหมู่บ้าน

ที่วัดโพธิ์ศรีแก้วมีพระสงฆ์เพียง ๒-๓ รูปเท่านั้นที่มีทักษะเพียงพอด้านการบริหารจัดการ การทำบัญชี และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับภารกิจการบริหารงานคณะสงฆ์ทั้ง ๔ องค์การของกิ่งอำเภอคำชะอี ในบรรดาพระสงฆ์ทั้งหมดพระมหาสุรศักดิ์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากที่สุด เนื่องจากท่านเคยฝึกฝนการทำงานมาแล้วหลายแขนง เมื่อครั้งที่ท่านพำนัก

อยู่ที่วัดมหาธาตุ ด้วยเหตุนี้ที่คำชะอีพระมหาสุรศักดิ์จึงได้รับการขอร้องให้รับภาระงานทั้งหมดที่ตามปกติจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าผู้บริหารคณะสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริหารฝ่ายศึกษา ฝ่ายปกครอง ฝ่ายเผยแผ่ และฝ่ายสาธารณูปการ พระมหาสุรศักดิ์จึงต้องรับผิดชอบภารกิจอันหนักหน่วงเหล่านี้เพื่อให้การบริหารจัดการของคณะสงฆ์ที่กิ่งอำเภอคำชะอีดำเนินไปได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามแม้จะต้องรับผิดชอบงานหลายด้านพระมหาสุรศักดิ์ก็ไม่ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งบริหารใดๆ อย่างเป็นทางการแต่อย่างใด แต่ในความเป็นจริงท่านคือผู้ที่แบกภาระการบริหารงานของผู้บริหารคณะสงฆ์ทั้งสี่องค์การอย่างเต็มที่ นอกเหนือจากการรับหน้าที่พระอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนักธรรมทั้งสามระดับที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ในเวลานั้นพระมหาสุรศักดิ์ไม่สามารถหาพระสงฆ์ในอำเภอรูปใดเลยที่สามารถรองรับหน้าที่ผู้ช่วยพระอาจารย์ในชั้นเรียนหลักสูตรนักธรรมที่ท่านดูแลอยู่ ดังนั้นท่านจึงต้องรับหน้าที่พระอาจารย์ผู้สอนในชั้นเรียนหลักสูตรนักธรรม ทั้งภาคเช้าและภาคบ่ายเป็นเวลาถึง ๓ ปีโดยไม่มีผู้ช่วยเลย แต่ท่านก็ไม่เคยมีปัญหากับภารกิจอันหนักหน่วงดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพราะท่านมีความรักในงานที่ทำเพื่อถวายแด่

พระมหาสุรศักดิ์ผู้มีภาวะผู้นำ
อันเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่อง

พระศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เติมพลังแรงใจให้ท่านอย่างต่อเนื่อง เพราะท่านถือว่าการรับใช้พระศาสนาก็คือการรับใช้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

ในช่วงเวลา ๕ ปีของการกลับสู่อำเภอคำชะอี พระมหาสุรศักดิ์ได้รับการแต่งตั้งจากทางคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นพระอาจารย์สอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดโพธิ์ศรีแก้ว

พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นผู้บริหารฝ่ายการศึกษาสงฆ์อำเภอคำชะอี

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นกรรมการตรวจนักธรรมตรีจังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นเจ้าคณะอำเภอคำชะอี และเป็นพระอุปัชฌายะ

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีแก้ว

พระมหาสุรศักดิ์ได้อุทิศชีวิตของท่านเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของพระหนุ่มเณรน้อยในอำเภอคำชะอี ในระหว่างที่ท่านสอนในหลักสูตรนักธรรม ในปี ๒๔๙๘ ลูกศิษย์ของท่าน ๒ รูปสอบได้เป็นที่ ๑ ในการสอบนักธรรมประจำปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดต่อกันถึง ๒ ปี คือในปี ๒๔๙๗ และปี ๒๔๙๘ นอกจากนี้ท่านยังได้ส่งพระหนุ่มเณรน้อยออกไปศึกษาต่อที่สถาบันการศึกษาฝ่ายสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดอื่นๆ อีกหลายแห่ง สำหรับลูกศิษย์ที่เก่งที่สุดท่านก็จะส่งเข้ามาศึกษาต่อในระดับสูงที่สถาบันการศึกษาฝ่ายสงฆ์ในกรุงเทพฯ เจตนารมณ์ของท่านคือต้องการให้การศึกษาแก่พระหนุ่มเณรน้อยเพื่อให้เกิดปัญญาอันเกิดจากความเข้าใจ

อันดีในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เพื่อที่ว่าสถาบันการศึกษาฝ่ายสงฆ์จะได้มีผู้ที่มีความสามารถพอเพียงในการรับใช้พระศาสนา เพื่อให้แน่ใจได้ว่าพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองสืบไป

ในฐานะหัวหน้าคณะสงฆ์แห่งอำเภอคำชะอี อาจารย์มหาสุรศักดิ์จึงมีทั้งความรับผิดชอบและอำนาจเต็มในการบริหารจัดการกิจการงานที่เกี่ยวกับพระศาสนาทั้งหมดในอำเภอคำชะอี ท่านไม่เพียงแต่ทำงานอย่างไม่รู้เหน็ดรู้เหนื่อยเพื่อการยกระดับความรู้ของบรรดาพระสงฆ์ในท้องถิ่นเท่านั้น แต่คณะสงฆ์ที่คำชะอีเติบโตขึ้นอย่างเด่นชัดในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ ภายใต้ภาวะผู้นำอันเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องของอาจารย์สุรศักดิ์ การติดต่อสื่อสารและการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายสงฆ์กับประชาชนในท้องถิ่นจึงมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นอย่างมาก

หลวงตาชีได้แสดงแก่ทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายสงฆ์ว่า ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีส่วนร่วมในกิจสาธารณะซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไปมาแต่โบราณกาลแล้ว บทบาทของพระสงฆ์ในหมู่บ้านในฐานะผู้นำชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นถูกบดบังโดยการรวมศูนย์การปกครองคณะสงฆ์ในปี ๒๔๔๕ ในเรื่องนี้หลวงตาชีได้แสดงทัศนะว่าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาน่าจะทำงานที่เอื้อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปอย่างที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาในยุคก่อนๆ ท่านเห็นว่าพระสงฆ์ไม่ควร

หมิ่นแคลนการทำงานที่ใช้แรงกายว่าเป็นงานที่ไร้ศักดิ์ศรี *"เพื่อให้สามารถสอนสั่งสามเณรน้อยได้ สิ่งแรกที่พระสงฆ์ต้องทำให้ได้คือการฝึกฝนตนเองให้ทำงานได้ทุกชนิด รวมไปถึงการทำความสะอาดกุฏิ ห้องน้ำ และห้องส้วมด้วย"*

เด็กนักเรียนและชาวบ้านที่หมู่บ้านคำชะอีในอดีต

พระมหาสุรศักดิ์เชื่อว่าโลกฝ่ายกายภาพนั้นกลมเกลียวเกี่ยวพันกับโลกฝ่ายจิตวิญญาณอย่างแยกไม่ออก กิจกรรมทางโลกอาจยังประโยชน์ในทางจิตวิญญาณได้เมื่อกระทำด้วยทัศนคติอันเหมาะสม ระหว่างปี

๒๔๙๖ และปี ๒๔๙๗ ท่านได้นำพระสงฆ์ สามเณร และชาวบ้านมาร่วมแรงร่วมใจกันสร้างอาคารโรงเรียนเพื่อเด็กๆ ในหมู่บ้าน เนื่องจากชาวบ้านพากันหวาดกลัวว่าจะถูกวิญญาณที่ปกปักรักษาต้นไม้ลงโทษลงทัณฑ์เนื่องจากที่พวกเขาไปตัดไม้ แต่เมื่อมีพระสงฆ์ร่วมทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ก็ช่วยให้พวกเขารู้สึกมั่นคงปลอดภัยขึ้น ในสมัยก่อนตอนที่ป่ารอบๆ พื้นที่คำชะอียังเป็นป่าทึบนั้น หลวงตาชีจำได้ว่าพวกเขาต้องเดินทางกันเป็นระยะทางไกลๆ เพื่อเข้าไปตัดไม้ *"ทั้งพระ ทั้งเณร และชาวบ้านต้องเดินกันไกลทีเดียวกว่าจะข้ามไปยังอีกฝั่งหนึ่งของภูเขาได้ เราต้องค้างคืนกันหลายๆ คืนในป่า ชาวบ้านจะช่วยกันโค่นต้นไม้มากเท่าที่ต้องการ แล้วพระสงฆ์และสามเณรก็จะช่วยกันเลื่อยต้นซุงเป็นท่อนๆ เราใช้เกวียนเทียมวัวในการขนไม้กระดานทั้งหมดกลับมายังบริเวณที่จะสร้างโรงเรียน พระสงฆ์และสามเณรช่วยกันทำงานหนักเกือบทุกอย่าง กระบวนการทั้งหมดนี้ใช้เวลาถึง ๒๐ วัน"* ไม้เนื้อแข็งที่เรียกว่าไม้พันชาติ นั้นเป็นต้นไม้ที่ดีที่สุดสำหรับการนำมาสร้างโรงเรียน หลวงตาชีบอกว่า *"ไม้พันชาตินั้นคงทนแข็งแรงขนาดที่ว่า ถ้าเราเอาไม้ชนิดนี้ไปแช่น้ำเป็นร้อยๆ ปี ไม้ก็ไม่ผุ"*

ที่คำชะอี นอกเหนือจากงานสร้างโรงเรียนแล้ว หลวงตาชีและพระสงฆ์ในความดูแลของท่าน ยังได้นำญาติโยมมาช่วยกันสร้างถนนและสะพานอีกด้วย โดยพระสงฆ์และสามเณรจะทำงานเคียงข้างกับชาวบ้านอย่างเต็มที่ และในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๕๐ นั้นผืนดินที่เป็นป่ายังมีมากเพียงพอเพื่อการถากถางสำหรับผู้ที่เต็มใจจะทำ ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ได้ชี้ชวนให้ชาวบ้านที่คำชะอีมีเรือกสวนไร่นาเป็นของตนเอง เพื่อปลูกผักและ

พืชชนิดต่างๆ ผลที่เกิดขึ้นก็คือชาวบ้านสามารถผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัวของตนเอง ขายส่วนที่เหลือกิน ซึ่งทำให้พวกเขามีรายได้เป็นเงินสดบ้างตามควร

ภาพคุ้นตาของหมู่บ้านในสมัยก่อน

ในฐานะสังฆมนตรีฝ่ายปกครอง พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ได้ส่งเสริมให้พระสงฆ์ในทุกจังหวัด สอนฝึกการเจริญภาวนาตามหลักสติปัฏฐานสูตรให้ทั้งบรรพชิตและฆราวาส และด้วย

การเจริญตามรอยพระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของท่าน พระมหาสุรศักดิ์ได้สอนให้พระหนุ่ม เณรน้อย และชาวบ้านทั่วไปฝึกปฏิบัติภาวนาอย่างสม่ำเสมอ

ในช่วงต้นของทศวรรษที่ ๑๙๕๐ อาจารย์สุรศักดิ์ได้จัดตั้งอาศรมในผืนป่าขึ้นที่คำชะอี เพื่อเป็นการแสดงมุทิตาจิตต่อการอุทิศตนในงานสอนของพระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม พระอาจารย์ของท่าน วัดป่าแห่งใหม่นี้เป็นสถานที่อันเหมาะยิ่งต่อการปลีกวิเวก ซึ่งทั้งบรรพชิตและฆราวาสสามารถใช้เป็นที่ฝึกเจริญภาวนาโดยปราศจากสิ่งรบกวน ในอดีตผืนป่าของคำชะอีและมุกดาหารนั้นเป็นที่ทราบกันดีในบรรดาพระธุดงค์ว่าเป็นสถานที่อันเหมาะสมยิ่งสำหรับการเจริญภาวนา พื้นที่รกร้างห่างไกลของผืนป่าเหล่านี้คือสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่พระสงฆ์สามารถใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมจิตใจของท่านได้ นอกเหนือจากนั้นประชาชนซึ่งคอยถวายอาหารเวลาที่พระสงฆ์ออกบิณฑบาตนั้นก็เป็นผู้ที่มีศรัทธาปสาทะอันแก่กล้าในพระพุทธศาสนา และมีความชื่นชมยินดีในการฝึกปฏิบัติภาวนาด้วยเช่นกัน หลวงตาชีเล่าว่า *“ในช่วงทศวรรษต้นๆ ของศตวรรษที่ ๒๐ พระธุดงค์แต่ละรูปจะปลีกวิเวกอยู่ในถ้ำของเขตอำเภอคำชะอีเป็นเวลานับสิบพรรษาทีเดียว”*

ปราบผีและวิญญาณร้าย

ในยุคสมัยของบ้านป่า ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศสยาม ผืนป่าผืนใหญ่หลายๆ แห่งยังเป็นพื้นที่ๆ แทบจะไม่มีผู้อยู่อาศัยเลย นอกเหนือจากข้อเท็จจริงที่ว่าในพื้นที่แถบนั้นมีประชากรไม่หนาแน่นเป็นเหตุนำแล้ว เหตุผลสำคัญประการหนึ่งของกรณีนี้ก็คือ ชาวบ้านในพื้นที่แถบนี้มีความเชื่อประจำท้องถิ่นที่แพร่หลายไปทั่วว่า ในผืนป่า ทะเลสาบ หนองน้ำ และลำธาร จะมีวิญญาณที่ดุร้ายคอยปกป้องดูแลอยู่ ชาวบ้านในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหวาดกลัวว่าจะถูกดวงวิญญาณที่คอยพิทักษ์ปกป้องสรรพสิ่งในธรรมชาติซึ่งสิงสถิตอยู่ตามผืนป่า บนต้นไม้ใหญ่ หรือในถ้ำลงโทษลงทัณฑ์ ถ้าวิญญาณเหล่านี้ไม่สบอารมณ์เวลาที่มีการโค่นต้นไม้ ขุดสระน้ำ ใครล่ะจะเดือดร้อน แน่นอนผู้ที่เดือดร้อนก็คือชาวบ้าน พวกเขาอาจป่วยด้วยโรคระบาด หรือไม่ผืนนาของพวกเขาอาจจะถูกน้ำท่วม ชาวบ้านในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีความพยายามอย่างยิ่งยวดในการปราบผี หรือขจัดปัดเป่าวิญญาณร้ายที่พวกเขาหวาดกลัว

การนับถือผีหรือวิญญาณมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านของกิ่งอำเภอคำชะอี เคียงขนานไปกับการนับถือพระพุทธศาสนา ดวงวิญญาณที่คอยคุ้มครองป้องกันประเภทต่างๆ ซึ่งมักจะมีชื่อเรียกขานที่บ่งบอกถึงสถานที่สิงสถิต หรือบทบาทของวิญญาณเหล่านั้นตามความเชื่อในท้องถิ่น เช่น **ผีดง** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ในเขตป่าทึบ) **ผีป่า** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ในเขตป่า และพื้นที่รกร้าง) **ผีตาแฮก** หรือ **ผีนา** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ตามผืนนา) **ผีโป่ง** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ตามโป่งต่างๆ) **ผีภู** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ตามภูเขา และแหล่งทรัพยากรมีค่าบนภูเขา) และ**ผีฟ้า** (วิญญาณของเทพเทวดาจากบนฟ้าซึ่งหมายถึงสวรรค์) นอกเหนือจากวิญญาณที่สิงสถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆ แล้วประชาชนในท้องถิ่นอีสานยังมีความเชื่อเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยปกปักรักษาหมู่บ้าน คือ **ผีปู่ย่าตายาย** อีกด้วย ซึ่งชาวบ้านก็มักจะสร้างศาลไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของท่าน

ในนิทานพื้นบ้านที่เล่าต่อๆ กันมาก็จะเต็มไปด้วยเรื่องราวที่สะท้อนถึงพลังอำนาจของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่จากไปด้วยเหตุอันไม่คาดคิด หรือเป็นเรื่องร้ายแรงเช่น การเสียชีวิตจากโรคระบาดเช่น อหิวาตกโรค ฝีดาษ การเสียชีวิตจากยาพิษ งูกัด การเสียชีวิตจากอาวุธซึ่งมีสาเหตุมาจากโทสะ นอกจากนี้ก็มีผีอีกหลายประเภทเหมือนกันที่เป็นที่รู้จักผ่านเรื่องราวที่เป็นคติชาวบ้านซึ่งเล่าสืบต่อกันมา เช่น **ผีกองกอย** (วิญญาณที่วนเวียนอยู่ตามป่า ประเภทหนึ่ง) **เปรต** (วิญญาณที่ไม่ได้ไปผุด

ไปเกิด เนื่องมาจากผลแห่งกรรมในอดีตชาติ) และ**ผีปอบ** (วิญญาณที่ชอบกินอวัยวะภายในของเหยื่อ)

พิธีกรรมประกอบการรักษาโรคแบบพื้นบ้านของชาวผู้ไทย

ชาวบ้านจะมีความเชื่อดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กจนถึงวันสิ้นลม นับแต่ช่วงเวลาที่อยู่ในวัยเด็ก พวกเขาจะตระหนักอยู่เสมอว่า มีชีวิตอยู่ท่ามกลางพลังซึ่งโน้มเอียงไปในทางที่เป็นอันตรายต่างๆ นานา พวกเขามักจะได้ยินได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับการมีประสบการณ์ที่ไม่คาดฝันอันน่ากลัว และเรื่องราวของผู้คนที่จู่ๆ ก็ล้มป่วยด้วยเหตุที่ไปลบหลู่ภูตผีต่างๆ เข้า และบรรดาผีทั้งหลายที่กล่าวมาจะได้รับการเซ่นสรวงอยู่เนืองๆ โดยมีเครื่องเซ่นอันประกอบด้วยไก่ต้มและสุรา เป็นต้น และในวาระของการเซ่นสรวง ชาวบ้านก็มักจะขอพรหรือขอความช่วยเหลือเกื้อกูลจากวิญญาณเหล่านั้นให้ตนพ้นความยุ่งยากในชีวิต ถ้าหากเรื่องราวที่ร้องขอเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ก็จะมีการบนบานด้วยเครื่องเซ่นสรวงที่มีความหมายหรือมีมูลค่ามากขึ้น ชาวบ้านจะร้องขอดวงวิญญาณเหล่านั้นเพื่อช่วยตนให้สมหวังในเรื่องต่างๆ หรือเพื่อช่วยปกป้องให้พ้นจากภยันตราย หรือโรคภัยไข้เจ็บ และในเวลาเดียวกันก็กลัววิญญาณเหล่านั้นจะหลอกหลอน

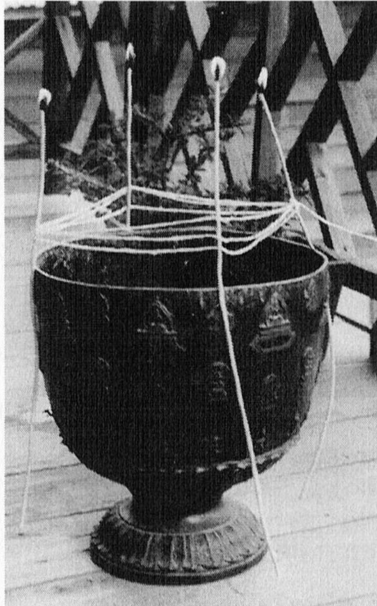
เมื่อพวกเขาเจ็บไข้ได้ป่วยชาวบ้านจำนวนมากจะไปหาหมอผี หรือพระที่เก่งเรื่องทางวิญญาณ การรักษาโรคคือหน้าที่ปกติของบรรดาหมอเหล่านี้ ความเชื่อในเรื่องผีและดวงวิญญาณประจำท้องถิ่นนี้คือเสี้ยวส่วนของโลกทัศน์ของชาวบ้านในท้องถิ่นเลยทีเดียว

ในสมัยก่อนผู้คนต่างมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณต่างๆ ที่สิงสถิตอยู่ในเขตพื้นที่คำชะอีนั้นเป็นวิญญาณที่ดุร้าย ทั้งยังเชื่ออีกว่ามีความเป็นไปได้ที่ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในเขตพื้นที่นี้อาจจะเสียชีวิตจาก "โรคลึกลับ" เช่น โรคอ่อนเพลีย เหน็บชา แขนขาอ่อนแรง ซึ่งจะทำให้พวกเขาไม่มีเรี่ยวไม่มีแรงไปไถนาหรือทำการเพาะปลูก หลวงตาชีเชื่อว่าสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า โรคลึกลับนั้นอาจจะเป็นโรคเหน็บชา ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตของพี่ชายท่านก็เป็นได้

นอกจากนี้หลวงตาชียังทวนความจำถึงเรื่องเร้นลับที่ชาวคำชะอีเชื่อกัน *"ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดื่มน้ำเย็นจากสายน้ำซึ่งไหลพุ่งมาจากตาน้ำที่ผุดขึ้นในบริเวณถ้ำ มักจะเสียชีวิต แต่คนที่รอดชีวิตคือคนที่มาวัดทุกวันพระ และพักค้างคืนที่วัดเพื่อถือศีลฟังธรรม อาตมาได้พรมน้ำมนต์ให้พวกเขาเพื่อเป็นการป้องกันโพยภัย ถ้าว่ากันในทางจิตวิทยา น้ำมนต์ช่วยให้พวกเขารู้สึกปลอดโปร่งโล่งใจมากกว่า"* ที่วัดจะมีศาลาที่พักจำนวนหนึ่งเพื่อให้ญาติโยมที่มาค้างคืนที่วัดได้อาศัยเป็นที่พักผ่อน *"คนที่มาพักค้างคืนเพื่อถือศีลฟังธรรมที่วัดมักจะไม่ค่อยเจ็บป่วย เมื่อชาวบ้านตระหนักในเรื่องนี้ ยิ่งทำให้พวกเขาพากันมาวัดเพื่อปฏิบัติธรรมกันมากขึ้นเรื่อยๆ ใน*

วันพระบางวันญาติโยมที่มาถือศีลฟังธรรมมีจำนวนมากมายจริงๆ ถึงขนาดที่ว่าศาลาที่มีอยู่ทั้งหมดในวัดมีจำนวนไม่พอที่จะรองรับให้ญาติโยมใช้นอนพักผ่อนได้”

ขันน้ำมนต์

อย่างไรก็ตามอาจารย์สุรศักดิ์ท่านมีวิธีสอนให้ชาวบ้านที่คำชะอีเอาชนะความกลัวภูตผีและวิญญาณร้ายต่างๆ ได้ เพื่อช่วยให้ชาวบ้านปรับเปลี่ยนจากการไหว้ผี ท่านได้ปลูกฝังธรรมเนียมปฏิบัติใหม่ในการปฏิบัติบูชาด้วยการน้อมนำพระรัตนตรัย อันได้แก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง และชี้ชวนให้ชาวบ้านหันเหจากการมีความหวังในการขอความช่วยเหลือจากภูตผีหรือวิญญาณนานาชนิดมาเป็นการยึดเอาคุณ

พระศรีรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ในการแสดงธรรมของท่าน พระมหาสุรศักดิ์ได้อธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์เรื่องหลักกรรม เมื่อรับเอาพระรัตนตรัยมาเป็นที่พึ่งแล้ว ชาวบ้านก็ปวารณาตนในการแสดงความรับผิดชอบต่อทางเลือกที่พวกเขาเลือก และท่านเจ้าอาวาสก็ได้สอนว่าพวกเขาสามารถเข้าถึงความสุขในชีวิตได้ด้วยการสร้างกุศลกรรม และหลีกเลี่ยงการสร้างอกุศลกรรม

บ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะสร้างศาลเจ้าที่ไว้ด้วย

ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ได้สอนให้ชาวบ้านฝึกปฏิบัติภาวนาและถือศีลห้า ซึ่งได้แก่ การเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม และเว้นจากการดื่มเครื่องดองของเมา หลักปฏิบัติอันสำคัญยิ่งนี้เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ชาวบ้านตกเป็นเหยื่อของความชั่วร้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเหนือกว่าเครื่องป้องกันอันมหัศจรรย์ใดๆ

และชาวบ้านสามารถเข้าถึงเครื่องมือวิเศษนี้ได้ด้วยการเว้นจากการข้องแวะกับพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดโทษแก่ตนและแก่ท่าน

ในฐานะเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชน พระมหาสุรศักดิ์สามารถสร้างความมั่นใจแก่ชาวบ้านได้ว่า ธรรมะสามารถปกป้องคุ้มภัยให้พวกเขาได้ดีกว่าการสยบยอมต่อภูตผีหรือวิญญาณทั้งหลาย มีชาวบ้านจำนวนมากพร้อมที่จะเลิกนับถือผีและวิญญาณต่างๆ และยังคงรู้สึกว่าตนเองได้รับการคุ้มครองป้องกัน การรับเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งช่วยให้พวกเขาเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ในการสอนให้ชาวบ้านเจริญภาวนา พระมหาสุรศักดิ์ได้สอนให้ชาวบ้านใช้หลักการ **"ทำด้วยตนเอง"** เพื่อให้ชาวบ้านสามารถขับไล่ภูตผีต่างๆ ที่มารังควานและสามารถป้องกันตนเองได้ สิ่งเหล่านี้ก็รวมถึง การสวดคาถาต่างๆ การเจริญสมาธิภาวนา และการรักษาศีล การฝึกเจริญสมาธิภาวนาซึ่งพระมหาสุรศักดิ์เป็นผู้สอนนั้นช่วยให้ชาวบ้านสามารถควบคุมความหวาดกลัวที่มี และมีความมั่นใจในพลังแห่งจิตวิญญาณของตนเองเพิ่มขึ้นอีกด้วย

แม้ว่าการเทศน์สั่งสอนของท่านอาจารย์สุรศักดิ์จะสวนทางกับการทำพิธีกรรมบางอย่างเช่นการฆ่าสัตว์เพื่อเซ่นผี แต่ท่านก็ไม่ได้ท้าทายวิถีทางของการรักษาโดยสมุนไพรของบรรดาหมอผีทั้งหลาย ที่คำชะอีในเวลานั้นพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญเรื่องทางจิตวิญญาณมีพลังสูงยิ่งในชุมชน นอกจากนั้นก็มีหัวหน้าหมอผีเป็นผู้หญิงซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการรักษาโรค และลูกสาวของเธอก็เหมือนกับผู้เป็นแม่คือเป็นทั้งหมอผีและมีความ

เชี่ยวชาญในการรักษาโรคด้วยเช่นกัน หลวงตาชีนึกถึงเรื่องราวในอดีต *"แม้แต่แม่หมอและลูกสาวของเธอก็มาวัดเป็นประจำเพื่อรักษาศีล ต่อมาสองคนแม่ลูกคู่นี้ก็กลายเป็นนักปฏิบัติธรรม"*

ญาติโยมผู้หญิงพากันมาฟังธรรมที่วัด

ในระยะเวลาน้อยกว่าหนึ่งทศวรรษหลังจากที่พระมหาสุรศักดิ์กลับไปที่คำชะอี ท่านสามารถช่วยให้ชาวบ้านเป็นจำนวนมากตื่นจากความหลับใหล โดยผู้ที่มาวัดเพื่อรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างทุ่มเทจริงจังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ทั้งพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาส ในวันพระทั้งคนหนุ่มคนสาว และผู้สูงอายุ จะพากันมาที่วัดเพื่อรักษาศีล ฟังธรรม ทำบุญ ให้ทาน และเจริญภาวนากันอย่างเนืองแน่น ท่านเจ้าอาวาสสามารถ

ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตโดยยึดมั่นในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

อาจารย์สุรศักดิ์ได้อุทิศตนในการทำงานอย่างสุดจิตสุดใจ ทั้งทางกาย ทางใจ และทางจิตวิญญาณ เพื่อยกระดับคุณภาพทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสให้สูงขึ้น จนท่านเหล่านั้นมีความสามารถที่จะสานต่อภารกิจของพระพุทธองค์ได้ด้วยตัวของตัวเอง จากมุมมองของคณะสงฆ์ในท้องถิ่นช่วงเวลาสิบปีระหว่างปี ๒๔๙๓ ถึงปี ๒๕๐๓ นั้นถือเป็นทศวรรษทองของพุทธธรรมที่คำชะอีเลยทีเดียว

ในช่วงต้นของทศวรรษที่ ๑๙๖๐ หลังจากที่ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ถูกจับกุมคุมขัง การปฏิบัติแบบวิญญาณนิยมยังคงแพร่หลายอยู่ ทั้งๆ ที่ท่านเจ้าอาวาสได้ทุ่มเทอย่างเต็มกำลังในการชี้แนะทางเลือกอื่นที่ดีกว่าแก่ชาวบ้าน ตามตัวเลขจากการสำรวจของนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Thomas Kirsch ได้บันทึกไว้ว่า ที่กิ่งอำเภอหนองสูงซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองมุกดาหารราว ๓๕ กิโลเมตรนั้นมีหมอผีถึง ๕๕ คน

๑๐
พระศรีอริยเมตไตรย

ระหว่างช่วงเข้าพรรษาปี ๒๔๙๗ พระสงฆ์ที่วัดโพธิ์ศรีแก้วมีจำนวนไม่มาก ปีนี้ห่างจากช่วงเวลาที่อาจารย์สุรศักดิ์จะขึ้นเป็นเจ้าอาวาสที่นี่หนึ่งปี ท่านอาจารย์ก็ยังคงทำงานหนักเป็นพิเศษอยู่เหมือนเคย นอกเหนือจากการรับหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมให้แก่พระหนุ่มเณรน้อยแล้ว ในตอนกลางคืนท่านก็ยังแสดงธรรม และสอนการเจริญภาวนาให้แก่ทั้งบรรพชิตและฆราวาสอีกด้วย

ในความทรงจำของหลวงตาชีท่านมีลูกศิษย์ที่มีความโดดเด่นอยู่ ๒ รูปคือ สามเณรเรียบ กับสามเณรธีระ ทั้งสองรูปพักอยู่กับท่าน สามเณรเรียบเกิดในปี ๒๔๘๕ และในขณะนั้นเพิ่งจะมีอายุได้เพียง ๑๒ ปี ส่วนสามเณรธีระนั้นจะอาวุโสกว่าสามเณรเรียบเล็กน้อย สามเณรทั้งสองเพิ่งจะสำเร็จการศึกษาระดับประถมจากโรงเรียนรัฐบาลซึ่งตั้งอยู่ในเขตวัด โยมพ่อโยมแม่ของสามเณรธีระนั้นเป็นชาวผู้ไทยซึ่งมาจากทางตอนเหนือของ

ประเทศลาว และได้อพยพมาตั้งรกรากกระจัดกระจายอยู่ในหลายหมู่บ้านของจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ภาษาผู้ไทยมีความใกล้ชิดกับภาษาลาวมากกว่าภาษาไทยกลาง

สามเณรเรียบบวชเป็นสามเณรที่วัดบ้านไฮ และเดินทางจากที่นั่นมาศึกษาที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว ท่านได้เรียนภาษาไทยในโรงเรียน แต่พูดไทยกลางได้ไม่คล่องเท่าใดนัก ท่านใช้ภาษาผู้ไทยในชีวิตประจำวัน นามของท่านในภาษาผู้ไทยจะออกเสียงเป็นเฮียบ ส่วนสามเณรธีระนั้นบรรพชาที่วัดหนองโพธิ์น้อยและเดินทางมาศึกษาที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

หลวงตาชีท่านสอนการเจริญสมาธิ ๒ แบบคือการเจริญสมาธิแบบเพ่งกสิณ และการเจริญสมาธิแบบมหาสติปัฏฐานสูตร การเพ่งกสิณคือการเจริญภาวนาแบบกรรมฐานอย่างหนึ่งซึ่งผู้ฝึกปฏิบัติจะเพ่งสมาธิไปที่วัตถุใดวัตถุหนึ่ง แล้วประทับภาพที่เห็นไว้ในความทรงจำ แล้วน้อมนำภาพนิมิตนั้นเพื่อเป็นหนทางในการเข้าถึงฌานหรือสมาธิสมบูรณ์ หลวงตาชีมักจะสอนการเพ่งกสิณแบบที่เรียกว่า **ปฐวีกสิณ** คือกสิณแบบที่ใช้การเพ่งดินเป็นอารมณ์

ในคืนวันหนึ่ง ท่านอาจารย์เริ่มสอนชาวบ้านและสามเณรที่มาฝึกเจริญภาวนาที่วัด ด้วยการเพ่งภาพพระพุทธรูปเป็นอารมณ์ การฝึกปฏิบัติเริ่มโดยการวางจิตด้วยอารมณ์อันเหมาะสม หลวงตาชีได้บอกผู้ปฏิบัติให้กำหนดใจอย่างแน่วแน่มั่นคงว่าจะฝึกเจริญภาวนา เริ่มการฝึกโดยนักปฏิบัติจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูป จากนั้นนักปฏิบัติก็นั่งในท่าขัดสมาธิ

แล้วพระอาจารย์ก็เริ่มสอน*"ขอให้เพ่งจิตของพวกเธอไปที่องค์พระพุทธรูปเบื้องหน้า จดจำรายละเอียดทั้งหมดของพระพุทธรูปให้ได้มากที่สุด เมื่อภาพพระพุทธรูปนี้แจ่มชัดในดวงจิตของเธอแล้ว ขอให้หลับตา แล้วนึกภาพพระพุทธรูปที่เธอได้ประทับไว้ในดวงจิต ค่อยๆ ขยายขนาดขององค์พระพุทธรูปให้เท่ากับขนาดขององค์จริงที่เธอเพิ่งเห็น อย่าปล่อยให้จิตไถลไปจากภาพพระพุทธรูป ท่องคำว่า พุทธรูปัง พุทธรูปัง พุทธรูปัง (หมายถึง 'ภาพของพระพุทธรูป') ในระหว่างที่เธอเพ่งจิตไปที่ภาพของพระพุทธรูป"* การฝึกแบบเพ่งกสิณนี้เหมาะสำหรับผู้ที่มีจริตด้านการมอง หรือเป็นผู้ที่มีศรัทธาอันแก่กล้า หลังจากเวลาผ่านไปราว ๒๐ นาทีชาวบ้านก็รู้สึกตื่นเต้นที่พบว่า ตนเองมีความสามารถในการเพ่งมองเห็นภาพพระพุทธรูปได้อย่างแจ่มชัดในขณะหลับตา บางคนก็บอกว่าภาพของพระพุทธรูปยังไม่ค่อยชัด หลังจากที่ฝึกอย่างนี้อยู่ราวหนึ่งชั่วโมง พระอาจารย์จึงบอกให้นักปฏิบัติลืมตา

ที่วัด สามเณรธีระและสามเณรเรียบฝึกปฏิบัติภาวนาอย่างอุกฤษฎ์ภายใต้การกำกับดูแลของหลวงตาชี ท่านอาจารย์บอกให้สามเณรทั้งสองตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ในการเจริญภาวนา แล้วให้นั่งอยู่ในท่าขัดสมาธิอย่างนั้นเป็นเวลาหนึ่งชั่วโมง โดยไม่ขยับตัวเลย *"จงหลับตา นึกภาพของพระพุทธรูปให้มีขนาดเท่ากันทุกประการกับขนาดที่เธอมองเห็นตอนที่เปิดตา เพ่งมองไปที่รายละเอียดทุกอย่างขององค์พระพุทธรูปจนกระทั่งภาพขององค์พระค่อยๆ ชัดขึ้นเรื่อยๆ"* สามเณรทั้งสองปฏิบัติตามคำสอนของท่านอาจารย์ได้นานนับชั่วโมง เธอทั้งสองมองเห็นภาพพระพุทธรูปอย่างชัดเจนในระหว่างที่หลับตา อีกหนึ่งชั่วโมงต่อมาสามเณร

ทั้งสองจึงเปิดตา และได้รับอนุญาตให้พักเป็นเวลา ๒๐ นาทีก่อนที่จะกลับเข้าสู่สมาธิอีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาหลวงตาชีก็สอนให้สามเณรทั้งสองหัดขยายภาพ และย่อภาพของพระพุทธรูปเพื่อประคองจิตมิให้เลื่อนไหลไปจากวัตถุที่ใช้เป็นสื่อในการสร้างสมาธิ *"จงเพ่งจิตของเธอไปที่ภาพพระพุทธรูป เมื่อภาพของพระพุทธรูปแจ่มชัดขึ้นเรื่อยๆ ในจิตของเธอแล้ว ให้ตั้งจิตมั่นในการขยายภาพขององค์พระพุทธรูปให้ใหญ่ขึ้น ค่อยๆ ขยายภาพของพระพุทธรูปให้ใหญ่ขึ้นอย่างช้าๆ และอย่าขยายภาพของพระพุทธรูปให้มีขนาดใหญ่กว่าตัวเธอ ...คราวนี้จงตั้งจิตมั่นในการย่อขนาดภาพขององค์พระพุทธรูปให้เล็กลง ค่อยๆ ย่อขนาดของพระพุทธรูปให้เล็กลงอย่างช้าๆ จนกระทั่งภาพขององค์พระพุทธรูปมีขนาดเท่าขนาดปกติ คือขนาดเดียวกับที่เธอเห็นตอนที่เปิดตา และอย่าย่อขนาดให้เล็กมากเกินไป มิฉะนั้นเธอจะไม่สามารถมองเห็นภาพองค์พระ"*

การฝึกเจริญภาวนาแบบเพ่งกสิณนั้นจำเป็นต้องกระทำภายใต้การให้คำแนะนำและการดูแลอย่างใกล้ชิดโดยอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์ หลวงตาชีเตือนสามเณรน้อยทั้งสองให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของท่านอย่างเคร่งครัด *"เวลาที่พวกเธอขยายขนาดภาพของพระพุทธรูปเธอจะต้องทำอย่างมีสตินะ ถ้าพวกเธอไม่ปฏิบัติตามคำสอนของอาจารย์อย่างเคร่งครัด การขยายภาพก็อาจจะอยู่นอกเหนือการควบคุมของเธอ แล้วภาพพระพุทธรูปอาจจะถูกขยายให้มีขนาดใหญ่โตจนล้มทับพวกเธอก็เป็นได้*

และเหตุการณ์ทำนองเดียวกันก็จะเกิดกับการย่อขนาดรูปภาพด้วยเหมือนกัน ถ้าเธอย่อภาพจนเล็กเสียจนเธอไม่อาจควบคุมได้ ภาพนั้นก็จะมีขนาดเล็กเสียจนเธอสูญเสียมันไปก็เป็นได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีไหนที่ว่ามานี่ ถ้าโชคร้ายคนที่เพ่งสมาธิก็อาจเสียสติได้”

สามเณรทั้งสองใช้ชีวิตใกล้ชิดอยู่กับท่านอาจารย์ และด้วยเหตุที่ยังอยู่ในวัยเยาว์ เธอทั้งสองจึงสามารถรวมจิตเป็นหนึ่งได้ดีกว่าประชาชนคนทั่วไปเกือบทุกคน ซึ่งมีจิตใจที่มีแนวโน้มจะซัดส่ายด้วยเหตุต่างๆ นานา ไม่ว่าจะเป็นด้วยความรับผิดชอบ ความวิตกกังวล และความห่วงใยคนในครอบครัว เพื่อไม่ให้สามเณรน้อยทั้งสองตกอยู่ในอาการเซื่องซึม หรือง่วงเหงาหาวนอน หลวงตาชีจึงสอนสามเณรทั้งสองให้เพ่งกสิณโดยตั้งใจแน่วแน่ที่จะนึกภาพของพระพุทธรูปที่แผ่รัศมีเป็นแสงฉัพพรรณรังสีด้วย สามเณรทั้งสองก็ปฏิบัติตามคำสอนของพระอาจารย์อย่างว่าง่าย ในสมาธิของเธอทั้งสองนั้นเห็นเป็นภาพพระพุทธรูปซึ่งมีมงคลรัศมีหลากสีแผ่รัศมีเป็นแสงฉัพพรรณรังสี ๖ สีส่งแสงเจิดจ้า ซึ่งทำให้สามเณรทั้งสองส่งเสียงอุทานด้วยความเบิกบานสำราญใจยิ่ง *“กระผมเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สีสันช่างงดงามนัก และเต็มไปด้วยแสงสี”*

เมื่อสังเกตเห็นว่าสามเณรทั้งสองมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ในเดือนสิงหาคม ๒๔๙๗ หลวงตาชีได้พาสามเณรเรียบและสามเณรธีระไปอยู่ที่วัดป่าที่เพิ่งสร้างเสร็จซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลนัก ระหว่างที่อยู่ที่วัดป่าห่างไกลจากสิ่งรบกวนสมาธิจากในหมู่บ้าน สามเณรทั้งสองก็มี

ความก้าวหน้าในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และเริ่มพัฒนาพลังแห่งสมาธิขึ้นอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญที่สุดคือ เธอทั้งสองนั้นมีศรัทธาอันแก่กล้าในเรื่องนี้ ด้วยความที่มีศรัทธาและมีความเชื่อมั่นอันหนักแน่นในคำสอนของพระอาจารย์สามเณรทั้งสองจึงปฏิบัติภาวนาจนได้ฌานจิต ในระหว่างสองสัปดาห์ของการฝึกปฏิบัติภาวนาอย่างอุกฤษฏ์นี้สามเณรทั้งสองสามารถกำหนดห้วงเวลาของการอยู่ในฌานได้ตามที่จิตปรารถนา และสามารถออกจากฌานได้เร็วตามที่ต้องการด้วยตนเอง หลวงตาชีหวนคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น *"ช่วงแรกๆ สามเณรแต่ละรูปสามารถกำหนดจิตให้รวมศูนย์ไม่ซัดส่ายได้นานราว ๕-๑๐ นาที ต่อมาก็ขยายช่วงเวลาออกไปเป็นครึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมง แล้วก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นเป็นสองชั่วโมงถึงสี่ชั่วโมง และท้ายที่สุดก็เพิ่มเป็นช่วงละหกชั่วโมง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าพวกเขาตั้งจิตแน่วแน่ว่าจะอยู่ในสมาธิเป็นเวลาสามชั่วโมง พวกเขาก็จะออกจากฌานในช่วงปลายของเวลาสามชั่วโมงด้วยตนเอง แต่ถ้าคุณพยายามจะเขย่าตัวพวกเขาให้ออกจากสมาธิก่อนที่จะครบเวลาสามชั่วโมง พวกเขาก็จะไม่ออกจากสมาธิ สมาธิของพวกเขานั้นดิ่งลึกมากขนาดที่ว่า แม้พวกคุณจะดึงขาเขย่าตัว หรือจุดไม้ขีดแล้วเอาไปจ่อที่แขนของพวกเขา พวกเขาก็จะไม่รู้สึกอะไร"*

หลวงตาชีรู้สึกทึ่งในการเรียนรู้เรื่องการเข้าสู่ฌานได้อย่างรวดเร็วของสามเณรทั้งสอง รวมทั้งความสามารถในการควบคุมระยะเวลาที่อยู่ในฌาน และการออกจากฌานอย่างรวดเร็ว ยิ่งกว่านั้นเมื่อออกจากฌานแล้วจริตกิริยา สีหน้า ท่าทาง การวางตัวของเธอทั้งสองนั้นก็เปลี่ยนไป ใน

ระหว่างที่ออกบิณฑบาตในหมู่บ้าน ทั้งสามเณรเรียบและสามเณรธีระก็มีความสำรวมและดำรงตนอย่างมีสติจนเห็นได้ชัด ท่วงท่ามีสง่าราศี แม้แต่ชาวบ้านก็ยังสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของสามเณรทั้งสอง หลังจากที่สามเณรเรียบ และสามเณรธีระเจริญภาวนาอย่างสม่ำเสมอ จิตของเธอก็รวมเป็นหนึ่งเดียวได้ภายในระยะเวลาไม่นานหลังจากนั่งลง ไขว้ขาในท่าขัดสมาธิและหลับตา

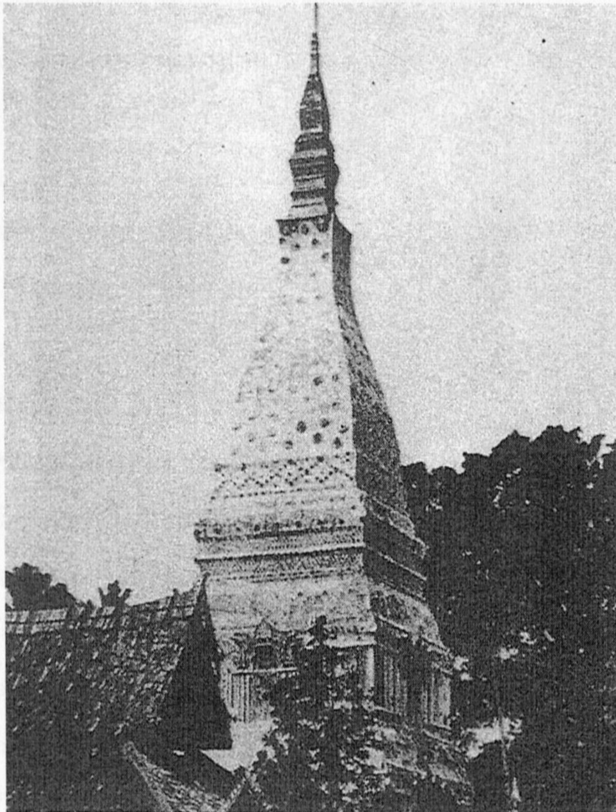
มีอยู่วันหนึ่งสามเณรเรียบอยู่ในฌานนานถึงยี่สิบสี่ชั่วโมง คือทั้งวันทั้งคืน และสามเณรน้อยเล่าให้พระอาจารย์ฟังว่าเธอได้เดินทางไปถึงสวรรค์ชั้นดุสิต และได้มีโอกาสเห็นพระโพธิสัตว์ และได้ฟังธรรมที่พระโพธิสัตว์ทรงแสดงด้วย หลังจากนั้นสามเณรเรียบก็ได้แสดงธรรมตามที่ได้รับฟังจากคำสอนของพระโพธิสัตว์แบบคำต่อคำให้พระอาจารย์ฟัง เมื่อหลวงตาชีได้ฟังสามเณรเรียบแสดงธรรมจบ ท่านก็รู้ว่าภาพที่สามเณรเรียบเห็นนั้นตรงกับรายละเอียดในภาพของพระศรีอริยเมตไตรย (ในภาษาบาลีจะเรียกพระนามของท่านว่า เมตฺเตยฺย ส่วนในภาษาสันสกฤตคือ ไมเตฺรย คำว่าพระโพธิสัตว์หมายถึงผู้ที่จะได้มาตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต โดยการอธิษฐานจิตถึงพระพุทธภูมิ ทุ่มเทปฏิบัติธรรมอย่างอุกฤษฏ์ ให้การสงเคราะห์ผู้อื่นทั้งทางโลกและทางธรรม สั่งสมบารมี ๑๐ ทัศ คุณธรรมหลักของผู้ตั้งความปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ คือ **"มหาเมตตา"** คือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ดังนั้นพระโพธิสัตว์จึงมีคุณธรรมสืบเนื่องอื่นๆ อีกซึ่งจะไม่ขอกล่าวในที่นี้)

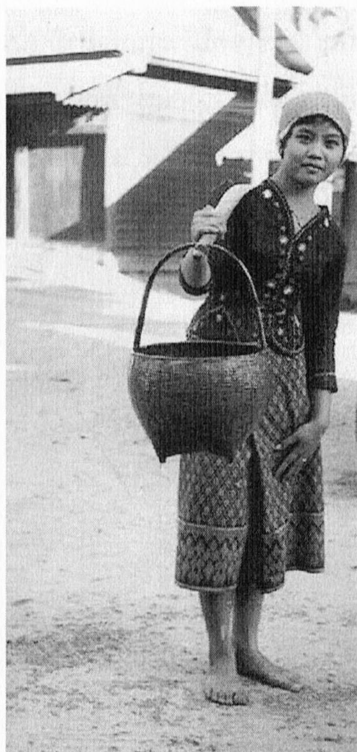
สิ่งที่สร้างความประหลาดใจให้หลวงตาชีคือ ตลอดเวลาที่พูดกับพระอาจารย์เป็นเวลานานกว่าหนึ่งชั่วโมงนั้น สามเณรเรียบพูดภาษาไทยกลาง ไม่ได้พูดภาษาผู้ไทยอย่างเคย การนั่งฟังถ้อยคำจากปากของสามเณรน้อยผู้เป็นศิษย์ทำให้หลวงตาชีผู้เป็นอาจารย์เกิดความฉงนสนเท่ห์ใจว่า *"หัวข้อธรรมนี้ไม่น่าจะออกมาจากสติปัญญาของสามเณรน้อยอายุเพียง ๑๒ ปี สามเณรเรียบเป็นเด็กชายชาวผู้ไทย พูดภาษาไทยกลางได้ไม่คล่อง แม้แต่เสียงตัว 'ร' ในภาษาไทยสามเณรเรียบก็ออกเสียงไม่ได้ นอกจากนั้นยังเป็นคนที่พูดติดอ่างอีกด้วย แต่เมื่อเธออยู่ในสมาธิในวาระที่ต้องแสดงธรรม ก็จะพูดจาด้วยภาษาไทยกลางได้อย่างไพเราะเหมาะงาม ไม่ติดอ่างแม้แต่ครั้งเดียว และสามารถออกเสียงคำทุกคำได้อย่างชัดถ้อยชัดคำ ฟังดูแล้วไม่น่าจะใช่ตัวของสามเณรเรียบอย่างแน่นอน อีกประการหนึ่งเธอก็อายุยังน้อยเกินกว่าจะรู้จักถ้อยคำและมโนทัศน์ทางธรรมเหล่านี้ สิ่งที่เกิดขึ้นเสมือนว่าสามเณรน้อยทำหน้าที่เป็นเครื่องขยายเสียงให้กับถ้อยธรรมของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์"* และเมื่อสามเณรน้อยออกจากฌาน เธอก็จำไม่ได้ว่าตัวเองพูดอะไรออกไปมั่ง และเธอก็ติดอ่างเวลาที่ตอบคำถามของพระอาจารย์

ไม่ช้าข่าวที่ว่าสามเณรเรียบได้พบพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ก็แพร่กระจายออกไปที่ตัวจังหวัดแบบปากต่อปาก สมัยนั้นยังไม่มีโทรศัพท์แม้ว่าเป็นช่วงปลายๆ ของปี ๒๔๙๗ แล้วก็ตาม ในช่วงเวลานั้นหัวหน้าผู้บริหารสงฆ์ฝ่ายมหานิกายของจังหวัดนครพนมคือ พระมหาแก้ว กนฺโตภาโส (เกิดเมื่อปี ๒๔๕๐) และท่านก็เป็นเจ้าอาวาสของวัดพระธาตุพนมด้วย ท่าน

หัวหน้าผู้บริหารสงฆ์ได้ส่งโทรเลขมาถึงหลวงตาชี ขอให้ท่านพาสามเณรเรียบไปที่วัดพระธาตุพนมด้วย ...ก่อนหน้านี้ท่านเจ้าอาวาสแห่งวัดพระธาตุพนมได้สอนการเจริญสมาธิให้เด็กหญิงอายุสิบสี่ปีคนหนึ่ง ซึ่งสามารถอยู่ในสมาธิได้นานถึงสามชั่วโมง แต่สามเณรเรียบนั้นเพิ่งจะอายุได้เพียงสิบสองปีเท่านั้น

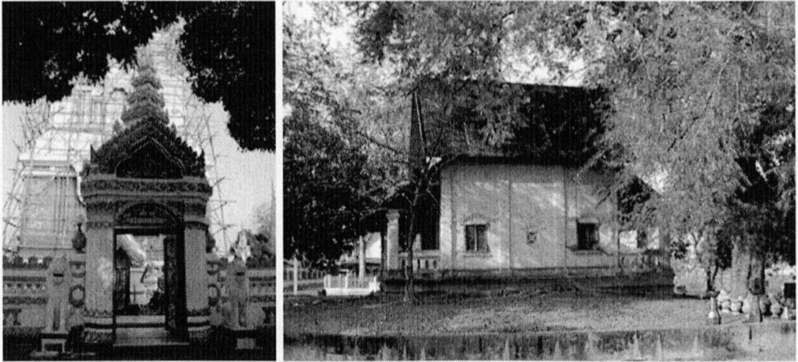

พระธาตุพนมในปี ๒๔๙๗

เด็กหญิงชาวผู้ไทย
กับภารกิจประจำวัน

หลวงตาชีพร้อมด้วยสามเณรเรียบ มาถึงวัดพระธาตุพนมในกลางเดือนสิงหาคม ปี ๒๔๙๗ พระสงฆ์ที่วัดพระธาตุพนมมีความคิดว่าน่าจะใช้พรสวรรค์อันล้ำเลิศของสามเณรน้อยเป็นอุบายในการดึงคนเข้าวัด วัดพระธาตุพนมนั้นตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบๆ วัดนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวลาวและชาวผู้ไทย ท่านเจ้าอาวาสได้ชี้ชวนให้ชาวบ้านมาฟังสามเณรน้อยแสดงธรรม ซึ่งเป็นธรรมะจากพระเมตฺเตยฺย โพธิสัตว์ ทุกๆ คืนก่อนแสดงธรรม หลวงตาจะบอกให้สามเณรเรียบตั้งจิตอันแน่วแน่ที่จะได้เห็นพระโพธิสัตว์อีก สามเณรเรียบก็ทำตามที่พระอาจารย์สอนและได้แสดงธรรมต่อหน้าประชาชนจำนวนมหาศาลเป็นเวลาสามคืน เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้สามเณรน้อยตื่นเต้นอย่างเหลือประมาณ อย่างไรก็ตามทั้งชาวลาวและชาวผู้ไทยต่างก็มีความคุ้นเคยกับเรื่องราวเกี่ยวกับพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์อยู่ก่อนแล้ว ทำให้พวกเขามีความกระตือรือร้นที่จะได้ฟังพระธรรมคำสอนของท่านจากปากของสามเณร

ซุ้มประตูวัด และวิหารเล็กที่วัดพระธาตุพนม

ชาวพุทธในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีความเชื่อว่าพระศรีอริยเมตไตรย จะอุบัติขึ้นในโลกเพื่อนำทางให้ผู้คนหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ซึ่งหมายถึงวงจรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ยิ่งกว่านั้นพวกเขายังมีความเชื่ออีกว่า พระพุทธเจ้าแห่งเมตตาธรรม จะปรากฏพระองค์ขึ้นในโลก แต่เมื่อถึงเวลานั้นจะมีเฉพาะผู้ที่มีชีวิตจิตใจอันบริสุทธิ์เท่านั้นที่จะเห็นพระองค์ได้ ความเชื่อเหล่านี้สืบทอดต่อๆ กันมาจากการแสดงธรรมของพระสงฆ์ตามวัดในท้องถิ่น ซึ่งจะเทศน์เกี่ยวกับตำนานของพระมาลัย ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีโอกาสได้ขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้พบกับพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ที่นั่น ตำนานเรื่องพระมาลัยนี้มีการเทศน์ปีละครั้งตามวัดในหมู่บ้านต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัดนครพนม จากตำนานที่พระผู้แสดงธรรมกล่าวถึง ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาก็ได้เรียนรู้ว่าพระโพธิสัตว์ได้ขอให้พระมาลัยพรรณนาสภาวะทางกายภาพ และทางจิต

วิญญาณในโลกมนุษย์ให้ท่านฟัง เนื่องจากท่านมีความห่วงใยในความเป็นอยู่ของประชาชนชาวโลก

ในเนื้อความตามตำนานพระมาลัยฉบับหนึ่งกล่าวว่าพระเมตฺเตยฺย ได้กล่าวกับพระมาลัยว่า *“เท่าที่เราได้สดับฟังธรรมอย่างเอาใจใส่ เมื่อเราตรัสรู้ ประชาชนที่ได้ฟังธรรมจากเราจะเข้าถึงความหมายของธรรมะ เมื่อเรามีชีวิตที่อยู่ในศีลในธรรม ดังนั้นสรรพชีวิตก็ย่อมจะอยู่ในศีลในธรรมและก็จะบรรลุผลแห่งการรักษาศีลด้วย เราหวังที่จะเป็นผู้ที่เข้าถึงความดับแห่งกิเลสทั้งปวง ปรารถนาจะชี้ชวนให้ผู้คนทำการงานที่ดี และโน้มน้าวให้พวกเขาสร้างสมบุญกุศลอย่างมิรู้จบ เรามีปณิธานอันเด็ดเดี่ยวที่จะช่วยให้ผู้คนข้ามผ่านกระแสธารแห่งวัฏสงสารอันเต็มไปด้วยภยันตรายนานา”*

เป็นเวลาสามคืนต่อเนื่องกันที่ชาวบ้านพากันมาห้อมล้อมชุมนุมที่วัดพระธาตุพนมเพื่อมาฟังธรรมของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ และธรรมะที่สามเณรเรียบแสดงนั้นเล่าก็ลึกซึ้งกินใจชวนให้เกิดศรัทธาปสาทะยิ่งนัก ทำให้ชาวบ้านพากันหย่อนเงินลงในบาตรเพื่อร่วมทำบุญกันอย่างไม่ขาดสายจนเงินเต็มบาตร (เงินบริจาคจะนำไปบูรณะปฏิสังขรณ์สถูปที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ) ในคืนที่สามของการเทศน์ ปรากฏว่าชาวบ้านแห่มาฟังธรรมกันถึงสองพันคนก็ว่าได้ หลวงตาชีขยายความต่อว่า *“ย้อนหลังไปในช่วงเวลานั้น คนมาชุมนุมกันในลักษณะนี้เพื่อฟังธรรมถือว่าเป็นการรวมตัวของชาวบ้านที่จัดว่ามโหฬารทีเดียว ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๕๐ การกระจายข่าวของท้องถิ่นนั้นแพร่ออกไปไม่ไกลนัก เรื่องนี้ก็คงเป็นที่รู้กันเฉพาะในท้องถิ่นเท่านั้น ถ้าเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นสักสองสามทศวรรษต่อมา*

ข่าวแบบนี้คงจะได้ขึ้นหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ระดับชาติเป็นแน่" ในช่วงเวลานั้นที่วัดธาตุพนม ผู้คนที่มาวัดเพื่อฟังธรรมจากปากของสามเณรน้อยแทบจะหาที่นั่งไม่ได้เลย และแล้วก็ถึงเวลาที่สามเณรเรียบจะรวมจิตสู่สมาธิเพื่อถ่ายทอดธรรมะของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ อีกครั้งหนึ่ง จากนั้นสามเณรผู้ทรงภูมิธรรมก็สาธยายธรรมซึ่งเธอได้รับฟังมาจากพระโพธิสัตว์ด้วยภาษาไทย พระเถระผู้ใหญ่ซึ่งมาร่วมฟังธรรมด้วยต่างรู้สึกทึ่งที่ได้รับฟังถ้อยธรรมอันลึกซึ้งที่สามเณรน้อยถ่ายทอดได้อย่างงดงาม ท่านเหล่านั้นเห็นตรงกันว่าเป็นไปไม่ได้ที่เด็กผู้ชายในวัยของสามเณรน้อยจะสอนธรรมะได้หมดจดเช่นนั้น

ในกลุ่มพระสงฆ์ที่มาฟังธรรม มีพระธรรมยุตรูปหนึ่งชื่อพระมหาดวง ซึ่งมีท่าทีกังขาในการแสดงธรรมของสามเณรเรียบและตัดสินใจที่จะลองภูมิสามเณรน้อย แล้วมหาดวงก็ถามสามเณรเรียบว่า *"ทำไมผู้คนจึงต้องมาฟังธรรมของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ด้วย"* คำตอบจากสามเณรน้อยคือ *"เพราะว่าพวกเขามีศรัทธาอันกล้าแข็งในพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ พวกเขามารับฟังธรรมะของท่านด้วยหัวใจที่บริสุทธิ์ เมื่อศรัทธาอันกล้าแข็งเช่นนั้นขัดเกลาให้ใจของพวกเขาผ่องพิสุทธิ์ พวกเขาก็จะเปิดใจรับธรรมะอันสูงยิ่งด้วยคุณค่า ในสภาวะแห่งดวงจิตเช่นนี้ ธรรมะย่อมสามารถชำแรกแทรกซึมเข้าถึงแก่นใจของพวกเขาได้โดยง่าย และด้วยความเบิกบานใจในการฟังธรรม ผู้คนจึงพากันสร้างบุญกุศลด้วยความบริสุทธิ์แห่งหัวใจ การบำเพ็ญทานเยี่ยงนั้นจึงเป็นที่สุดแห่งคุณธรรมซึ่งก่อให้เกิดผลบุญอันยิ่งใหญ่หาใดเทียมได้"*

พระธาตุพนมในปัจจุบัน

เมื่อได้ยินคำตอบจากสามเณรเรียบ พระมหาดวงก็เชื่อมั่นว่าสามเณรน้อยพูดความจริงเกี่ยวกับการได้พบกับพระพุทธเจ้าแห่งอนาคต ต่อมาพระภิกษุแห่งนิกายธรรมยุตรูปนี้ก็ได้กล่าวกับเจ้าคณะจังหวัดนครปฐมว่า ท่านคาดว่าสามเณรน้อยจะตอบคำถามแบบที่รู้ๆ กันว่า *"เพราะผู้คนจะได้บุญมากถ้ามาฟังธรรมของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์"* หลายทศวรรษต่อมา เมื่อย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ หลวงตาชีกล่าวว่า *"คำพูดแบบนั้นจะทำให้เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผู้มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติมีความสำคัญขึ้นมาแทนที่จะเป็นความสำคัญของธรรมะ หากสามเณรน้อยกล่าวเช่นนั้นพระธรรมยุตรูปนี้ก็จะตีขลุมไปว่าสามเณรน้อยกุเรื่องทั้งหมดขึ้น บรรดาผู้อาวุโสที่มาฟังธรรมต่างมั่นใจว่าสิ่งที่ได้รับฟังคือถ้อยธรรมของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ซึ่งสาธยายผ่านการแสดงธรรมของสามเณรน้อย เมื่อสามเณรเรียบออกจากสมาธิแล้วก็จำเนื้อหาสาระของธรรมะที่ได้แสดงหรือคำตอบต่างๆ ที่ได้ตอบคำถามของผู้ฟังธรรมไปไม่ได้เลย"*

บางคนก็คิดไปว่าสามเณรเรียบ รับหน้าที่เป็นร่างทรงของพระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ ซึ่งอาจพูดได้ว่า พวกเขาพากันเชื่อว่า พระเมตฺเตยฺยโพธิสัตว์ได้ประทับทรงที่ร่างของสามเณรเรียบและพูดจาผ่านสามเณร ส่วนคนที่มีความเคลือบแคลงใจในเรื่องนี้ก็คิดว่าพระอาจารย์ของสามเณรเรียบใช้พลังอันเกิดจากความเป็นผู้มีจิตอันเปี่ยมด้วยสมาธิที่แก่กล้าส่งผ่านถ้อยธรรมอันแยบคายไปยังสามเณรน้อยขณะที่อยู่ในสมาธิ สำหรับข้อกล่าวหานี้หลวงตาชีตอบไปว่า *"อาตมาจะไปทำอย่างงั้นได้ยังไง ในฐานะครู อาตมายังไม่กล้าเอาภูมิธรรมของตนเองเข้าไปเทียบกับธรรมะที่ลูกศิษย์ของอาตมา*

สาธยายเลย" อย่างไรก็ตามท่านอาจารย์เองก็ไม่มีคำตอบที่เป็นคำอธิบายเชิงวิทยาศาสตร์มายืนยัน

สามเณรน้อย

เมื่อช่วงเวลาเข้าพรรษาสิ้นสุดลงในเดือนตุลาคม ญาติของสามเณรเรียบและสามเณรธีระก็เดินทางมารับสามเณรทั้งสองกลับไปบ้านเกิด มาถึงตอนนี้ความสามารถที่ไม่ธรรมดาของสามเณรทั้งสองก็ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง และโยมพ่อโยมแม่ของสามเณรทั้งสองต่างก็มีความกังวลใจในเรื่องความปลอดภัยของบุตรของตน ด้วยเกรงว่าเด็กๆ อาจจะถูกลักพาตัวไป ฝ่ายสามเณรเรียบนั้นไม่อยากจะกลับบ้านเลย เธอร้องไห้ตอนที่มากราบลาพระอาจารย์ก่อนที่จะเดินทางกลับไปยังหมู่บ้านของชาวผู้ไทย นั่นเป็นครั้งสุดท้ายที่หลวงตาชีได้เห็นสามเณรเรียบ พระอาจารย์ไม่เคยได้ข่าวคราวของสามเณรรูปนี้อีกเลย จนถึงวันนี้หลวงตาชีก็ยังไม่ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นกับลูกศิษย์ของท่านรูปนี้

ส่วนสามเณรธีระนั้น หลวงตาชีได้ข่าวว่าเธอลาสิกขาหลังจากที่ได้ออกจากวัดไป หลังจากนั้นก็ไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู และในที่สุดก็เป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในหมู่บ้านที่เป็นบ้านเกิด ปัจจุบันนี้อาจารย์ธีระเกษียณอายุราชการแล้ว

ไม่นานนักหลังจากการแสดงธรรมของสามเณรเรียบสิ้นสุดลง พระมหาดวง ผู้ซึ่งพยายามที่จะทำให้คนอื่นๆ เชื่อว่าสามเณรเรียบนั้นเป็นคนหลอกลวงก็ลาสิกขาบท

๑๑
เผชิญอำนาจมืด

๒-๓ ปีหลังจากที่พระมหาสุรศักดิ์เป็นเจ้าคณะอำเภอคำชะอี ในเดือนกันยายน ปี ๒๕๐๐ พลเอกสฤษดิ์เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติก่อการปฏิวัติ ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกโค่นล้ม และในเดือนตุลาคม ปี ๒๕๐๑ จอมพลสฤษดิ์ก็ล้มล้างรัฐธรรมนูญและประกาศกฎอัยการศึก ปี ๒๕๐๐ และปี ๒๕๐๑ จึงเป็นเสมือนหมุดหมายของสิ่งที่สังคมไทยเรียกว่า ช่วงเวลาแห่งการบุกรุกผืนป่า ต่อมาในปี ๒๕๐๓ ก็เริ่มมีการสร้างถนนราดยางซึ่งเริ่มจากจังหวัดสระบุรีในภาคกลางไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนสายนี้ไปสิ้นสุดที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการสร้างถนนลูกรังเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดนครราชสีมา ไปยังจังหวัดขอนแก่น และอุดรธานีด้วย ส่วนพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในเขตภาคอีสานยังคงเป็นป่าทึบ

จอมพลสฤษดิ์ถือกำเนิดที่กรุงเทพฯ ในปี ๒๔๕๑ แต่ใช้ชีวิตในวัยเยาว์กับครอบครัว "ลาว"ของมารดาท่านในจังหวัดมุกดาหาร ศาสตราจารย์ David Wyatt ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันที่อยู่ในประเทศไทยระหว่างปี ๒๕๐๕-๒๕๐๖ ได้แสดงความคิดเห็นว่า *"รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ได้เริ่มนำการพัฒนาด้านวัตถุมาสู่ชีวิตของประชาชนมากกว่าทุกรัฐบาลที่ผ่านมา คือมีการเข้าไปดูแลความต้องการของพื้นที่ห่างไกลผ่านการสร้างทางหลวงแผ่นดิน การชลประทาน การจัดการเรื่องกระแสไฟฟ้าในเขตชนบท การวิจัยด้านเกษตรกรรม ตลอดจนการทำงานขยายผลต่างๆ มีการให้ความใส่ใจเป็นพิเศษต่อพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นมากๆ และพื้นที่ที่เป็นเขตยากจนที่สุดของประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ถือว่าเป็นบ้านเกิดของท่านซึ่งสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษฝ่ายลาว"*

ระหว่างปี ๒๔๙๓ ถึงปี ๒๕๑๘ นับจากสงครามเกาหลีจนมาถึงสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือไทยเป็นเงินถึง ๖๕๐ ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ เพื่อสนับสนุนโครงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เงินส่วนใหญ่ให้มาในช่วงหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นครองอำนาจแล้ว

พัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของสงครามเวียดนาม ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารที่มาจากสหรัฐอเมริกานั้นเป็นผลสืบเนื่องให้ไทยต้องเข้าไปพันพัวในสงครามเวียดนาม ระหว่างปี ๒๔๙๔ ถึงปี ๒๕๑๔ ความช่วยเหลือทาง

การทหารทั้งหมดที่สหรัฐอเมริกาหยิบยื่นให้ประเทศไทยมีมากเป็นจำนวนถึง ๙๓๕,๙๐๐,๐๐๐ เหรียญดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งศาสตราจารย์ Wyatt กล่าวว่า *"ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการวางแผนต่างๆ นั้นถูกกำหนดทิศทางในการดำเนินงานเพื่อรองรับความกังวลด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลที่ปะทุขึ้นเป็นครั้งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านการทหาร ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นการสนับสนุนการสร้างความแข็งแกร่งของกองทัพในประเทศไทย ในลาว และต่อมาก็เพิ่มมากขึ้นอีกในสงครามเวียดนาม"* ระหว่างช่วงที่อยู่ในบรรยากาศของสงคราม ประเทศไทยได้ให้การดูแลบุคลากรฝ่ายต่างๆ ของอเมริกันที่มาประจำอยู่ในประเทศไทยถึง ๕๐,๐๐๐ คน เครื่องบินของสหรัฐอเมริกาออกบินจากฐานทัพสหรัฐที่สร้างอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในจังหวัดนครสวรรค์ อุดรธานี นครพนม และชลบุรี เพื่อปฏิบัติการทิ้งระเบิดในลาว และเวียดนามเหนือ การก่อสร้างฐานทัพ และเส้นทางสายยุทธศาสตร์ส่งผลให้ธุรกิจที่รองรับการพักผ่อน และการนันทนาการของทหารจีไอเติบโตอย่างมาก บาร์ ไนท์คลับ ซ่องโสเภณี และสถานอาบ อบ นวดผุดเป็นดอกเห็ดทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท

กิจกรรมต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย และการให้ความช่วยเหลือด้านการทหาร และเศรษฐกิจช่วยผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมผ่านการบรรจุลงเป็นโครงการต่างๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ นโยบายด้านการพัฒนาของรัฐบาลถูกกำหนดขึ้นภายใต้การให้คำแนะนำของนักเศรษฐศาสตร์ที่ผ่านการฝึกอบรม

จากโลกตะวันตกซึ่งถูกส่งเข้ามาในประเทศไทยในช่วงเวลาระหว่างปี ๒๕๐๐-๒๕๐๑ โดยธนาคารโลก ภายใต้การเชิดชูคำขวัญของจอมพลสฤษดิ์ คือ **"งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข"** ในงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านได้เขียนข้อความแย้งว่า **"ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน การทำงานก็คือการปฏิบัติธรรม"**

ชาวบ้านรับฟังคำชี้แจงของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

ในมุมมองของรัฐบาลซึ่งต้องการให้ผลงานเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เห็นว่าพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่สอนการเจริญสมาธิเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางด้านวัตถุ การเจริญสมาธิถูกมองว่าไม่ได้สร้างอานิสงส์อันใด ซ้ำยังมองว่าเป็นการบ่อนทำลายอีกด้วย เสียง

วิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายทั้งปวงของทุกฝ่าย รวมทั้งของฝ่ายสงฆ์ที่แตะต้องการทำงานของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์จะถูกหมายหัวว่าเป็น "คอมมิวนิสต์"

รัฐบาลได้พัฒนาโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนการติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านในเขตชนบท แม้ว่าชาวบ้านจะต้องการถนนและไฟฟ้า แต่เจ้าหน้าที่ซึ่งมักจะฉ้อราษฎร์บังหลวงอยู่เนืองๆ รวมทั้งพฤติกรรมเรื่องการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตก็ยิ่งทำให้รัฐบาลกับประชาชนนั้นมีความบาดหมางต่อกันอยู่เสมอๆ ข้าราชการ ตำรวจ และทหารซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับชาวบ้านมักจะปฏิบัติต่อชาวบ้านด้วยอาการดูหมิ่น ไม่ให้เกียรติ รวมทั้งพยายามที่จะหาประโยชน์จากชาวบ้านอยู่เป็นประจำ ปัญหาคอรัปชั่นแพร่ระบาดอย่างหนักหน่วงในทุกระดับของภาครัฐ ในขณะที่ชาวบ้านไม่มีเครื่องมือทางกฎหมายใดๆ เลยที่จะมาช่วยขจัดปัดเป่าความคับแค้นใจของพวกเขา สิ่งเดียวที่ทำได้คือหันหน้าเข้ามาปรับทุกข์กันเอง

เมื่อพวกเขาถูกละเมิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้าราชการบนอำเภอและบุคลากรฝ่ายอื่นๆ พวกเขาก็จะหันไปหาพระคุณเจ้าในท้องถิ่นของตน ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ตั้งข้อสังเกตว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนใหญ่จะดูหมิ่นเหยียดหยามชาวบ้านว่าต่ำศักดิ์กว่าตน ที่คำชะอีหลวงตาชีทวนความจำว่า *"ตำรวจมักจะเมาเหล้าและปฏิบัติต่อประชาชนอย่างไม่เหมาะสม ถ้าตำรวจไม่ชอบหน้าชาวบ้านคนไหน พวกเขาก็จะจับกุมและทำไม่ดีต่อชาวบ้านโดยไม่มีการสอบสวนตามระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการ หรือแจ้งเหตุผลของการจับกุมเหล่านั้น พวกเขาคือ*

อันธพาลในคราบเจ้าหน้าที่ของรัฐดีๆ นี่เอง" มีผู้อาวุโสคนหนึ่งซึ่งชาวบ้านเรียกแกว่า "ลุงกา"ตามที่หลวงตาชีรับทราบเรื่องราว *"จ่าคนที่จับ ลุงกากล่าวหาว่าแกเป็นนักเลง ลุงกาถูกจับขังคุกเป็นเดือนทั้งๆ ที่ไม่ได้ทำอะไรผิดกฎหมาย แกมาวัดเป็นประจำและมักจะให้ความช่วยเหลือทุกครั้งที่พระคุณเจ้าต้องการแรงงาน ลุงกานั้นถือได้ว่าเป็นคนที่เคร่งศาสนาคนหนึ่งทีเดียว"* ในทัศนะของหลวงตาชี ท่านเห็นว่า *"จ่าตำรวจที่หมู่บ้านรายนั้นคิดว่าตนเองเป็นเจ้านาย"*

ชาวบ้านกำลังรับฟังคำโฆษณาของพ่อค้าเร่

ภายใต้ภาวะความเป็นผู้นำของหลวงตาชี ฝ่ายสังฆะนั้นคือพลังทางศีลธรรมในสังคมชนบท ตามที่หลวงตาชีตั้งข้อสังเกต **"วัดโพธิ์ศรีแก้วคือหัวใจของชุมชน"** ท่านอาจารย์มหาสุรศักดิ์นั้นเป็นที่เคารพเป็นอย่างสูงของชาวบ้านในฐานะที่ท่านเป็นนักเทศน์ที่มีพรสวรรค์ ในถ้อยธรรมที่ท่าน

เทศน์นั้น ท่านเจ้าอาวาสไม่ได้หวั่นเกรงต่อการแสดงจุดยืนทางคุณธรรม และกล้าติติงเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไร้ศีลธรรมอย่างตรงไปตรงมา ด้วยความอิจฉาในความเป็นที่ชื่นชมของชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงกล่าวหาว่าท่านอาจารย์สุรศักดิ์เป็นสมาชิกของกลุ่มอั้งยี่ แต่ตามที่หลวงตาชีโต้แย้งข้อกล่าวหาคือ *"อาตมาจะไปเป็นสมาชิกของพวกอั้งยี่ได้ยังไงกัน อาตมายังเป็นเด็กอยู่เลยตอนที่บวชเป็นสามเณรน่ะ และอาตมาก็อยู่ในสมณเพศนับแต่นั้นมา"* ในปี ๒๕๐๓ ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ ถูกตั้งข้อหาอย่างเป็นทางการว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และเจ้าคณะอำเภอคำชะอีผู้มีอายุ ๓๕ ปี ก็ถูกส่งตัวมาที่กรุงเทพฯ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวน และแล้วเส้นทางสายการศึกษาของท่านอาจารย์สุรศักดิ์ก็แตกแขนงไปสู่ทิศทางใหม่ๆ เมื่อท่านถูกส่งตัวเข้าไปในเรือนจำ ซึ่งมีทั้งนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักกฎหมายและนักเคลื่อนไหว รออยู่ก่อนแล้ว

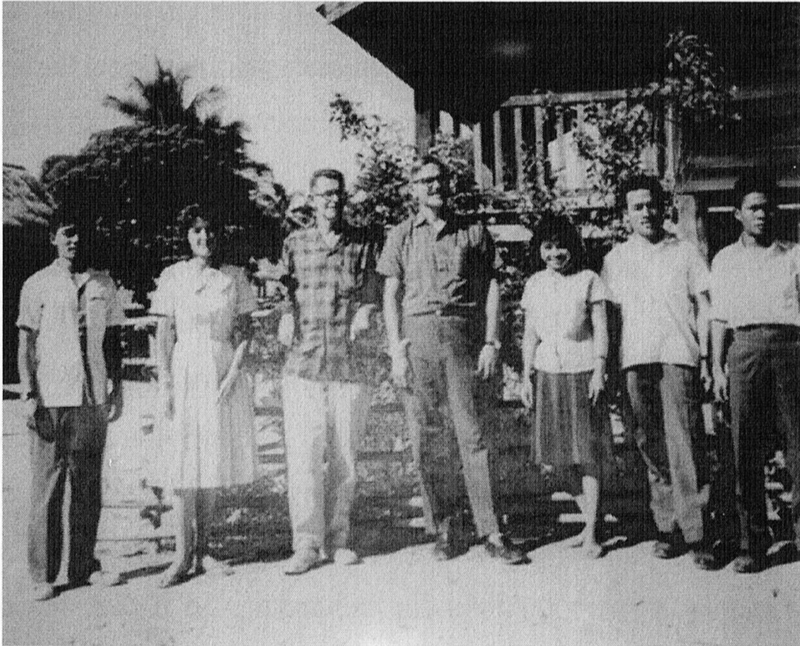
ในเดือนมิถุนายน ปี ๒๕๐๕ พระเถระอาวุโสที่มีความคิดก้าวหน้า ๒ รูปถูกจับที่กรุงเทพฯ หนึ่งในสองท่านนั้นคือพระอาจารย์ของพระมหาสุรศักดิ์ คือพระเดชพระคุณ พระพิมลธรรม สังฆมนตรีฝ่ายปกครอง อีกรูปหนึ่งเป็นพระธรรมยุต ซึ่งเป็นรองสังฆมนตรีฝ่ายปกครอง คือพระเดชพระคุณ พระศาสนโสภณ (ปลด) เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส ซึ่งถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งสองท่านถูกบังคับให้สึก และถอดถอนพระสมณศักดิ์ ตามที่พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมท่านย้อนรำลึกได้ *"ในยุคนั้นเป็นเรื่องง่ายมากที่ใครสักคนจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ 'หลักฐาน' ซึ่งเข้าข่ายไม่มีมูลที่สุดก็ถูกสร้างขึ้น ตัวอย่างเรื่องจริงคือ*

อาตมามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชากรกว่าร้อยละ ๙๐ เป็นชาวนายากจน ที่เห็นได้ชัดคือ มีเสียงซุบซิบว่าที่นี่คือแหล่งบ่มเพาะพวกนักปลุกปั่น ด้วยเหตุนี้ในปี ๒๕๐๕ อาตมาจึงถูกจับกุมคุมขังอยู่ถึง ๕ ปี" พระสงฆ์รูปอื่นๆ ในกรุงเทพฯ ซึ่งถูกกล่าวหาอย่างไม่เป็นธรรมและถูกจับกุมคุมขังได้แก่ พระมหาสังเวียน พระมหามนัส และพระมหานคร (ต่อมาได้เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ)

ในช่วงเวลาปีเดียวกันนี้ (๒๕๐๕) จอมพลสฤษดิ์ได้ออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ฉบับปี ๒๕๐๕ ขึ้นมาแทนฉบับปี ๒๔๘๔ ซึ่งส่งผลให้คณะสงฆ์ทั้งปวงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอันเข้มงวดยิ่งขึ้นของรัฐบาลกลาง ท่ามกลางบรรยากาศทางการเมืองเช่นนี้ การส่งเสริมกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสมาธิภาวนา จะถูกมองว่าเป็นการบ่อนทำลาย ดังที่พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมท่านได้ให้ความเห็นไว้ *"จอมพลสฤษดิ์...ในฐานะของผู้เผด็จการ และอาตมาในฐานะพระสงฆ์รูปหนึ่งมีพันธะที่จะไม่เผชิญหน้ากัน"* ท่านกล่าวว่า "ถ้าทุกคนพากันปิดตาอยู่ในการเจริญภาวนาตลอดเวลา ก็ไม่มีใครสามารถที่จะคอยเฝ้ามองคอมมิวนิสต์!" ในเวลานั้นศูนย์เจริญวิปัสสนาภาวนาที่พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมได้สร้างไว้ที่วัดมหาธาตุก็ถูกรื้อทำลาย ส่วนพระอาจารย์ที่สอนการเจริญวิปัสสนาภาวนาชาวพม่า ๒ ท่านที่พระพิมลธรรมได้นิมนต์มาที่วัดมหาธาตุ ท่านหนึ่งก็เดินทางกลับพม่าไป ส่วนอีกท่านหนึ่งคือท่านอาจารย์ภัททันตะ อาสภเถระก็เดินทางไปอยู่ที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศ

ตะวันออกเฉียงใต้ ๘๐ กิโลเมตร ที่จังหวัดชลบุรี ศูนย์ปฏิบัติภาวนาซึ่งมีชื่อว่า **วิเวกอาศรม** ก็ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อพระอาจารย์ชาวพม่าท่านนี้โดยความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนทั่วไปในจังหวัดชลบุรี

นักมานุษวิทยาชื่อ Thomas Kirsch และ Charles Keyes

ในช่วงนั้นที่คำชะอี เนื่องจากขาดผู้นำอย่างท่านอาจารย์สุรศักดิ์ วัดโพธิ์ศรีแก้วก็เข้าสู่ยุคของความถดถอย ช่วงเวลาระหว่างปี ๒๕๐๕ ถึงปี ๒๕๐๗ Thomas Kirsch ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันซึ่งสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยคอร์แนล ซึ่งพูดภาษาผู้ไทยได้ และอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านหนองสูง (เป็นหมู่บ้านของชาวผู้ไทย ห่างจากคำชะอีประมาณ ๖ กิโลเมตร) ได้ทราบ

จากชาวบ้านที่บ้านหนองสูงว่า พระมหาสุรศักดิ์และครูคนหนึ่ง ซึ่งถูกกล่าวหาว่าทำกิจกรรมต่อต้านรัฐบาล ถูกจับกุม และถูกส่งตัวไปที่กรุงเทพฯ ในช่วงเวลานั้นชาวบ้านชาวผู้ไทยที่คำชะอีถูกจับตา ติดตามดูพฤติกรรมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างใกล้ชิด และในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง นักมานุษยวิทยาอีกท่านหนึ่งคือ Charles Keyes ซึ่งทำงานภาคสนามที่คล้ายคลึงกันในหมู่บ้านที่มหาสารคาม ได้บันทึกว่า *"ประชาชนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงยังคงระบุว่าตนเองนั้นเป็นคนลาว อย่างไรก็ตามนับจากช่วงปลายของทศวรรษที่ ๑๙๖๐ เป็นต้นมา พวกเขาก็เริ่มมีความรู้สึกเป็น 'คนอีสาน' มากขึ้นเรื่อยๆ คือมีการรับและผสมกลมกลืนกับเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเป็นประชากรในภาคอีสานของไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ"*

๑๒
เรือนจำ: สถาบันแห่งความยากลำบาก

นับจากวันที่ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ต้องใช้ชีวิตในเรือนจำ การศึกษาของท่านก็พลิกสู่เส้นทางสายใหม่ ด้วยเหตุที่ท่านถูกบังคับให้เลิกห่มจีวร ท่านจึงหันมานุ่งขาวห่มขาวแทน และยังคงรักษาปฏิปทาเช่นเดียวกับเมื่อตอนที่ท่านอยู่ในสมณเพศ และยังคงเจริญสมาธิภาวนาอย่างต่อเนื่อง การเข้าไปอยู่ในเรือนจำทำให้ท่านได้ใกล้ชิดกับนักเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายท่าน และพระมหาสุรศักดิ์ก็ใช้สถานการณ์ที่ต้องเผชิญในเรือนจำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หลวงตาชียังจำได้ดีถึงความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดีความของประเทศไทยในช่วงเวลานั้น ในปี ๒๕๐๑ ท่านนายกรัฐมนตรี (จอมพลสฤษดิ์) ได้ล้มล้างรัฐธรรมนูญและประกาศกฎอัยการศึก ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลทั้งหมดรวมทั้งนักวิจารณ์การเมืองถูกจับกุมคุมขังแบบขังลืมโดยไม่มีการให้ประกันตัว และไม่มีการพิจารณาคดีใดๆ *"ในเวลานั้นความหวาดกลัวได้ปกคลุมไปทั่วทั้งประเทศ ฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเองก็ตกอยู่*

ในความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์ พระสงฆ์รูปใดหรือประชาชนคนไหนที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนของตนจะถูกตั้งข้อสงสัยโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ก็เป็นผู้ที่ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ ระหว่างปี ๒๕๐๑ และปี ๒๕๐๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจเตรียมความพร้อมในการจับกุมนักเลง จิ๊กโก๋ และพวกก่ออาชญากรรมอื่นๆ ทั่วประเทศ แต่แทนที่จะจับกุมเฉพาะพวกนักเลง ตำรวจกลับใช้วิธีเหวี่ยงแหสร้างความเดือดร้อนให้คนดีๆ ด้วย พวกที่จับกุมประชาชนผู้บริสุทธิ์ก็คืออันธพาลที่มีอำนาจรัฐนั่นเอง แม้แต่บุคคลที่เคร่งศาสนาก็ถูกจับกุมด้วยเหมือนกัน”

หลวงตาชีได้รับแรงบันดาลใจและกำลังใจจากการอ่านพุทธประวัติ ท่านเจ้าอาวาสหวนรำลึกว่า *“เมื่อเจ้าหน้าที่มาจับกุมอาตมา อาตมาก็คิดว่า ‘แล้วไงล่ะ เราไม่เคยทำอะไรผิดเลยนะ’ พระพุทธองค์ตรัสสอนพวกเราว่าคนดีนั้นจะใช้ชีวิตอยู่ที่ไหนก็ได้ เมื่อครั้งพุทธกาลพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็นผู้ปกครองแห่งแคว้นมคธถูกพระราชโอรสคือพระเจ้าอชาตศัตรูจับกุมคุมขัง พระเจ้าพิมพิสารก็ยังทรงปฏิบัติธรรมในระหว่างที่ถูกคุมขัง สำหรับผู้ที่ใช้ชีวิตไปตามครรลองแห่งธรรม สัจธรรมจะยั่งยืน หลังจากเวลาผ่านไป ๔ ปี เจ้าหน้าที่บ้านเมืองก็ถอนคำฟ้อง เมื่ออาตมาเป็นผู้บริสุทธิ์ อาตมาก็กลับมาใช้ชีวิตในร่มกาสาวพัตร์และปฏิบัติหน้าที่ของสงฆ์ดังเดิม”* หลวงตาชีเล่าต่อไปว่า *“มีนักโทษการเมืองหลายรายพยายามให้ความมั่นใจกับอาตมาในการลงสมัครเพื่อช่วงชิงเก้าอี้ในรัฐสภาหลังจากที่พ้นโทษ แต่อาตมาบอกพวกเขาไปว่าอาตมาไม่มีความปรารถนาที่จะทำงานทางโลก ชีวิตทางโลกนั้นคับแคบเมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตของสมณะ ในการสละชีวิตทางโลกนั้น*

เราสามารถที่จะเกื้อกูลชนทุกชั้นในสังคม อาตมามีความพึงใจในเพศบรรพชิตมากกว่า"

ชีวิตในเรือนจำทำให้นักโทษได้รับการศึกษาจากสถาบันแห่งความยากลำบาก พระมหาสุรศักดิ์ซึ่งถูกจับกุมคุมขังพร้อมๆ กับบรรดานักเขียน ทนายความ นักการเมือง นักเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมทั้งผู้ที่ทำงานทางด้านสังคมอื่นๆ ก็ได้เรียนรู้อย่างมหาศาล การต้องโทษระยะยาวช่วยให้ท่านมีเวลาได้ใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ในเรือนจำท่านได้เรียนรู้ชีวิตของผู้คนทุกหมู่เหล่า ท่านกล่าวว่า *"ประสบการณ์ครั้งนั้นช่วยให้ท่านเข้าใจธรรมะลึกซึ้งยิ่งขึ้น และช่วยให้ท่านมีความเชื่อมั่นอันแน่วแน่ในเรื่องหลักกรรมที่ว่า การกระทำของเรานั้นเป็นสิ่งสำคัญ อาตมาได้เห็นว่านักโทษการเมืองได้รับการปฏิบัติอย่างไร อาตมาได้เห็นพฤติกรรมของตำรวจสันติบาลระดับต่างๆ"* ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ได้เห็นธาตุแท้ของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ท่านเห็นชัดว่า อำนาจทำให้เสื่อม ท่านได้สังเกตเนื้อแท้แห่งตนของผู้คนที่อยู่ภายใต้ความกดดัน และมีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ดีขึ้น และกว้างขวางขึ้น ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ตระหนักว่าผู้คุมก็มีทั้งที่ดีและร้ายเหมือนกับคนอื่นๆ ทั่วไป ไม่ใช่ว่าตำรวจสันติบาลทุกคนจะละเมิดนักโทษการเมือง พวกเขาสามารถพูดได้ว่านักโทษเหล่านั้นเกือบทั้งหมดเป็นผู้มีการศึกษา

พระมหาสุรศักดิ์ได้ใช้สถานการณ์ที่ยากลำบากนี้เป็นโอกาสในการฝึกปฏิบัติ หลวงตาชีได้ทบทวนถึงชีวิตประจำวันในช่วงเวลาที่ท่านถูกจับกุมคุมขัง ซึ่งอยู่ในช่วงปี ๒๕๐๓ ถึงปี ๒๕๐๗ *"อาตมาทำตัวเสมือนว่ากำลังใช้*

ชีวิตอยู่ในวัด อาตมาสวดมนต์ อ่านหนังสือ และเขียนหนังสือ อาตมายังได้แสดงธรรมแก่นักโทษหลายพันคนในเรือนจำอื่นๆ ด้วย” เจ้าหน้าที่เรือนจำมักจะนิมนต์พระมหาสุรศักดิ์ไปเยี่ยมเรือนจำที่มีนักโทษคดีอุกฉกรรจ์และแสดงธรรมโปรดนักโทษเหล่านั้น *“มีนักโทษหลายพันคนในเรือนจำเหล่านี้ ซึ่งมีทั้งผู้ที่ติดยาเสพติด และผู้ก่ออาชญากรรมอื่นๆ ทุกครั้งที่พวกเขาได้ฟังธรรมจากการแสดงธรรมของอาตมา พวกเขาก็จะรู้สึกตื่นเต้นและพากันตบมือเสียงดังสนั่น”* มีอยู่วันหนึ่งผู้คุมได้นิมนต์พระมหาสุรศักดิ์ไปที่เรือนจำแห่งนี้อย่างที่เคยทำเสมอมา และเจ้าหน้าที่ก็อยู่ที่นั่นด้วยเพื่อจะบรรยายให้นักโทษฟัง หลวงตาชีทวนความจำว่า *“เมื่อเจ้าหน้าที่เริ่มพูด นักโทษก็พากันส่งเสียงอื้ออึงเพื่อกลบเสียงเจ้าหน้าที่คนนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่พูดจบ ผู้คุมก็นำอาตมาไปที่เรือนจำ ทันทีที่บรรดานักโทษเห็นอาตมา นักโทษผู้ซึ่งส่งเสียงอื้ออึงด้วยความหยาบกระด้างเหล่านั้นก็กลับสู่อาการอันสงบ และตบมือแสดงความพอใจตลอดเวลาที่อาตมาพูด”* พระมหาสุรศักดิ์ได้พูดให้กำลังใจนักโทษเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของพวกเขา *“ใครๆ ก็ทำผิดได้ เราคงย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ แต่ขอให้มุ่งมั่นในการทำความดีแล้วเริ่มต้นชีวิตใหม่ เราทั้งหลายล้วนสามารถใช้ชีวิตร่วมกันฉันเพื่อนได้”*

เจ้าหน้าที่รู้สึกประทับใจในวิธีการที่พระมหาสุรศักดิ์พูดกับนักโทษ พวกเขาเห็นว่าการแสดงธรรมของพระมหาสุรศักดิ์นั้นเหมาะสมยิ่งสำหรับบรรดานักโทษ ทั้งยังเต็มไปด้วยทักษะอันแยบคาย

บรรดาผู้คุมต่างก็รู้สึกทึ่งในตัวท่าน มีผู้คุมรายหนึ่งอุทานว่า *"ท่านมหา! ท่านน่ะสุดยอดจริงๆ ตั้งแต่ที่ท่านมาสอนธรรมที่นี่ กระผมก็ไม่ต้องใช้ไม้กระบองของกระผมกับพวกเขาอีกเลย"* พระมหาสุรศักดิ์ผู้ให้คุณค่ากับความเป็นเหตุเป็นผล ระเบียบวินัย และความเมตตา ได้กล่าวกับผู้คุมคนนั้นว่า *"ถ้าภายในใจของคุณมีแต่ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อนักโทษเหล่านั้น และในเวลาเดียวกันก็คาดหวังให้พวกเขาประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม คุณก็เป็นคนที่ไม่มีตรรกะนะ ถ้าคุณต้องการให้บรรยากาศภายในเรือนจำสงบสุข คุณก็ต้องสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรขึ้นด้วย"* ท่านอาจารย์พูดกับบรรดาผู้คุมว่า *"หลักการของอาตมาคือการมีไมตรีจิตต่อเหล่านักโทษ ไม่ใช่การกดขี่บีบคั้น แน่นอนพวกเขาเคยทำผิดมาก่อน แต่อย่าไปดูหมิ่นพวกเขา ชีวิตของพวกเขานั้นมีความกดดันอยู่แล้ว หากพวกเราปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ เราก็จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติและสมานฉันท์"*

จากการใคร่ครวญถึงบทบาทของท่านในฐานะเจ้าคณะอำเภอคำชะอี หลวงตาชีให้ข้อสรุปว่า มีพระสงฆ์อยู่ ๓ ประเภทด้วยกัน ได้แก่พระในเมือง พระในหมู่บ้าน และพระป่า *"พระในหมู่บ้านมีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อการให้ความเกื้อกูลทางสังคม และบทบาทในทางพระศาสนาในหมู่บ้านทั่วประเทศไทย แต่เจ้าหน้าที่ในส่วนกลางก็ไม่เคยเห็นคุณค่าคุณงามความดีของพระในหมู่บ้าน หรือตระหนักถึงคุณูปการด้านการสงเคราะห์ชุมชนที่ท่านได้สร้าง"*

๑๓

อาศรมแห่งความวิเวก

ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๖ ประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี ถูกลอบสังหารที่เมืองดัลลาส รัฐเทกซัส และนายลินดอน บี. จอห์นสันได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา และได้เพิ่มความรุนแรงในสงครามเวียดนามให้มากขึ้นอีก อีกสองสัปดาห์ต่อมาหลังจากที่ประธานาธิบดีเคนเนดีเสียชีวิต ที่ประเทศไทยของเราในวันที่ ๘ ธันวาคม จอมพลสฤษดิ์ก็ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคตับแข็ง และจอมพลถนอมขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และประเทศของเราก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการต่อไป

ในช่วงกลางทศวรรษที่ ๑๙๖๐ รัฐบาลทหารและฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ที่กรุงเทพ ตกลงใจว่าพระสงฆ์ควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อช่วยต่อสู้กับภัยร้ายของระบอบคอมมิวนิสต์ บนความพยายามที่จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชนบท รัฐบาลได้พยายามให้

พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและปัญหาต่างๆ ของชาวชนบทโดยยอมให้พระสงฆ์เข้ามาประกอบภารกิจที่มีคุณูปการต่อการพัฒนาชุมชน ที่น่าขันก็คือก่อนหน้านี้ทางการได้กล่าวหาว่าท่านอาจารย์สุรศักดิ์และพระสงฆ์ในชนบทรูปอื่นๆ ซึ่งมีบทบาทอันสำคัญต่อการเกื้อกูลสังคมชนบทในหมู่บ้านต่างๆ ทั่วประเทศไทยเป็นคอมมิวนิสต์ มาคราวนี้รัฐบาลก็ประกาศให้พระสงฆ์ซึ่งใส่ใจในความเป็นไปของสังคมเหล่านี้เป็นบุคคลที่ก่อประโยชน์แก่สังคม

พระมหาสุรศักดิ์ต้องโทษอยู่ในที่คุมขังถึง ๔ ปีก่อนที่ท่านจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และได้รับการปล่อยตัวในปี ๒๕๐๗ ในตอนนั้นท่านอายุ ๓๙ ปี และพระอาจารย์ของท่านคือพระเดชพระคุณพระพิมลธรรมซึ่งถูกจับกุมในปี ๒๕๐๕ และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจนถึงปี ๒๕๐๙ ซึ่งในตอนนั้นท่านอายุ ๖๓ ปี

การกลับไปที่คำชะอีดูจะเป็นเรื่องสุ่มเสี่ยงสำหรับพระมหาสุรศักดิ์เพราะช่วงเวลานั้นเป็นภาวะตึงเครียดของ “ภัยแดง” และตัวแทนของรัฐบาลก็กำลังกวาดล้างบรรดากองกำลังต่างๆ อย่างรุนแรงยิ่งขึ้น หลายอำเภอในจังหวัดสกลนคร และนครพนม (รวมทั้งมุกดาหาร และคำชะอี) ได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองที่อยู่ภายใต้การครอบงำของกองกำลังฝ่ายตรงข้าม มากที่สุดในพื้นที่ภาคอีสานทั้งหมด

หลังจากที่ท่านได้รับอิสรภาพ พระมหาสุรศักดิ์ก็เดินทางไปที่จังหวัดชลบุรี เพื่อพบกับพระอาจารย์ทางธรรมของท่าน คือท่าน

อาจารย์ภัททันตะ อาสภเถระ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ชาวพม่าที่สอนการเจริญวิปัสสนาภาวนาอยู่ที่ **วิเวกอาศรม** (หมายถึง "ที่พำนักแห่งความวิเวก") หลวงตาชีเรียกพระอาจารย์ของท่านว่าอาจารย์อาสภ ท่านเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีและมีทักษะด้านการปฏิบัติภาวนาด้วย พระมหาสุรศักดิ์ได้เรียนรู้เรื่องการเจริญภาวนาภายใต้การกำกับดูแลชี้แนะของพระอาจารย์ของท่านอยู่เป็นเวลา ๖ เดือนกว่า ท่านจะไม่พูดกับใครเลยนอกจากพระอาจารย์ของท่าน อาจารย์อาสภได้ฝึกลูกศิษย์ของท่านรูปนี้อย่างอุกฤษฏ์และคอยตรวจสอบความก้าวหน้าในการเจริญภาวนาของลูกศิษย์อยู่เสมอ พระอาจารย์ชาวพม่าจะสอบอารมณ์ลูกศิษย์อย่างน้อยวันละครั้งเพื่อให้รู้ชัดถึงสภาวะจิตของลูกศิษย์ชาวไทย เมื่อใดก็ตามที่มีปัญหาพระมหาสุรศักดิ์ ก็จะปรึกษาพระอาจารย์ของท่านเพื่อให้ท่านชี้แนะพระมหาสุรศักดิ์มีความก้าวหน้าไปในทิศทางที่ถูกต้องอย่างเรียบง่าย ท่านได้เรียนรู้การฝึกสติ การเข้าสู่สมาธิ และเรียนรู้การเจริญปัญญาตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

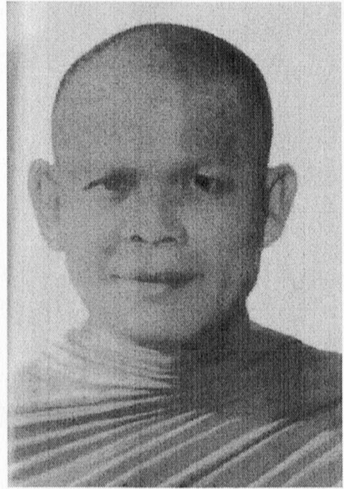
ระหว่างการปลีกวิเวกพระมหาสุรศักดิ์ใช้ชีวิตอย่างผู้บำเพ็ญเพียร *"อาตมาจำวัดเพียง ๒-๓ ชั่วโมงในตอนกลางคืน และฉันเพียงมื้อเดียว อาตมาออกบิณฑบาตทุกวัน ในระหว่างออกออกบิณฑบาตอาตมาเดินอย่างมีสติ อาตมาจะกลับมาที่กุฏิโดยลำพัง และฉันอาหารในบาตร อาตมาฉันน้อย นอนน้อย พูดน้อย และเจริญภาวนาด้วยความทุ่มเทอันกล้าแข็งขึ้นเรื่อยๆ"*

ในสมัยนั้นบริเวณอาศรมจะล้อมรอบไปด้วยผืนป่า ป่าไผ่ มีธารน้ำไหล เป็นที่อยู่ของงูหลายชนิด เช่น งูกะปะ งูเหลือม และงูหลาม การใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติเต็มไปด้วยความประหลาดใจอันน่าฉงน ในเวลานั้นพระมหาสุรศักดิ์อาศัยอยู่ในกุฏิชั้นล่างของกุฏิสองชั้น มีบางครั้งระหว่างที่ท่านกำลังนั่งขัดสมาธิเจริญภาวนาอยู่ ก็มีงูกะปะเลื้อยขึ้นมาบนฝ่ามือของท่าน เมื่อพระมหาสุรศักดิ์ลืมตาขึ้นและถามเจ้างูว่า *"เจ้ามาทำอะไรอยู่ที่นี่ กลับไปยังที่อยู่ในธรรมชาติของเจ้าเถอะ"* พอได้ฟังพระคุณเจ้าพูดเช่นนั้น เจ้างูก็ผละไป และปล่อยให้ท่านอยู่ตามลำพัง

ในบ่ายวันหนึ่ง เมื่อพระมหาสุรศักดิ์ไปห้องน้ำ พอเปิดประตูเข้าไป ท่านก็เห็นงูเหลือมตัวหนึ่งนอนขดตัวอยู่ หลวงตาหัวเราะหึ หึ ขณะทวนความจำว่า *"ทั้งคนทั้งสัตว์ต่างก็ตกใจที่มาพบกันโดยบังเอิญ แล้วเจ้างูก็รีบเลื้อยออกไปจากห้องน้ำ และอาตมาก็วิ่งอย่างเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ไปทางทิศตรงกันข้าม"*

พระมหาสุรศักดิ์

ตลอดระยะเวลา ๖ เดือน พระมหาสุรศักดิ์ก็หมั่นประคองอินทรีย์ ๕ ให้อยู่ในสมดุล อินทรีย์ห้านี้เป็นองค์คุณอันสำคัญในการปฏิบัติภาวนาได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ท่านอาจารย์อาสภ รู้สึกพอใจในความก้าวหน้าของลูกศิษย์มาก ท่านจึงเริ่มฝึกให้พระมหาสุรศักดิ์เป็นอาจารย์สอนการเจริญวิปัสสนาภาวนา พระมหาสุรศักดิ์ก็ได้เรียนรู้วิธีการอันชาญฉลาดในการตั้งรับกับภาวะวิกฤตหรือสถานการณ์อันล่อแหลม วิธีการที่ช่วยให้ผู้ฝึกปฏิบัติฝ่าฟันปัญหาต่างๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปจนหลุดพ้นจากเครื่องขวางกั้นได้ หลังจากนั้นพระอาจารย์ชาวพม่าก็ได้มอบหมายให้พระมหาสุรศักดิ์ฝึกอบรมพระสงฆ์ สามเณร แม่ชีและประชาชนทั่วไปที่มาฝึกปฏิบัติภาวนาที่วิเวกอาศรม เมื่อปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพระอาจารย์ที่สอนการเจริญภาวนา พระมหาสุรศักดิ์ก็สามารถให้ความช่วยเหลือบรรดาผู้ฝึกปฏิบัติในเวลาที่พวกเขาเกิดความคับข้องทางจิตทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ซึ่งส่งผลให้พวกเขามีความก้าวหน้าในการปฏิบัติขึ้นเรื่อยๆ

๑๔

พระอาจารย์ผู้สอนการเจริญวิปัสสนา และนักเทศน์ผู้สัญจรไป

ในปี ๒๕๐๙ พระอาจารย์อาสภเถระ ชาวพม่าซึ่งอยู่ที่ชลบุรี ได้รับคำขอร้องจากศูนย์ปฏิบัติภาวนาที่วัดเขาแก้ว ในจังหวัดนครสวรรค์ ขอให้ส่งพระอาจารย์ที่สอนวิปัสสนาไปที่วัด เนื่องจากท่านอาจารย์อินทะวังสะเถระ พระอาจารย์ชาวพม่าซึ่งเคยสอนอยู่ที่ศูนย์วิปัสสนาวัดเขาแก้ว เดินทางกลับไปพม่า หลังจากนั้นพระอาจารย์หงษ์ทองก็มาสอนต่อ ต่อมาท่านอาจารย์หงษ์ทองก็ลาสิกขาบทออกไปมีครอบครัว ท่านอาจารย์อาสภเถระจึงส่งพระมหาสุรศักดิ์ไปที่นครสวรรค์เพื่อสอนการเจริญวิปัสสนา

พระมหาสุรศักดิ์เดินทางจากจังหวัดชลบุรีไปนครสวรรค์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคเหนือของไทย ทั้งสองจังหวัดนี้ต่างก็เป็นที่รู้จักด้วยฉายาเดียวกันคือ **"เมืองนักเลง"** หลวงตาชีทวนความหลังว่า *"ก็เหมือนกับที่ชลบุรีนั่นแหละ ที่นครสวรรค์ก็เต็มไปด้วยนักเลง"* ตามที่เรา

เข้าใจกันดี นักเลงมีทั้งที่เป็นคนดี และคนชั่ว ชาวบ้านจะคอยเข้าไปคบหากับนักเลงดีเพื่อป้องกันตัวจากนักเลงที่เป็นคนชั่วและหวังพึ่งนักเลงดีให้ช่วยตามจับพวกคนร้าย นักเลงชั่วเป็นคนขโมยควาย ฝ่ายนักเลงดีก็จะเป็นคนไปตามควายกลับมาคืนให้เจ้าของ นักเลงบางคนต่อมาก็เป็นผู้นำในหมู่บ้าน

วัดเขาแก้วเป็นวัดเก่า ตั้งอยู่ตรงเชิงเขาในอำเภอพยุหะคีรี ช่วงที่พระมหาสุรศักดิ์ไปถึงในเวลานั้น วัดเขาแก้วเป็นวัดที่มีพื้นที่กว้างขวางประมาณ ๒๐๐ ไร่ ตั้งอยู่ในเชิงเขา เป็นวัดเก่าแก่ มีโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตวัดและมีพระเณรจากที่ต่างๆ เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก ในแต่ละปีการศึกษาจะมีพระเณรประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ รูป

เมื่อพระมหาสุรศักดิ์ไปประจำอยู่ที่สำนักวัดเขาแก้วใหม่ๆ ท่านยังไม่รู้จักใคร จึงไปฝากตัวเป็นศิษย์ของท่านเจ้าอาวาส คือหลวงพ่อกัน หลวงพ่อกันเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์เดิม พุทฺธสาโร (ปี ๒๔๐๔–๒๔๙๔) และเป็นหนึ่งในบรรดาพระเกจิอาจารย์ในจังหวัดนครสวรรค์ หลวงพ่อกันมีชื่อเสียงโด่งดังในทางไสยศาสตร์ เวทมนต์ กลคาถา ในแต่ละวันจะมีประชาชนจากทั่วสารทิศมาให้ท่านช่วยเหลือ ใครมีปัญหามีความทุกข์ในเรื่องอะไรท่านก็จะให้ความช่วยเหลือในเรื่องนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วยหรืออาการบาดเจ็บต่างๆ โดยหลวงพ่อกันจะรับฟังปัญหาต่างๆ ของผู้ที่มาขอความช่วยเหลือท่านด้วยความเห็นอกเห็นใจ แล้วท่านก็จะให้เครื่องรางที่ท่านเป็นคนปลุกเสกเองแก่ผู้ที่มาพบเพื่อเป็นกำลังใจ ไม่ว่าคน

หนุ่มหรือคนสูงอายุต่างพากันขอให้ท่านเป่ากระหม่อม ซึ่งเป็นการให้พรแบบโบราณซึ่งพระปฏิบัติหรือพระเถระผู้ใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่นเดียวกับหลวงพ่อเดิมซึ่งเป็นอาจารย์ของท่าน หลวงตากันมีความสามารถพิเศษในการทำมีดปลุกเสก บางคนก็เอามีดประเภทต่างๆ มาให้ท่านเสก เป่า ซึ่งท่านก็ทำให้โดยท่องมนต์คาถาเสกลงไปยังสิ่งที่ชาวบ้านนำมา ชาวบ้านก็จะกลับบ้านไปพร้อมด้วยวัตถุของขลังเหล่านั้น ทำให้เกิดกำลังใจอันเกิดจากความเชื่อที่ว่าวัตถุต่างๆ ที่อาจารย์กันปลุกเสกแล้วนั้นจะช่วยคุ้มครองป้องกันพวกเขาจากภูตผี หรือภยันตรายอื่นๆ

โยมถวายอาหารให้พระอาจารย์สุรศักดิ์ ที่วัดเขาแก้ว

ชาวบ้านพากันมาที่วัดเขาแก้วเพื่อพบอาจารย์กันเป็นหลัก ต่อมาสถานการณ์ก็เริ่มแปรเปลี่ยนไปหลังจากที่อาจารย์สุรศักดิ์มาเป็นอาจารย์ผู้สอนวิปัสสนาที่นั่น ความสามารถในการเทศน์ของท่านนั่นเองที่ดึงดูดให้

ผู้คนจำนวนมากในอำเภอพยุหะคีรีมาที่วัดเขาแก้ว คนที่ไม่เคยรู้จักการเข้าวัด เริ่มออกจากบ้านมาวัดเพื่อฟังพระมหาสุรศักดิ์เทศน์ จำนวนผู้ที่มาฝึกเจริญวิปัสสนาภายใต้การชี้แนะของอาจารย์พระมหาสุรศักดิ์ก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถึงขนาดที่ว่าไม่มีที่นั่งพอสำหรับรองรับประชาชนที่มานั่งฟังธรรม นอกจากนั้นก็มีความจำเป็นต้องสร้างห้องปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับนักปฏิบัติที่ต้องการพักค้างที่วัด ทั้งฝ่ายอารามและฝ่ายฆราวาสต่างก็มีส่วนร่วมในการก่อสร้างศูนย์วิปัสสนาแห่งใหม่ ทั้งนี้หลวงพ่อกันท่านก็ให้การสนับสนุนงานของท่านอาจารย์สุรศักดิ์เป็นอันดี

พระเดชพระคุณพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอพยุหะคีรีก็ประทับใจในความสามารถเรื่องการดึงดูดญาติโยมของพระมหาสุรศักดิ์เช่นกัน เมื่อได้เห็นผู้ที่แทบไม่มีแนวโน้มจะเข้าวัดหรือผู้ที่ไม่อยากฟังเทศน์ฟังธรรมหันมาเข้าวัดเป็นประจำ ทำให้ท่านเจ้าคณะอำเภอต้องเอ่ยปากกับพระมหาสุรศักดิ์ว่า *“ท่านมหา! ผมเป็นคนพยุหะ บวชเป็นพระที่วัดเขาแก้ว สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม แต่ก็เทศน์สอนพวกแม่ค้าตลาดพยุหะให้เข้าวัดไม่ได้ มหามาอยู่ปีสองปี มีปัญญาสามารถสอนพวกนี้ให้เข้าวัดได้ ผมขออนุโมทนาและชื่นชมยินดีด้วย ที่มหาช่วยโปรดคนเหล่านี้ให้ขึ้นสวรรค์”*

กุฏิที่วัดเขาแก้ว

เมื่อได้ทบทวนถึงประสบการณ์ของตัวท่านเองและของสมณะรูปอื่นๆ หลวงตาชีได้ข้อสรุปว่า *"นักเทศน์ไม่สามารถสอนธรรมะได้ด้วยการท่องจำมาสอนอย่างเดียวเท่านั้น แต่ท่านเหล่านั้นจะต้องมีกุศโลบายในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่มาฟังธรรมแต่ละคนด้วย"*

ในช่วงต้นของทศวรรษที่ ๑๙๖๐ อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพขึ้นไปทางเหนือ ๒๕๕ กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของฐานทัพอเมริกัน ซึ่งเครื่องบินของอเมริกันจะออกบินจากที่นี่ไปทิ้งระเบิดที่เวียดนามเหนือ โดยหลังจากเหตุการณ์ที่อ่าวตังเกี๋ยเมื่อเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๐๗ สหรัฐก็ใช้ฐานทัพที่นครราชสีมา เป็นฐานที่ตั้งของอากาศยานที่มี

จำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนกองกำลังขนาดเล็กอื่นๆ นั้นปฏิบัติการอยู่ที่นครพนม และพื้นที่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของลาว ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ตั้งของกลุ่มที่สนับสนุนโฮจิมินห์ การปรากฏของอากาศยานของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยส่งผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตของคนในท้องถิ่น ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมือง และในหมู่บ้านต่างๆ จากสถิติในปี ๒๕๑๕ พบว่าในอำเภอตาคลีมีจำนวนบาร์และไนท์คลับ มากกว่าจำนวนวัดเสียอีก คือมีไนท์คลับทั้งหมด ๔๖ แห่งในขณะที่มีวัดทั้งหมด ๔๔ วัด

การเป็นอาจารย์สอนวิปัสสนาภาวนาที่จังหวัดนครสวรรค์นั้น พระมหาสุรศักดิ์ได้ร่วมมือกับฝ่ายข้าราชการประจำจังหวัดในการรวมพลังกันภายใต้นโยบายเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นของรัฐบาล โดยพระสงฆ์จะเดินทางไปกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในการออกไปเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ ทั่วทั้งจังหวัด โดยอาจารย์สุรศักดิ์จะออกไปกับนายอำเภอบ้าง ปลัดจังหวัดบ้าง พระมหาสุรศักดิ์จะเทศน์เพื่ออบรมประชาชนทางธรรม จากนั้นข้าราชการก็จะพูดถึงนโยบายของรัฐบาลในการช่วยเหลือประชาชนตามโครงการต่างๆ ภาพเหตุการณ์ในช่วงนั้นน้องชายของพระมหาสุรศักดิ์เล่าว่า *“ไม่ว่าท่านจะเดินทางไปที่ไหน เมื่อใดก็ตามที่พระมหาสุรศักดิ์แสดงธรรม ประชาชนที่ฟังธรรมก็จะมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส แต่พอข้าราชการขึ้นพูดหน้าตาของชาวบ้านก็จะเปลี่ยนไปเป็นใบหน้าที่ปราศจากรอยยิ้ม และไม่ค่อยอยากจะฟังข้าราชการพูด และจะค่อยๆ หนีไปทีละคนสองคน ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ดังนั้นทุกครั้งที่ฝ่ายข้าราชการจะออกไปตามหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอก็ตาม มักจะนิมนต์*

พระไปด้วย เพราะข้าราชการทราบดีว่าถ้าทราบว่าพระสงฆ์มาด้วย ประชาชนก็จะพากันออกมา”

ท่านอาจารย์สุรศักดิ์มีความสนใจเรื่องการนำธรรมะมาประยุกต์ใช้กับสังคม ท่านมีความห่วงใยอย่างล้ำลึกต่อความเสื่อมทรุดอย่างรุนแรงของสังคมไทยเสมอมา ในฐานะนักเทศน์ท่านอาจารย์สุรศักดิ์เป็นที่ประจักษ์ในบรรดาผู้ที่เคยฟังธรรมจากท่านว่าท่านเป็นผู้ที่มีสามัญสำนึกล้ำเลิศ และมีความสามารถเฉพาะตัวในการประเมินผู้ที่มาฟังธรรมจากท่านและสามารถแสดงธรรมะอย่างเหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม ท่านเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในการสื่อสารอย่างตรงประเด็นกับคนธรรมดาทั่วไป และรู้กลวิธีที่จะเปลี่ยนเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเป็นบทเรียนทางธรรมได้เป็นที่น่าประทับใจ ทั้งหมดนี้อยู่ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยยังคงถูกปกครองด้วยระบบอำนาจนิยมสุดโต่ง ประชาชนคนรุ่นใหม่ที่มีอายุไม่มากต้องเผชิญกับความยุ่งยากอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอน และต้องคอยแสวงหาทิศทางในการดำเนินชีวิต

เนื่องจากกิตติศัพท์ในเรื่องความเป็นนักเทศน์ที่ยิ่งใหญ่ของอาจารย์สุรศักดิ์ทำให้มีผู้ที่นิมนต์ให้ท่านไปเทศน์ในที่ต่างๆ มากขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่าแทบจะมีการนิมนต์รายวันเลยก็ว่าได้ นอกจากนี้ก็มีงานพิธีต่างๆ ที่จัดขึ้นนอกวัดซึ่งญาติโยมได้นิมนต์ให้ท่านไปเทศน์เสมอๆ พิธีเหล่านี้ก็จะเกี่ยวเนื่องกับวัฏฏะแห่งชีวิตเช่น งานวันเกิด พิธีโกนจุก งานบวช งานแต่งงาน และงานศพ มีบางครั้งที่อาจารย์สุรศักดิ์ต้องไปเทศน์ในสถานที่

ต่างๆ ถึง ๓ แห่งในวันเดียวกัน นับว่าชีวิตของพระมหาสุรศักดิ์ช่วงที่อยู่ที่วัดเขาแก้วเป็นช่วงที่ท่านทำงานหนักที่สุด มีชีวิตอยู่กับการเทศน์ การสอน การอบรมตลอดเวลา ท่านแทบจะไม่มีเวลาให้ตัวเองเลย

ตามที่หลวงตาชีคิดทบทวนย้อนไปในอดีต *"มีบางครั้งที่อาตมาถึงกับจับไข้ และต้องการการพักผ่อน แต่แล้วก็มีชายชาวบ้านคนหนึ่งมาที่กุฏิของอาตมา แล้วก็ขอร้องให้อาตมาไปเทศน์ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เขาบอกว่ามีคนหลายร้อยมาถึงวัดเรียบร้อยแล้ว และต่างก็มีความกระตือรือร้นที่จะได้ฟังอาตมาเทศน์ อาตมาก็ต้องค่อยๆ ลุกขึ้นและพยุงกายไปบรรยายธรรมให้ญาติโยมฟังที่ศาลาการเปรียญ ในระหว่างที่อาตมานั่งอยู่บนธรรมาสน์และสาธยายคำสอนของพระพุทธองค์อยู่นั้น อาตมารู้สึกราวกับว่าอาตมากำลังฉันโอสถแก้ไข้ ไม่รู้พิษไข้มันหายไปตั้งแต่เมื่อไร ซึ่งเป็นเรื่องแปลกประหลาด ไม่น่าเชื่อเหมือนกันว่าเป็นไปได้อย่างไร"* นี่คือตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าอาจารย์สุรศักดิ์ท่านเปี่ยมไปด้วยพลังแห่งความเพียร และอุทิศตนอย่างยิ่งใหญ่ถวายแด่พระธรรม

หลวงตาชีรำลึกทบทวนต่อไปว่า *"มีครั้งหนึ่งอาตมาเป็นไข้ตัวร้อนนอนซมอยู่ในกุฏิ ตอนนั้นมีงานทำบุญที่วัดใต้ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับวัดเหนือ มีคนมากันมากเป็นจำนวนพัน เพราะก่อนหน้าช่วงงานเทศกาลคนเหล่านั้นได้ข่าวว่า พระมหาสุรศักดิ์จะมาแสดงธรรม เป็นเหตุให้ผู้คนหลั่งไหลกันมาอย่างท่วมท้น ทั้งหนุ่มสาว เฒ่าแก่ ทั้งหญิงและชาย โดยหารู้ไม่ว่าองค์เทศน์นั้นป่วยเกินกว่าที่จะมาเทศน์ได้"* ในเวลานั้นท่านมีลูกศิษย์คนหนึ่งที่เป็น

หมอ เมื่อทราบว่าพระอาจารย์นักเทศน์ไม่อยากให้ประชาชนที่มากันล้นหลามด้วยศรัทธาและความชื่นชมต้องผิดหวัง ก็ขออาสาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ฉีดยาอะไรก็ไม่รู้คล้ายๆ น้ำเกลือเข้าเส้นพระอาจารย์ผู้เป็นที่รัก *"อาตมาก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเป็นยาอะไร"* หลวงตาเล่า *"แต่ภายใน ๓๐ นาทีเท่านั้น อาตมาก็รู้สึกมีเรี่ยวมีแรงขึ้นมาทันที แล้วก็เดินทางไปที่บริเวณงานขึ้นเทศน์บนธรรมาสน์ได้นานถึง ๒-๓ ชั่วโมง"*

ประสบการณ์ของอาจารย์สุรศักดิ์เป็นเครื่องเตือนใจว่า นักเทศน์นั้นต้องมีร่างกายที่แข็งแรง และมีจิตใจที่แข็งแกร่ง ทรหด อดทน การที่ได้ทำงานมากๆ เช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำให้พระมหาสุรศักดิ์มีความสุข เพราะท่านรักการทำงาน การทำงานคือชีวิตของท่าน ซึ่งเป็นชีวิตที่มีคุณค่ามหาศาล ซึ่งท่านจะสอนทุกๆ คนเสมอว่า ***"ชีวิตจะมีคุณค่าเมื่อคุณได้ทำงานที่มีความหมาย"*** ท่านยังกล่าวอีกว่าการตรงต่อเวลาเป็นเรื่องสำคัญสำหรับพระสงฆ์ *"เมื่อพระสงฆ์ได้รับนิมนต์ให้ไปเทศน์ หรือไปประกอบพิธีก็ไม่ควรปล่อยให้ญาติโยมต้องรอ องค์เทศน์ควรจะมาถึงก่อนผู้ที่มาฟังธรรม และควรพร้อมที่จะเทศน์เมื่อญาติโยมมากันพร้อมเพรียง"*

หลังจากอยู่ที่วัดเขาแก้วได้ ๒-๓ ปี ท่านพระอาจารย์อาสภเถระ ก็ได้ขอให้พระมหาสุรศักดิ์กลับไปช่วยงานท่านที่วิเวกอาศรมอีกครั้งหนึ่ง พระมหาสุรศักดิ์ก็กลับไปช่วยงานด้านการสอนการเจริญวิปัสสนา และมีผู้เข้ามาฝึกอบรมด้านการเจริญวิปัสสนาจำนวนมาก มีทั้งพระสงฆ์ แม่ชี สามเณรและประชาชนทั่วไป แต่ละปีมีจำนวนนับเป็นพันๆ คน และมากัน

อย่างต่อเนื่อง บางคนก็มาใช้ชีวิตอยู่ที่วิเวกอาศรม ๗ วันบ้าง ๑๕ วันบ้าง บางคนก็มาอยู่นานหลายเดือน พระสงฆ์และสามเณรจะอยู่ที่วิเวกอาศรมตลอดไตรมาสเพื่อฝึกหัดการเจริญวิปัสสนา หลวงตาชีกล่าวว่า *"งานสอนวิปัสสนาภาวนาเป็นงานที่น่าสนใจ เพราะได้เรียนรู้ชีวิตของผู้คนทุกหมู่เหล่า แต่ละคนก็จะมีนิสัยเฉพาะตนที่ผิดแผกกันไป ทำให้ผู้สอนได้รู้นิสัยของแต่ละคนที่แสดงออกมาในเวลาปฏิบัติวิปัสสนา"*

นอกเหนือจากการสอนด้านการเจริญภาวนาแล้ว ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ยังรับนิมนต์ไปแสดงธรรมที่อำเภอ และหมู่บ้านต่างๆ หลายแห่งทั่วจังหวัดชลบุรีอีกด้วย ท่านปฏิบัติงานในฐานะอาจารย์ผู้สอนการเจริญวิปัสสนาและองค์บรรยายธรรมที่วิเวกอาศรมเป็นเวลา ๒ ปี

ในช่วงนี้หลวงพ่อสีนวล ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดวชิรธรรมสาธิต ที่อำเภอพระโขนง ซึ่งในสมัยนั้นยังเป็นพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพฯ ต้องการจะนิมนต์พระอาจารย์ที่สอนการเจริญภาวนาไปอยู่ที่วัดของท่านเป็นการถาวร และท่านอาจารย์สีนวลก็ไปที่วัดมหาธาตุเพื่อปรึกษากับพระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมและพระเดชพระคุณ ท่านมหาโชดก และในปี ๒๕๑๓ พระเถระผู้ใหญ่อนุญาตให้พระมหาสุรศักดิ์ย้ายไปอยู่ที่วัดวัดวชิรธรรมสาธิต (วัดทุ่งสาธิต) ในช่วงเวลานั้นวัดนี้จัดว่าอยู่ไกลจากตัวเมืองกรุงเทพฯ พอสมควรทีเดียว

ท่านอาจารย์สีนวลเป็นที่รู้จักดีในเรื่องความโดดเด่นด้านการเจริญภาวนาและการมีพลังพิเศษที่ไม่ธรรมดาของท่าน ทุกๆ วันจะมีผู้คนจำนวน

มากที่มีปัญหาต่างๆ นานาหลั่งไหลมาที่วัดเพื่อพบท่านเจ้าอาวาส ท่านจะมีธุระยุ่งในการต้อนรับผู้มาเยือนตั้งแต่เช้าจนค่ำ ผู้มาเยือนเหล่านี้รวมถึงนักการเมือง นักการทหาร นายตำรวจ นักธุรกิจ นักศึกษาจากวิทยาลัย นักเรียนชาย-หญิง และผู้ที่หาเช้ากินค่ำ ทุกคนมุ่งหน้ามาหาท่านอาจารย์สีนวลเพื่อขอคำแนะนำและขอพร รวมทั้งเครื่องรางทั้งหลายจากท่านซึ่งพวกเขามีความเชื่อว่ามีพลังพิเศษที่ช่วยป้องกันภัย และช่วยสร้างความมั่งคั่ง

วัดทุ่งสาธิต

นับตั้งแต่วันแรกที่ย้ายไปที่วัดทุ่งสาธิต ภารกิจหลักของอาจารย์สุรศักดิ์คือการสอนวิปัสสนาภาวนาให้ประชาชนที่มาที่วัด ท่านถือการแสดงธรรมในวันพระหรือฝึกอบรมพระหนุ่ม เณรน้อยเป็นภารกิจรอง ในเวลาไม่ถึงหนึ่งปี หลวงพ่อสีนวลก็ประจักษ์ว่าพระมหาสุรศักดิ์นั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถรอบด้าน ทำอะไรได้หลายอย่าง กล่าวคือ มีทักษะในการแสดงธรรม ในการทำงานบริหาร รวมทั้งการฝึกอบรมและการสอนพระเณร สิ่งที่ติดตามมาคือ พระเดชพระคุณ หลวงพ่อสีนวลก็เริ่มกำหนดหน้าที่ให้อาจารย์สุรศักดิ์ต้องมีความรับผิดชอบในงานด้านต่างๆ มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ภารกิจของพระมหาสุรศักดิ์จึงครอบคลุม การฝึกอบรมพระหนุ่ม เณรน้อย และบรรดาเด็กวัดให้อยู่ในระเบียบปฏิบัติ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของวัดให้รู้จักรักษาความเป็นระเบียบ และความสะอาดภายในวัด และคอยดูแลซ่อมบำรุงสิ่งต่างๆ ภายในวัดให้อยู่ในสภาพดี และบำรุงรักษาต้นไม้ภายในเขตวัดให้เติบโตงอกงาม นับตั้งแต่ช่วงเวลาที่พระมหาสุรศักดิ์มาทำหน้าที่พระอาจารย์อยู่ที่วัดวชิรธรรมสาธิตในปี ๒๕๑๓ ประชาชนที่มาที่วัดต่างก็สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั่วไปในเขตวัด *"ทุกอย่างช่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และสวยงาม"* เป็นคำพูดของผู้ที่มาวัดซึ่งพระมหาสุรศักดิ์ทบทวนให้เราฟัง

หลวงตาชีเล่าให้ฟังว่า *"นับตั้งแต่ตอนที่อาตมาเป็นพระหนุ่มอยู่ที่วัดมหาธาตุ อาตมามักจะดูแลรักษากุฏิ ห้องน้ำ ห้องส้วม ให้สะอาดสะอ้านอยู่เสมอ"* บางครั้งบรรดาพระหนุ่ม เณรน้อยก็จะล้ออาตมาว่า *"หลวงพี่,*

ขยันจังนะครับ” แล้วพระมหาสุรศักดิ์ก็จะตอบว่า *“แล้วจะปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปเปล่าๆ โดยไม่ทำอะไรทำไมล่ะ”*

ในสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน ย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกันไป มีพระสงฆ์หลายฝ่ายที่จำเป็นสำหรับการให้ความเกื้อกูลด้านจิตวิญญาณ พระเกจิอาจารย์ที่มีพลังพิเศษ หรือพลังในการเยียวยาทางจิตวิญญาณอย่างหลวงพ่อกันและหลวงพ่อสีนวลซึ่งเป็นที่ศรัทธาของบรรดาผู้ที่มีความเชื่อเรื่องพลังอำนาจจิตเหนือธรรมดา เหล่าเกจิอาจารย์ก็จะช่วยประชาชนในเรื่องภูตผี ช่วยดูแลเรื่องความหวาดกลัวและช่วยบรรเทาความวิตกกังวลของพวกเขา หลวงตาชีตั้งข้อสังเกตหลังจากที่ได้ทำงานถวายพระสงฆ์ที่เป็นเกจิอาจารย์สองรูปว่า *“พระที่เป็นเกจิอาจารย์ก็ช่วยประชาชนด้วยวิธีการทางจิตวิทยา พระสงฆ์ที่เป็นนักเทศน์ก็ช่วยประชาชนให้ดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองของศีลธรรม คนที่โชคไม่ดี มีความทุกข์ก็มาหาพระที่เป็นเกจิอาจารย์ ส่วนคนที่อยากฟังพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ก็มาหาพระที่เป็นนักเทศน์”*

อาจารย์สุรศักดิ์มาเป็นพระอาจารย์สอนอยู่ที่วัดวชิรธรรมสาธิต ที่กรุงเทพฯ ในช่วงเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่กำลังมีความเหนื่อยหน่ายต่อระบอบเผด็จการมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้นับตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมาประเทศไทยไม่มีการเลือกตั้งเลย และในเดือนตุลาคม ปี ๒๕๑๖ ก็มีการเดินขบวนของประชาชนจำนวนมหาศาลเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้ที่เดินขบวนนั้นประกอบด้วยประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมทั้งนิสิต นักศึกษา นักเรียน

อาชีวะ และนักเรียนมัธยม และบรรดาชนชั้นกลางทุกสาขาอาชีพ มีการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้เดินขบวนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายผู้นำทางทหารปฏิเสธที่จะส่งกำลังเข้ามาต่อต้านกลุ่มผู้เดินขบวน และในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จอมพลถนอม กิตติขจร และพลเอกประภาส จารุเสถียร ก็ถูกบีบคั้นให้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ ศาสตราจารย์ ดร.สัญญา ธรรมศักดิ์ซึ่งเคยเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และประธานองคมนตรี ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์สัญญาเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนการทำงานของท่านอาจารย์พุทธทาสมาเป็นเวลายาวนาน ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๘๐ พุทธศาสนิกชนทางซีกโลกตะวันตกจะรู้จักศาสตราจารย์ ดร.สัญญา ในฐานะประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์โลก ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพฯ

๑๕
แสดงธรรมให้คอสุราฟัง

ในพื้นที่แถบชนบท งานประเพณีต่างๆ มักจะจัดขึ้นที่วัด และในเทศกาลต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำคือการทะเลาะวิวาทของผู้ที่เมาสุรา แม้ในช่วงที่ว่างเว้นจากงานเทศกาล ผู้ชายไทยจำนวนมากก็ชอบตั้งวงร่ำสุรากัน จนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็ยังคงใช้ถ้อยคำคล้องจองที่เตรียมไว้สำหรับการเทศน์เรื่องผลของการดื่มสุราชุดเดิมที่เคยใช้มาแต่อดีต ดังนี้

หลังจากการดื่มสุราแก้วแรก	ชายคนหนึ่งยังจำได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เขายังสามารถอภิปรายเรื่องราวทางธรรมและทางโลกได้ดี
หลังจากดื่มสุราแก้วที่สอง	ผู้ชายที่เงียบขรึมก็กลายเป็นคนช่างเจรจา
หลังจากดื่มสุราแก้วที่สาม	เขาเริ่มไม่รู้ตัวว่าผ้าที่สวมใส่อยู่นั้นหลุดลุ่ย
หลังจากดื่มสุราแก้วที่สี่	เขาก็ไม่รู้แล้วว่า ความกลัวคืออะไร

หลังจากดื่มสุราแก้วที่ห้า	เขาก็เริ่มทำอะไรต่ออะไรโดยไม่รู้จักอาย
หลังจากดื่มสุราแก้วที่หก	เขาก็เริ่มพูดจาไม่รู้เรื่อง
หลังจากดื่มสุราแก้วที่เจ็ด	เขาก็เริ่มคลาน ๔ ขา
หลังจากดื่มสุราแก้วที่แปด	เขาก็เห็นช้างเท่าหมู
หลังจากดื่มสุราแก้วที่เก้า	เขาก็อาเจียน และเริ่มวิสาสะกับสุนัข และรับประทานสิ่งที่ตนอาเจียนออกมา
หลังจากดื่มสุราแก้วที่สิบ	เขาก็เดินไม่ได้อีกต่อไป และนอนหลับอยู่บนทางเท้า

รายละเอียดเกี่ยวกับบทเทศน์ดังกล่าวจะแปรไปตามบริบทแวดล้อม แต่นักเทศน์หลายท่านก็นำมาประกอบการแสดงธรรมเพื่อการตักเตือนได้อย่างชัดเจน ท่านอาจารย์สุรศักดิ์ซึ่งก็จัดเป็นกวีท่านหนึ่งตระหนักดีถึงความสำคัญของบทกวีที่มีต่อชีวิตของเรา ท่านมักจะมีบทฉันทลักษณ์ที่ตลกขบขันที่ท่านแต่งเองเพื่อดึงดูดความสนใจของนักดื่มและล่อหลอกให้พวกเขาหันมาฟังธรรม ในช่วงที่ท่านอาจารย์สุรศักดิ์สอนการเจริญภาวนาอยู่ที่วิเวกอาศรม ท่านมักจะออกไปยังหัวเมืองในจังหวัดชลบุรีเพื่อแสดงธรรมอยู่เสมอๆ

ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๖๐ มีอาคารสาธารณะหลังหนึ่งที่เรียกกันว่า **ศาลาฟังธรรม** ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับตลาดในเมือง ศาลาฟังธรรมแห่งนี้เปิดโล่งทั้งสี่ด้านและมีขนาดกว้างพอๆ กับศาลาการเปรียญที่วัด การมีศาลาฟังธรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงจาคะของคนในเมืองอันเกิดจากจิตศรัทธาในพระธรรม

นั่นเอง ทุกๆ วันพระจะมีพระสงฆ์ที่นิมนต์มาจากวัดต่างๆ มาแสดงธรรมที่นี่ และประชาชนก็จะรวมตัวกันมาฟังธรรมและถวายอาหารแก่พระภิกษุ ในสมัยก่อนนักเดินทางก็ได้อาศัยศาลาฟังธรรมแห่งนี้เป็นที่พักค้างแรม เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มีห้องพักให้เช่าหรือโรงแรม

ในตัวเมืองชลบุรีผู้คนที่จะไปตลาดจะต้องผ่านศาลาฟังธรรมโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ มีคราวหนึ่งระหว่างที่ท่านอาจารย์สุรศักดิ์กำลังแสดงธรรมอยู่นั้น ท่านสังเกตเห็นว่ามีคนขี้เมากลุ่มหนึ่งชุมนุมกันอยู่ในบริเวณนั้น พอได้ยินพระเทศน์เรื่องประโยชน์ของการดื่มสุราคนกลุ่มนี้ก็ทำท่าทางกระฉับกระเฉงขึ้นมาทันที ข้อความที่ท่านเทศน์มีดังนี้

ถ้าคุณดื่มสุรากับไก่	การเดินทางไปสวรรค์ของคุณก็จะถูกเร่งรัดให้เร็วขึ้น
ถ้าคุณดื่มสุรากับเป็ด	การเดินทางไปสู่ประตูสวรรค์ของคุณก็จะมีแต่ความโชคดี
ถ้าคุณดื่มสุรากับเนื้อหมู	คุณก็จะเข้าถึงนิพพานเป็นการตอบแทน
แต่ถ้าดื่มสุราเปล่าๆ	แต่เพียงอย่างเดียวก็ต้องขอลา เพราะคุณจะถูกพญายมบาลฟาดด้วยกระบอง

(นิพพาน หรือ นิรวานในภาษาสันสกฤต คือการหลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงทั้งปวง นิพพานคือความปรารถนาสูงสุดของการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ พุทธศาสนิกชนชาวไทยมีความเชื่อว่า

ผู้ครองเรือนที่เจริญภาวนาอย่างจริงจังจะสามารถบรรลุธรรมขั้นต้นคือบรรลุโสดาบัน)

ทุกวันนี้ศาลาฟังธรรมของประชาชนที่ชลบุรีก็ยังมีอยู่ อย่างไรก็ตามในกรุงเทพฯ ตรงบริเวณที่เคยเป็นศาลาฟังธรรมสาธารณะนั้น ปัจจุบันได้กลายเป็นถนน ศูนย์การค้า และอาคารเรียนสมัยใหม่ไปแล้ว นับตั้งแต่ตอนที่รัฐบาลรับเอาปฏิทินแบบยุโรปมาใช้ วันพระก็ไม่ใช่วันหยุดราชการอีกต่อไป ผู้ใหญ่ต้องไปทำงานในวันพระ และเด็กๆ ก็ต้องไปโรงเรียนยกเว้นในกรณีที่วันพระตรงกับวันเสาร์หรือวันอาทิตย์

ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๗๐ คนหนุ่มคนสาวในประเทศไทยแทบจะไม่เคยหาเวลามาฟังธรรมกันเลย หลวงตาชีให้ข้อสังเกตว่า *“พวกเขาแทบไม่เคยเงี่ยหูฟังเสียงแสดงธรรมของพระสงฆ์เลย พวกเขาจะฟังธรรมกันปีละหนึ่งครั้งเป็นอย่างมาก โสตสัมผัสของพวกเขาห่างไกลจากธรรมะเหมือนกับฟ้าห่างจากดิน แต่พวกเขาก็รับฟังเสียงจากวิทยุทุกวันหรือทุกนาทีด้วยซ้ำ ไม่ว่าจะอยู่ในรถหรืออยู่บนเครื่องบิน ยิ่งช่วงที่ดนตรีดิสโก้กำลังเป็นที่นิยม พวกเขาก็คลั่งไคล้กันมากถึงขนาดที่ต้องเปิดวิทยุฟังแม้ว่ากำลังขับรถอยู่บนทางหลวงก็ตาม คนขับรถพวกนั้นจะพากันส่ายศีรษะและโยกตัวไปมาตามจังหวะดิสโก้คล้ายคนเมาแทนที่จะใช้สายตาสังเกตการจราจร การขาดสติแบบนี้มักจะจบลงด้วยการเกิดอุบัติเหตุรถชนอย่างรุนแรง แล้วคนขับก็จะโทษว่าเกิดจากเคราะห์ร้ายหรือมาจากปัญหาทางจิตใจ”*

๑๖

ความเป็นมาของวัดไทย กรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

เรื่องความเป็นมาของวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. นี้จะขอเริ่มต้นโดยย้อนกลับมากล่าวถึงสามเณรโสบิน ซึ่งอยู่ที่วัดมหาธาตุในช่วงเวลาเดียวกับที่พระมหาสุรศักดิ์ศึกษาอยู่ที่นั่น ในปี ๒๔๙๒ สามเณรโสบินเป็นสามเณรรูปแรกที่ปฏิบัติภาวนาอย่างอุกฤษฏ์อยู่ที่วัดมหาธาตุ ในกรุงเทพฯ อีกหนึ่งปีต่อมาในปี ๒๔๙๓ เมื่อสามเณรโสบินอายุครบ ๒๐ ปี ก็อุปสมบทเป็นภิกษุ มีนามฉายาว่าโสปาโก อาจารย์มหาโสบินสำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดทางบาลีศึกษา และเป็นนักปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่มีความชำนาญ แม้ว่าท่านจะร่ำเรียนกับครูบาอาจารย์หลายท่าน แต่พระอาจารย์ที่ถือว่าเป็นพระอาจารย์หลักของท่านคือ พระเดชพระคุณ พระภาวนาภิรามเถระ ซึ่งเป็นผู้ที่ชี้แนะพระมหาโสบินเรื่องการเจริญสติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและละเอียดลออ เมื่ออายุได้ ๒๔ ปีอาจารย์มหาโสบินก็เริ่มสอนวิปัสสนากรรมฐานและสอนพระอภิธรรม ท่านสอนอยู่หลายปีทั้งที่วัดมหาธาตุ และที่ศูนย์วิปัสสนาภาวนาอื่นๆ ในประเทศไทย

เมื่อมีการสร้างวัดไทยในอเมริกาแห่งแรก สภาสงฆ์ไทยก็ได้แต่งตั้งให้พระมหาโสบินเป็นเจ้าอาวาส วัดไทยแห่งแรกนี้มีชื่อว่า วัดไทยลอสแองเจลีส ตั้งอยู่ที่เมืองลอสแองเจลีส มลรัฐแคลิฟอเนีย ตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ อาจารย์โสบินก็สอนการเจริญภาวนาและภาษาบาลีที่วัดไทยลอสแองเจลีส

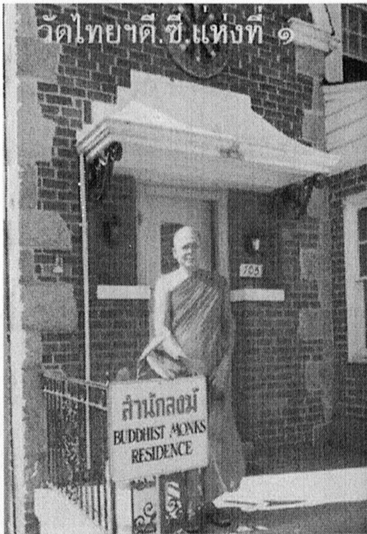
ในปี ๒๕๑๔ กลุ่มคนไทยในวอชิงตัน, ดี.ซี. ก็ได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็น "สมาคมชาวพุทธในวอชิงตัน, ดี.ซี." อีกไม่กี่ปีต่อมาคณะกรรมการสมาคมก็มีมติเห็นสมควรให้สร้างวัดไทยและนิมนต์พระคุณเจ้าจากเมืองไทยมาจำพรรษาที่นั่น ด้วยงบประมาณตั้งต้น ๓,๗๔๔ ดอลลาร์สหรัฐ คณะกรรมการก็ได้เช่าบ้านหลังหนึ่ง ณ บ้านเลขที่ ๗๐๕ เวยน์อเวนิว ในเมืองซิลเวอร์สปริง มลรัฐแมรีแลนด์ โดยเซ็นสัญญาเช่าเป็นปี อัตราค่าเช่าเดือนละ ๓๕๐ ดอลลาร์สหรัฐ ประธานสมาคมชาวพุทธในวอชิงตันเวลานั้นคือ พันเอกวิเชียร บุรณศิริ ในเวลานั้นวัดไทยในสหรัฐอเมริกามีเพียงวัดเดียวคือ วัดไทยลอสแองเจลีส

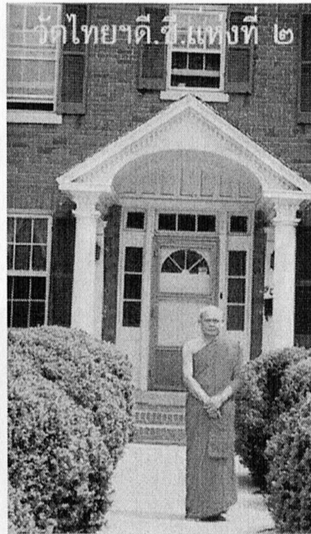
เมื่อบ้านที่จะเป็นที่ตั้งของวัดแห่งใหม่มีความพร้อม ท่านประธานสมาคมชาวพุทธในวอชิงตันก็ได้กราบเรียนขอความกรุณาให้ท่านอาจารย์โสบิน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยลอสแองเจลีส เขียนจดหมายมากราบเรียนพระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี) ที่วัดมหาธาตุ ในกรุงเทพฯ และขอให้ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ส่งพระสงฆ์มาประจำอยู่ที่วัดไทยที่วอชิงตันซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จ พระเดชพระคุณ พระธรรมโกศาจารย์ได้กรุณา

คัดเลือกพระสงฆ์ ๒ รูปจากวัดมหาธาตุ คือ พระครูวิบูลโพธาภิรัต และพระปลัดวรศักดิ์ ทีปงฺกโร

พระสงฆ์ทั้งสองรูปดังกล่าวเดินทางมาถึงวอชิงตัน, ดี.ซี. ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๗ แม้ว่าตามปฏิทินอเมริกัน วันนั้นจะเป็นวันฉลองอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา แต่ตามปฏิทินของพุทธศาสนิกชนชาวไทย วันนั้นเป็นวันอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นวันที่มีความหมายยิ่งวันหนึ่งของพุทธศาสนาสำหรับพุทธศาสนิกชนชาวไทย วันอาสาฬหบูชาตรงกับวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เหตุการณ์สำคัญในวันอาสาฬหบูชาคือพระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกคือ **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และหลังจากพระอัญญาโกณฑัญญะ หนึ่งในปัญจวัคคีย์ได้ฟังปฐมเทศนาแล้วก็เกิดดวงตาเห็นธรรม และขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา ทำให้วันอาสาฬหบูชานี้เป็นวันที่พระรัตนตรัยครบ ๓ ประการ คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในวันนั้นชาวไทยในวอชิงตันต่างพากันรื่นเริงยินดีที่ได้เห็นพระไทยในวัดที่เพิ่งสร้าง และได้รับพรประเสริฐจากพระสงฆ์ในวันพระใหญ่ นับจากนั้นเป็นต้นมาชาวไทยในวอชิงตันก็ถือเอาวันอาสาฬหบูชาปี ๒๕๑๗ เป็นวันเกิดของวัดไทยวอชิงตัน, ดี.ซี.

วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. แห่งที่ ๑ (๒๕๑๘) และแห่งที่ ๒ (๒๕๒๓)

ในเดือนตุลาคม ปี ๒๕๑๗ พระอาจารย์วรศักดิ์ เดินทางกลับประเทศไทยเนื่องจากปัญหาสุขภาพ คณะกรรมการสมาคมชาวพุทธจึงขอให้อาจารย์โสบินส่งพระสงฆ์จากวัดไทยลอสแองเจลีสมาปฏิบัติภารกิจแทนท่านอาจารย์วรศักดิ์ อาจารย์โสบินก็ได้ขอให้พระมหาเกลี้ยง เตชวโร ไปประจำที่วอชิงตัน เพื่อช่วยอาจารย์พิบูลเรื่องการงาน ต่อมาในเดือนมกราคม ๒๕๑๘ อาจารย์พิบูลเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านที่เมืองไทย และก็ปรากฏว่าท่านไม่สามารถกลับมาประจำที่วอชิงตันได้อีก คณะกรรมการสมาคมชาวพุทธจึงขอคำปรึกษาจากอาจารย์โสบินซึ่งมีอาวุโสสูงสุดในบรรดาพระภิกษุไทยในอเมริกาทั้งหมดในเวลานั้น ท่านอาจารย์โสบินจึงเขียนจดหมายติดต่อมาที่วัดวชิรธรรมสาธิต ที่กรุงเทพฯ เพื่อนิมนต์พระมหา

สุรศักดิ์ ให้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยในวอชิงตัน ท่านอาจารย์มหาสุรศักดิ์ก็ไม่ขัดข้อง หลังจากนั้นท่านก็ออกเดินทางและมาถึงสหรัฐอเมริกาในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ พระมหาสุรศักดิ์มีอายุ ๕๐ ปีเต็มในเดือนมิถุนายนปีนั้นเอง และท่านก็ปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. นับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.ในปัจจุบัน

ในฐานะเจ้าอาวาสของวัดไทยแห่งที่สองในสหรัฐอเมริกา หลวงตาชีเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในฐานะพระนักเทศน์ที่มีวาทศิลป์ เป็นอาจารย์สอนการเจริญภาวนาผู้สามารถ และเป็นนักเขียนฝีมือฉมัง งานเขียนของท่านมีหลากหลายรูปแบบและสาระอันได้แก่ นวนิยายธรรมะ เรื่องสั้น บทความ และบทกวี

๑๗

ครูบาอาจารย์ผู้มีอิทธิพลสูงยิ่งในชีวิต

เป็นระยะเวลานานพอควรก่อนที่หลวงตาชีจะเดินทางไปสหรัฐอเมริกา ท่านได้พูดไว้อย่างชัดเจนว่ามีครูบาอาจารย์ทางพระพุทธศาสนา ๓ ท่านที่มีอิทธิพลสูงยิ่งต่อชีวิตของท่าน ครูบาอาจารย์เหล่านี้ได้แก่ ท่านอาจารย์พิมลธรรม (๒๔๔๖–๒๕๓๒) ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ (๒๔๔๙–๒๕๓๖) และท่านอาจารย์ปัญญานันทภิกขุ (๒๔๕๔–๒๕๕๐) ทั้งสามท่านล้วนถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามมีเพียงท่านอาจารย์พิมลธรรมเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่ถูกถอดถอนพระสมณศักดิ์และถูกจับกุมคุมขัง

พระมหาสุรศักดิ์รู้สึกผูกพันใกล้ชิดกับท่านอาจารย์พิมลธรรมเป็นพิเศษ พระอาจารย์พิมลธรรมเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่พระมหาสุรศักดิ์มาจำพรรษาอยู่ในช่วงที่ท่านยังเป็นพระหนุ่ม หลายปีต่อมาหลังจากที่ท่านพ้นจากการจับกุมคุมขัง พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมก็ได้รับ

สมเด็จพระพุฒาจารย์
(อาจ อาสโภ)

พระราชทานพระสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพุฒาจารย์ ในความทรงจำของท่านหลวงตาชีจะอ้างอิงถึงพระเดชพระคุณอาจารย์ของท่านรูปนี้ด้วยพระสมณศักดิ์ท้ายสุด *"สมเด็จพุฒาจารย์คือพระอาจารย์ของอาตมา ด้วยความเมตตาของท่านโดยแท้ที่อาตมาได้รับอนุญาตให้อยู่ที่วัดมหาธาตุ"* พระมหาสุรศักดิ์เล่าว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาของสมเด็จพุฒาจารย์ *"อาตมาได้เรียนรู้อะไรมากมายจากพระเดชพระคุณอาจารย์ ในฐานะพระสงฆ์พระเดชพระคุณเป็นผู้ที่มีขันติเป็นเลิศ ไม่ว่าใครจะเกลียดชังท่าน ติเตียนท่าน หรือด่าว่าท่านอย่างไร หลวงพ่อก็ไม่เคยคิดจะเกลียดชังคิดตำหนิหรือด่าว่าตอบโต้ใครเลย อาตมาเคารพหลวงพ่อมาก ท่านไม่เคยคิดแค้นเอาคืนกับใคร ท่านเป็นพระเถระผู้ใหญ่รูปเดียวที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดด้วยข้อกล่าวหามากมาย แต่ท่านก็ไม่เคยคิดจะเอาเรื่องเอาราวกับบรรดาผู้ที่กล่าวหาท่าน ท่านสามารถอดทน อดกลั้นต่อการกล่าวหาทั้งหลาย ในที่สุดคุณงามความดีของท่านก็ได้พิสูจน์ตัวเองให้โลกเห็น ท่านสอนอาตมาว่าอย่าไหวหวั่นต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์"*

เจ้าหน้าที่ภาครัฐรวมทั้งผู้ที่ทำงานในฝ่ายสงฆ์ มีแนวโน้มที่จะได้รับการสนับสนุนเรื่องการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่โดยอาศัยความสัมพันธ์

ส่วนตัวในลักษณะต่างๆ ในเรื่องนี้พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมได้วางรากฐานในการทำงานไว้ให้บรรดาลูกศิษย์ของท่านถือเป็นแนวปฏิบัติ หลวงตาชีทวนความจำว่า *"พระเดชพระคุณอาจารย์ตอกย้ำว่า พระที่ทำงานด้านบริหารมักจะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อพระเถระผู้ใหญ่เพื่อไต่บันไดแห่งสมณศักดิ์ เราจะต้องไม่ทำเช่นนั้น เราจะต้องยึดมั่นในความรู้ความสามารถของเราแทนที่จะไปพึ่งพิงความสัมพันธ์ส่วนตัว อาตมาประทับใจยิ่งต่อคำสอนของท่านเรื่องนี้"* พระเดชพระคุณ พระพิมลธรรมได้กระตุ้นให้พระหนุ่มทั้งหลายอุทิศตนเพื่อการทำงาน และอาศัยผลงานเป็นวิถีทางสู่พัฒนาการและการเติบโต

ในช่วงเวลาที่ท่านยังเยาว์ ท่านพุทธทาสภิกขุ และท่านปัญญานันทภิกขุ พระอาจารย์อีกสองท่านซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงยิ่งต่อชีวิตของพระมหาสุรศักดิ์ ได้ฝึกตนด้วยการออกไปแสดงธรรมตามวัดในท้องถิ่นทางภาคใต้ของประเทศไทย

ในปี ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พระมหาสุรศักดิ์ยังเป็นเด็กเลี้ยงควายอยู่ในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ท่านพุทธทาสก็ได้จัดตั้งวัดป่าที่ท่านให้ชื่อว่า **สวนโมกขพลาราม** (สวนแห่งพลังของความหลุดพ้น) ที่บ้านเกิดของท่านคืออำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทางภาคใต้ ต่อมาในปี ๒๔๘๗ ท่านอาจารย์ก็ได้ย้ายสวนโมกขพลารามไปอยู่ที่ทำเลใหม่ในอำเภอไชยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดในปัจจุบัน ตลอดช่วงเวลาหลายปีท่านพุทธทาสได้ทำงานด้านการประมวลคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการ

ปฏิบัติภาวนา รวมทั้งการปฏิบัติอื่นๆ ตามข้อพึงปฏิบัติตามครรลองของสงฆ์ และท่านได้ถือเอาพื้นที่อันรกร้างโดยรอบเป็นครูของท่านด้วย การให้ความเคารพต่อคุณค่าในการสอนธรรมของโลกแห่งธรรมชาตินั้นเป็นความโดดเด่นในแนวการสอนของท่านพุทธทาสเลยทีเดียว ท่านได้ใช้สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพชีวิต ท่านอาจารย์พุทธทาสได้ตีความหลักคิดสำคัญทางธรรมะ ซึ่งรวมถึงเรื่องอริยสัจ ๔ อนัตตา และเรื่องปฏิจจสมุปบาทแตกต่างไปจากการตีความตามจารีตเก่าที่สอนกันอยู่ที่กรุงเทพฯ

ในช่วงเวลาที่พระมหาสุรศักดิ์อยู่ที่กรุงเทพฯ ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ค่อยๆ มีบทบาทน้อยลงเรื่อยๆ เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตเมือง ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๕๐ เป็นช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาในภาพลักษณ์ที่ "ทันสมัย" กลับถูกมองว่า "ล้าสมัย" และด้วยเหตุที่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างต่อเนื่องอยู่หลายทศวรรษ องค์คณะแห่งสถาบันสงฆ์จึงมีบทบาทน้อยลงในด้านการสร้างทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้นำของประเทศ ทั้งผู้นำฝ่ายภูมิปัญญา และผู้นำฝ่ายจิตวิญญาณ

ด้วยการสอนธรรมที่ใช้วิธีสอนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ทั้งท่านอาจารย์พุทธทาส และท่านอาจารย์ปัญญา จึงสามารถดึงดูดความสนใจของชนชั้นสูงในเขตเมืองได้ แม้ว่าท่านอาจารย์พุทธทาส รวมทั้งศูนย์ศึกษาและปฏิบัติธรรมจะอยู่ที่สวนโมกข์ก็ตาม แต่ท่านพุทธทาสก็ได้รับนิมนต์ให้ไปแสดงธรรมที่วัดอื่นๆ ต่างพื้นที่ด้วย วารสารรายไตรมาสชื่อ **พุทธศาสนา** ซึ่งท่านและน้องชายของท่านคือท่านธรรมทาส เป็นผู้จัดพิมพ์

เผยแพร่ ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากผู้อ่านที่เป็นชนชั้นสูงในเขตเมือง การตีความธรรมะด้วยมุมมองใหม่ที่ไม่เหมือนใครของท่านพุทธทาส มีอิทธิพลทางความคิดต่อบรรดาผู้พิพากษา นักการศึกษา แพทย์ และสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นชนชั้นสูงในเขตเมืองอย่างมาก ต่อมาในปี ๒๔๘๓ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยได้นิมนต์ให้ท่านอาจารย์พุทธทาสมาแสดงธรรมที่กรุงเทพฯ หลังจากการเดินทางมาแสดงธรรมเป็นครั้งแรกในครั้งนั้นแล้ว ท่านพุทธทาสก็ได้รับนิมนต์ให้มาแสดงธรรมเป็นการบรรยายธรรมเป็นชุดความรู้ที่กรุงเทพฯ เกือบทุกปี การนำเสนอสาระทางธรรมของท่านนำเสนอผ่านการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ตรงประเด็น ชัดเจน ทำให้มีผู้มาฟังธรรมบรรยายเป็นจำนวนมาก ในคราวที่ท่านไปแสดงธรรมที่จุหาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคนมาฟังมากถึง ๓,๐๐๐ คน

ประมาณ ๑ ปีหลังจากที่ท่านพุทธทาสได้แสดงธรรมต่อหน้าสมาชิกพุทธสมาคม รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ผ่านร่างกฎหมายลักษณะปกครองสงฆ์ฉบับปี ๒๔๘๔ มาแทนกฎหมายลักษณะปกครองสงฆ์ฉบับปี ๒๔๔๕ ภายใต้กฎหมายฉบับใหม่ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น พระสงฆ์ก็ได้รับการสนับสนุนให้เดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อแสดงธรรม

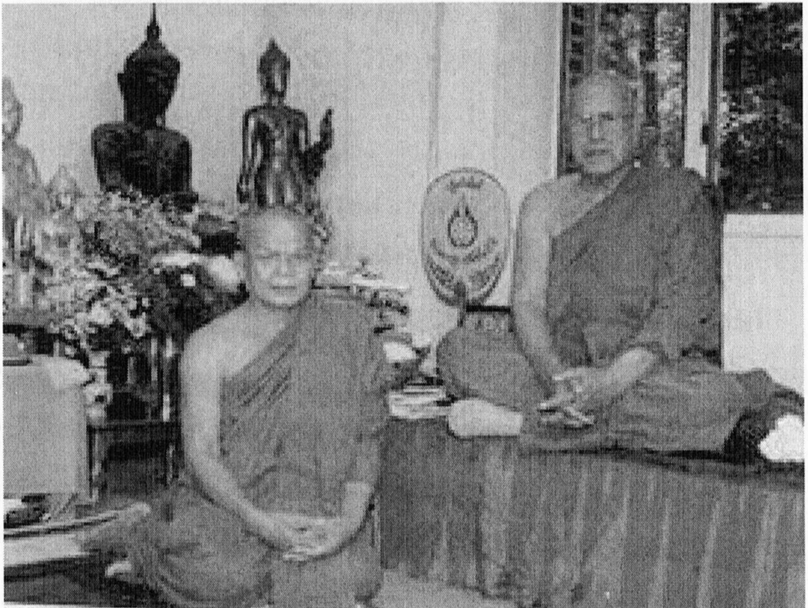
นับเป็นความโชคดีของพระมหาสุรศักดิ์ในช่วงที่ท่านอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งทำให้ท่านมีโอกาสได้พบกับท่านอาจารย์ปัญญานันทภิกขุ และท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ โดยได้พบกับท่านอาจารย์ปัญญาในวาระที่ท่านเดินทางมาเยี่ยมเยือนวัดมหาธาตุ (หลังจากที่ท่านอาจารย์ปัญญานันท

ภิกขุเป็นที่รู้จักในฐานะพระนักเทศน์แล้ว ประชาชนก็จะกล่าวถึงท่านด้วยนาม "อาจารย์ปัญญา") หลวงตาชีทบทวนความทรงจำว่า *"ระหว่างปี ๒๔๙๐ ถึงปี ๒๔๙๓ ท่านอาจารย์ปัญญาได้เริ่มการสอนธรรมแก่ประชาชนเป็นช่วงแรก อาตมาก็ไปฟังการแสดงธรรมของท่าน และรู้สึกประทับใจในความกล้าหาญของท่าน ระหว่างที่อยู่ในกรุงเทพฯ อาตมายังได้มีโอกาสฟังท่านอาจารย์พุทธทาสแสดงธรรมที่พุทธสมาคม และที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย นับจากนั้นเป็นต้นมาวิถีแห่งการแสดงธรรมของท่านอาจารย์ทั้งสองก็กลายเป็นเครื่องนำทางของอาตมาในการสอนธรรมะแก่ประชาชน แม้ว่าอาตมาจะยังไม่มีบารมีมากนักก็ตาม อาตมาได้รับอรรถประโยชน์อย่างใหญ่หลวงจากการเรียนรู้การสอนธรรมตามแนวทางของท่านอาจารย์ทั้งสอง"*

ท่านอาจารย์มหาสุรศักดิ์ ได้รับอิทธิพลอย่างลุ่มลึกจากวิถีแห่งการสอนธรรมที่แหวกจารีตของท่านอาจารย์ยอดนักเทศน์ทั้งสอง ทั้งในเรื่องความกล้าหาญทางศีลธรรม และการชี้แนวทางในการปฏิบัติอย่างรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสร้างความประทับใจอันลึกซึ้งแก่ท่านเป็นอย่างยิ่ง กล่าวได้ว่าท่านอาจารย์พุทธทาสและท่านอาจารย์ปัญญาได้ปฏิวัติทั้งภาพรวมของการเทศน์ และรูปแบบที่ใช้ในการเทศน์ นั่นคือท่านแสดงธรรมด้วยการยืนพูดแทนที่จะนั่งเทศน์บนธรรมาสน์ คนที่มาฟังธรรมก็นั่งเก้าอี้แทนที่จะนั่งพื้น ท่านอาจารย์พุทธทาสเรียกการแสดงธรรมของท่านว่าการบรรยายธรรมแทนที่จะเรียกว่าการเทศน์ ท่านยืนบรรยายธรรมที่โพเดียมและใช้มือแสดงท่าทางประกอบระหว่างที่บรรยายธรรม แต่ตามระเบียบที่

ได้วางไว้เวลาจะแสดงธรรมพระสงฆ์ต้องนั่งเทศน์บนธรรมาสน์ และเทศน์แบบสงบเสงี่ยม ปัจจุบันการเห็นพระสงฆ์ยืนบรรยายธรรมไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป แต่เมื่อย้อนเวลากลับไปในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๔๐ นั้นการทำอย่างนี้ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ทั้งญาติโยมและพระสงฆ์จำนวนมาก อย่างไรก็ตามคนหนุ่มคนสาวต่างก็รู้สึกสะดวกใจกับการสอนธรรมแนวใหม่นี้ เพราะบรรยากาศไม่เป็นทางการมากนักและมีความเป็นธรรมชาติ และพวกเขาไม่ต้องนั่งกับพื้นและพนมมือตลอดเวลา รวมทั้งขยับแข้งขยับขาไม่ได้ระหว่างที่ฟังธรรม

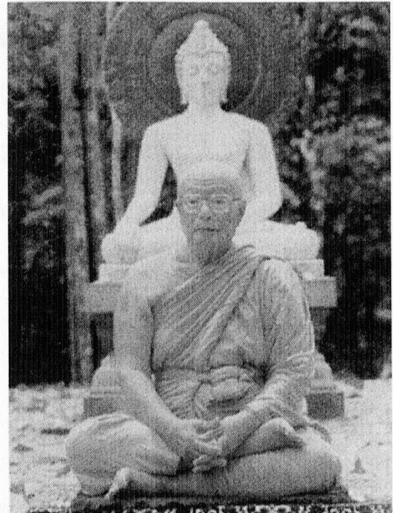
หลวงตาชีกับท่านอาจารย์ปัญญานันทภิกขุ

ในปี ๒๕๐๐ ระหว่างที่พระมหาสุรศักดิ์ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะกิ่งอำเภอคำชะอี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จอมพลสฤษดิ์ก่อการปฏิวัติที่กรุงเทพฯ และรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ได้พยายามส่งเสริมการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ และคิดคำขวัญ **“งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข”**คำขวัญนี้ถูกเขียนบนแผ่นป้ายขนาดใหญ่ และติดตั้งไว้ตามถนนสายต่างๆ ในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองในต่างจังหวัด แต่ท่านอาจารย์ปัญญาได้คิดคำขวัญที่ย้อนแย้งกับคำขวัญของรัฐบาลว่า **“งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน จงทำการงานด้วยความเบิกบานใจ เพราะการทำงานเป็นการสร้างสุข”**

เวลาที่มีโอกาสพูดกับพระหนุ่มซึ่งศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ ในกรุงเทพฯ ท่านอาจารย์ปัญญาก็จะกระตุ้นให้พระสงฆ์เหล่านั้นทำภารกิจของสงฆ์โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยเช่นเดียวกับที่พระสงฆ์ในยุคศตวรรษที่ ๑๙ ได้ปฏิบัติกันมาเป็นปกติ *“หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว เราควรตั้งเข็มในการทำงาน บรรดาพระสงฆ์ในเมืองมักจะบ่นว่าไม่มีใครบอกว่าเราควรทำอะไร ทำไมเราต้องรอให้พระเถระผู้ใหญ่ให้คำแนะนำเราเกี่ยวกับสิ่งที่พึงปฏิบัติด้วย ทำไมจะต้องคอยรอการมอบหมายงานด้วย นี่คือข้อบกพร่องของวิธีคิดของพระสมัยนี้–นั่นคือเราจะต้องได้รับคำสั่งเสียก่อนถึงจะลงมือทำงาน ลองมองไปรอบๆ ตัวสิ จะเห็นว่ามีอะไรให้ทำตั้งมากมาย ในความเป็นจริงปริมาณงานที่จะต้องทำนั้นท่วมท้น ปัญหาก็คือ เรามีพระไม่พอที่จะรับมือกับงานทั้งหมดที่มี...เราไม่มีความจำเป็นต้องรอคำสั่งของใครทั้งนั้น พวกเราเหล่า*

บรรพชิตนั้นได้รับคำสั่งโดยตรงจากพระพุทธองค์อยู่แล้ว" ก่อนที่จะมีการรวมศูนย์การปกครองคณะสงฆ์มาอยู่ที่ส่วนกลางในปี ๒๔๔๕ พระสงฆ์ในนิกายต่างๆ ในแผ่นดินสยามต่างก็มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภารกิจทางสังคมของชุมชนที่ท่านใกล้ชิดอยู่แล้ว คำภาษาอังกฤษ **"socially engaged"** ซึ่งหมายถึง **"การมีส่วนร่วมกับสังคม"** ซึ่งเป็นที่แพร่หลายอยู่ในเวลานี้ ท่าน ติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh) พระสงฆ์นิกายเซ็นชาวเวียดนามเป็นผู้คิดขึ้น ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๒๐

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

ในทัศนะของท่านอาจารย์พุทธทาสคำขวัญของรัฐบาลที่ว่างานคือเงินนั้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความโลภ และทำให้มีตัณหาเพิ่มขึ้น ท่านกล่าวว่า *"เหตุผลที่คนๆ หนึ่งไม่สามารถทำงานของเขาได้อย่างสมบูรณ์แบบ โดยไม่มีข้อบกพร่องก็เพราะว่าเขาคอยแต่จะเป็นกังวลมากเกินไปกับการได้มาซึ่งอะไรบางสิ่ง และได้เป็นอะไรบางอย่าง และมักจะถูกผลักดันด้วยความอยากของตนเอง ผลที่ติดตามมาก็คือ เขาไม่สามารถจะเป็นนายของตนเองได้ และไม่สามารถทำหน้าที่ให้ดี มีความซื่อสัตย์ และมีความเที่ยงธรรมอย่างเสมอต้นเสมอปลายได้ ในทุก*

กรณีที่มีความล้มเหลว และความเสื่อม รากเหง้าของปัญหาคือการตกเป็นทาสของความอยาก”

ท่านอาจารย์พุทธทาสชี้ว่าคนที่ถึงพร้อมด้วยความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องมักจะเป็นคนที่ทำหน้าที่การงานได้ดีกว่าคนที่ตกอยู่ใต้อำนาจของความอยากอันรุนแรง *“ในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เราจะต้องกระทำไปอย่างมีสติ ปฏิกิริยาของเราจะต้องไม่เป็นไปด้วยแรงผลักดันอันเกิดจากตัณหา ผลที่เกิดขึ้นก็จะสอดคล้องกับเหตุที่มา พระพุทธองค์และพระอรหันต์ทั้งหลายต่างหลุดพ้นจากตัณหาโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนั้นท่านจึงกระทำสิ่งต่างๆ มากมายหลายอย่างอันเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าที่พวกเราจะสามารถทำได้ หากเราลองพิจารณาถึงวัตรปฏิบัติของพระพุทธองค์เมื่อครั้งพุทธกาล เราก็จะพบว่าพระองค์ทรงจำวัดเพียง ๔ ชั่วโมงเท่านั้น และทรงใช้เวลาที่เหลือทั้งหมดในการทรงงาน แต่พวกเราใช้เวลาไปมากกว่าวันละ ๔ ชั่วโมงเพียงเพื่อความบันเทิงใจเท่านั้น”*

ด้วยความที่ท่านได้แรงบันดาลใจอันล้ำลึกจากงานเขียนของพระเดชพระคุณ ท่านพุทธทาส หลวงตาชีมักจะเน้นย้ำอยู่เสมอว่า เราสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ได้โดยผ่านการทำงาน โดยทุ่มเททั้งจิตและใจให้กับการงานที่เรากำลังทำอยู่อย่างสุดกำลัง ในหัวข้อธรรมในคำกลอน **“การงาน”** ของท่านพุทธทาส ได้บ่งบอกไว้อย่างชัดเจนว่า การทำงานนั้นสามารถเป็นหนทางไปสู่การบรรลุธรรมได้จริง

อันการงาน คือคุณค่า ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สูงสุด อย่าสงสัย
ถ้าสนุก ด้วยการงาน เบิกบานใจ
ไม่เท่าไร ได้รู้ธรรม ฉ่ำซึ้งจริง

เพราะการงาน เป็นตัวการ ประพฤติธรรม
กุศลกรรม กล้ำปนมา มีค่ายิ่ง
ถ้าจะเปรียบ ก็เปรียบคน ฉลาดยิง
นัดเดียววิ่ง เก็บนก หลายพกมา

คือการงาน นั้นต้องทำ ด้วยสติ
มีสมาธิ ขันตี มีอุตสาห์
มีสัจจะ มีทมะ มีปัญญา
มีศรัทธา และกล้าหาญ รักงานจริง

พุทธทาสภิกขุ

ในปี ๒๕๐๓ ระหว่างที่ท่านมหาสุรศักดิ์ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำที่กรุงเทพฯ มีการสร้างวัดใหม่ขึ้นวัดหนึ่งในจังหวัดนนทบุรีซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศเหนือราว ๒๐ กิโลเมตร โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในกรมชลประทาน เจ้าหน้าที่ของกรมฯ ได้นิมนต์ท่านอาจารย์นักเทศน์ซึ่งเป็นที่ชื่นชอบของพวกเขาคือ ท่านอาจารย์ปัญญา ให้มาเป็นเจ้าอาวาส ในขณะนั้นท่านอาจารย์ปัญญามีอายุได้ ๔๙ ปี และไม่เคยเป็นเจ้าอาวาสวัดไหนมาก่อน ท่านจึงยินดีรับนิมนต์ เนื่องจากวัดนี้เป็นวัดใหม่นอกเขตกรุงเทพฯ ซึ่งหมายความว่าท่านสามารถที่จะสร้างระบบบริหารจัดการภายในวัดและคัดเลือกพระสงฆ์ที่จะมาประจำอยู่ที่วัดได้ด้วยตัวของท่านเอง วัดใหม่วัดนี้เป็นทั้งศูนย์กลางของการศึกษาทางพระพุทธศาสนาและเป็นศูนย์ปฏิบัติภาวนา ต่อมาในช่วงเวลาที่ท่านอาจารย์มหาสุรศักดิ์เป็นเจ้าอาวาสวัดไทยในสหรัฐอเมริกานั้น วัดชลประทานก็มีพัฒนาการเจริญก้าวหน้าไปไกลมาก ในปี ๒๕๒๖ มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ที่วัดราว ๑๔๐-๑๘๐ รูป

ในบรรดาพระสงฆ์รุ่นราวคราวเดียวกับท่าน ท่านอาจารย์ปัญญาเป็นผู้ที่เดินทางไปแสดงธรรมในพื้นที่กว้างไกลที่สุด กล่าวคือในช่วงต้นของทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ท่านได้เดินทางไปแสดงธรรมครบทุกจังหวัดในประเทศไทยแล้ว โดยท่านได้เดินทางไปแสดงธรรมตามสถานที่ต่างๆ ที่มีผู้นิมนต์มาอันได้แก่ วัด สมาคม มหาวิทยาลัย วิทยาลัยครู องค์กรของรัฐ และสถาบันต่างๆ มากมายหลายแห่ง ซึ่งล้วนต้องการฟังคำสอนของท่านทั้งสิ้น ในการบรรยายธรรมของท่านแต่ละครั้ง มีน้อยมากที่ท่านจะเขียนสิ่งที่ท่านจะ

บรรยายเตรียมไว้ล่วงหน้า ส่วนใหญ่การแสดงธรรมของท่านอาจารย์ปัญญาจะเป็นการ "ด้นสด" ทั้งสิ้น ในปี ๒๕๒๖ มีนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งกราบเรียนถามท่านว่า ท่านเห็นว่าการแสดงธรรมของท่านนั้นค่อนไปในเรื่องราวทางโลกมากเกินไปหรือเปล่า ท่านอาจารย์ตอบว่า *"เราทั้งหลายล้วนเป็นสมาชิกของสังคมโลกแห่งนี้ แล้วทำไมอาตมาถึงจะไม่ประยุกต์การเทศน์ของอาตมาให้เข้ากับวิถีชีวิตทางโลกของญาติโยมล่ะ ทั้งนี้ก็เพราะญาติโยมสามารถที่จะนำสิ่งที่ได้ฟังไปพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เป็นสถานการณ์แวดล้อมและความเป็นไปในสังคมใกล้ตัวของพวกเขาได้โดยตรง อาตมาใช้เรื่องราวที่นำมาจากชีวิตประจำวันของผู้ที่มาฟังธรรมนั้นแหละเป็นเครื่องมือในการสอนธรรม เมื่อเกิดข้อผิดพลาดในสังคม การบอกเล่าให้ผู้คนรับรู้ไม่เห็นจะเป็นปัญหาอะไร ถ้าพระสงฆ์ไม่คอยตักเตือนญาติโยมแล้วใครจะทำ"* สำหรับกรณีนี้หลวงตาชีมีความเห็นว่า *"หากพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์ท่านอาจารย์ปัญญาก็เพียงกลับมาฟื้นฟูบทบาทของครูบาอาจารย์ในพุทธศาสนาตามวิถีปฏิบัติท้องถิ่นซึ่งได้สืบทอดกันมาในอดีตเท่านั้น"*

ในบรรดาครูบาอาจารย์สามท่านซึ่งเป็นที่เคารพเทิดทูนของหลวงตาชีนั้น ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดและวิธีสอนธรรมของท่านมากที่สุด ท่านสันติกโรซึ่งอุปสมบทโดยมีท่านอาจารย์ปัญญาเป็นพระอุปัชฌาย์ และจำพรรษาอยู่ที่สวนโมกขพลาราม ในช่วง ๘ ปีสุดท้ายของชีวิตท่านพุทธทาสได้บันทึกไว้ว่า *"ท่านอาจารย์พุทธทาสได้สร้างผลงานที่จัดว่าเป็นนวัตกรรมล้ำยุค และมีปริมาณมากที่สุดยิ่งกว่าผลงานของพระสงฆ์รูปใดในประวัติศาสตร์ชาติไทยยุคนี้ ท่านเป็นผู้บุกเบิกในการ*

นำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับความเป็นไปในโลกสมัยใหม่ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งร้อนแรงไปด้วยการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย และการเติบโตทางเศรษฐกิจ ท่านเป็นผู้ที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์ความไร้ศีลธรรมความเห็นแก่ตัวที่เป็นผลสืบเนื่องของของโครงสร้างสังคมสมัยใหม่อย่างตรงไปตรงมา ยิ่งกว่านั้นท่านยังเป็นผู้ที่มีแนวคิดสนับสนุนด้านความเปิดกว้างต่อศาสนาอื่นที่โดดเด่นที่สุดอีกด้วย”

ท่านสันติกโรมีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของท่านที่จะต้องจัดตั้ง “สวนโมกข์” ที่วิสคอนซิน (Wisconsin) ทางตอนกลางของฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกาให้ได้ นอกจากนี้ท่านสันติกโรยังได้บันทึกอีกว่า ข้อสรุปเกี่ยวกับการสอนเรื่องหน้าที่ของท่านพุทธทาสภิกขุก็คือ *“การปฏิบัติธรรมโดยการทำหน้าที่ของเรา ซึ่งจะน้อมนำให้เราพินิจให้ลึกซึ้งขึ้นอีกถึงธรรมชาติแห่งหน้าที่นั้นๆ สำหรับพวกเราบางคนหน้าที่ของเราก็คือบางสิ่งบางอย่างที่ครอบครัวของเราสั่งการมา รัฐบาลบอกเราถึงความตระหนักในหน้าที่ที่มีต่อปิตุภูมิ ระบบทุนนิยมบอกเราถึงหน้าที่ในการบริโภคเพื่อช่วยให้เศรษฐกิจหมุนเวียน ท่านอาจารย์พุทธทาสมีความเชื่อว่าหน้าที่นั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ตระหนักรู้โดยตัวเราและเพื่อตัวเราเอง เราจะต้องรับฟังสิ่งที่ครอบครัว รัฐบาล วัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจของเราบอกเราว่าหน้าที่ของเราคืออะไรอย่างมีสติ แต่ถึงที่สุดแล้วความรับผิดชอบของเราเองคือตัวที่จะมาตัดสินว่าหน้าที่ของเราคืออะไร บางครั้งหน้าที่ของเราก็คือการดูแลร่างกายนี้ บางทีหน้าที่ของเราก็คือการจัดการเรื่องการงานอาชีพและในบางครั้งหน้าที่ของเราก็คือการกระทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคม* ***ที่สุด***

ของที่สุดหน้าที่ที่เป็นแก่นแท้ก็คือการปล่อยวางตัวตนของเราและการหลุดพ้นจากความทุกข์"

เช่นเดียวกับครูบาอาจารย์ของท่าน หลวงตาชีอุทิศตัวทำงานหนักเพื่อผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อทัศนคติด้านศีลธรรมและการปฏิบัติธรรม การฟื้นฟูมิติทางสังคมของพระพุทธศาสนา และการสร้างสายใยสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนคนทั่วไปกับพระศาสนา ครูบาอาจารย์แต่ละท่านในสี่ท่านที่กล่าวมา ต่างก็มีคุณลักษณะที่โดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละท่าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสามารถเฉพาะด้าน เรื่องนิสัยใจคอ เรื่องจริต เรื่องประสบการณ์ และเรื่องความรู้ที่มี ซึ่งท่านก็จะนำมาใช้ในการเกื้อกูลชุมชนที่ท่านเกี่ยวข้อง โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

เมื่อคนมีหลักธรรมนำชีวิต
ก็พิชิตความอ่อนแอแก้ปัญหา
เอาชนะอุปสรรคด้วยปัญญา
เป็นคนกล้าเพราะมีธรรมนำวิญญาณ
เมื่อคนเรามีพระธรรมนำชีวิต
ประกอบกิจสิ่งใดใจกล้าหาญ
ไม่อ้างนั่นอ้างนี่ไม่หนีงาน
ประกอบการอะไรก็มีชัย

หลวงตาชี

๑๘

หลวงตาชีในบทบาทนักเขียน

ในวัยเยาว์ หนึ่งในนักเขียนไทยคนโปรดของหลวงตาชีคือ กุหลาบ สายประดิษฐ์ (๒๔๔๘–๒๕๑๗) ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักเขียนโดยใช้นามปากกา **"ศรีบูรพา"** กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นหนึ่งในนักเขียนนวนิยายรุ่นบุกเบิก ที่เขียนนวนิยายสมัยใหม่ในประเทศสยามในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๒๐ และเขาก็เป็นบุคคลร่วมสมัยกับท่านพุทธทาสภิกขุ ทั้งกุหลาบและท่านอาจารย์พุทธทาสต่างก็เป็นนักอ่านผู้หลงใหลการอ่านซึ่งชื่นชอบในผลงานของกันและกัน กุหลาบใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ก็เคยเขียนจดหมายถึงท่านอาจารย์พุทธทาสที่สวนโมกข์ โดยในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ๒๔๙๕ ได้เดินทางโดยรถไฟไปภาคใต้เพื่อเยี่ยมเยือนสวนโมกขพลาราม ซึ่งเป็นที่ๆ เขาได้เรียนรู้การปฏิบัติภาวนาแบบ **อานาปานสติ** กับท่านพุทธทาสภิกขุด้วย

นอกเหนือจากนวนิยายแล้ว กุหลาบยังทุ่มเทเวลาในการเขียนบทความด้วย ต่อมาในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน กุหลาบคือหนึ่งใน

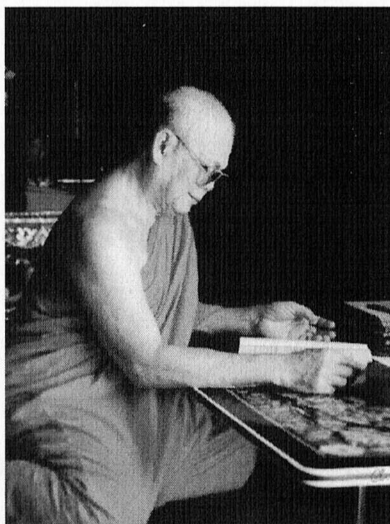
จำนวนผู้ที่อยู่ในกลุ่ม "เคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ" (รัฐบาลให้ชื่อว่ากลุ่ม "กบฏสันติภาพ") ซึ่งถูกจับกุมและถูกคุมขังอยู่ที่กรุงเทพ กุหลาบเคยพูดไว้ว่า *"ผมจะอยู่ที่ไหนนั้นไม่สำคัญ สำคัญว่าผมกำลังทำอะไร และใช้เวลาอย่างไรมากกว่า ผมควรจะใช้เวลาในแต่ละวันให้เกิดประโยชน์สูงสุด"* กุหลาบเคยสอนภาษาอังกฤษ และศิลปะแห่งการเขียนให้เพื่อนนักโทษตามความต้องการของพวกเขา และกุหลาบได้พูดคุยกับเพื่อนนักโทษการเมือง ชาวนาจากจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้เรียนรู้อะไรมากมายเกี่ยวกับชีวิตอันยากแค้นของพวกเขา กุหลาบยังได้เขียนจดหมายไปขอร้องพระเดชพระคุณพระพิมลธรรม (อาจ) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ ให้มาสอนการเจริญวิปัสสนาภาวนาให้บรรดานักโทษในเรือนจำด้วย และพระเดชพระคุณพระพิมลธรรมก็ได้เชิญให้กุหลาบเขียนบทความเกี่ยวกับธรรมะในชีวิตประจำวันสำหรับนิตยสารรายเดือนชื่อ **วิปัสสนาสาร** ซึ่งจัดพิมพ์โดยวัดมหาธาตุ และ **"อุบาสก"** คือนามปากกาที่กุหลาบใช้ในการเขียนบทความทางธรรมะซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารรายเดือนดังกล่าว

ภายหลังกุหลาบได้รับนิรโทษกรรมในวาระฉลองครบรอบ ๒๕ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการปล่อยตัวในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ๒๕๐๐ และในเดือนกันยายนปีต่อมา กุหลาบเป็นหัวหน้าคณะตัวแทนนักเขียนไทยไปเยือนประเทศจีนโดยการเชื้อเชิญของสมาคมวัฒนธรรมแห่งชาติของประเทศจีน ระหว่างที่อยู่ในกรุงปักกิ่ง กุหลาบได้ทราบข่าวการปฏิวัติของทหารซึ่งมีพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะ เขาจึงตัดสินใจที่จะไม่

เดินทางกลับประเทศไทย และหลายปีต่อมากุหลาบก็ถึงแก่กรรมที่ปักกิ่ง ในเดือนมิถุนายน ๒๕๑๗ ในขณะที่มีอายุ ๖๙ ปี

สำหรับพระมหาสุรศักดิ์ ในปี ๒๕๑๘ นับตั้งแต่ช่วงที่ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. หลวงตาชีก็ได้เริ่มผลิตงานเขียนของท่านอย่างสม่ำเสมอ ท่านเป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ระหว่างที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา หลวงตาชีจะอ่านหนังสืออะไรก็แล้วแต่ที่มี เท่าที่ท่านจะหาได้ และท่านมักจะพบสิ่งที่ทรงคุณค่าบางอย่างจากหน้ากระดาษของหนังสือ จากการสนทนากับชาวตะวันตก จากการฟังเด็กๆ พูดคุยกัน หรือไม่ก็จากการอ่านหนังสือที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ ท่านเจ้าอาวาสในพุทธศาสนาท่านนี้ก็สว่างวาบด้วยแนวคิดสำหรับเขียนบทความ หรือเกิดมุมมองใหม่ที่มีต่อแนวคิดเก่าๆ หลวงตาชีได้อธิบายถึงที่มาของลีลาในการเขียนหนังสือของท่านว่า *“อาตมาได้ความรู้จากการอ่านหนังสือแบบไม่เจาะจง ใช้ถ้อยคำธรรมดาๆ ในการเขียน ไม่ใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือสำนวนภาษาสูงๆ เพื่อให้งานเขียนของอาตมาเข้าถึงผู้อ่านที่เป็นคนธรรมดาทั่วไปได้มากขึ้น เพื่อที่พวกเขาจะได้ไม่ต้องคิดมาก อาตมาช่วยให้พวกเขาไม่ต้องปวดหัว อาตมาคิดค้นวิธีการเขียนตามแบบฉบับของอาตมาเองในการเขียนหนังสืออย่างเรียบง่าย และมันก็ได้ผล เปรียบเหมือนการรับประทานอาหารรสอร่อยที่ปรุงโดยเชฟผู้สามารถ มีผู้อ่านหลายคนเขียนจดหมายมาขอหนังสือที่อาตมาเขียนเพื่อนำไปฝากเพื่อนฝูง”*

หลวงตาชีกับงานที่ท่านรัก

ด้วยความที่ท่านมีภารกิจท่วมท้นในฐานะเจ้าอาวาส มีญาติโยมหลายคนประหลาดใจว่าหลวงตาชีเอาเวลาที่ไหนมาเขียนหนังสือ ท่านเจ้าอาวาสบอกกับเราว่า ท่านจำวัดเพียงคืนละ ๔ หรือ ๕ ชั่วโมงเท่านั้น ตามปกติท่านจะจำวัดเวลาประมาณ ๒๒.๓๐ น. และตื่นจากจำวัดในเวลาประมาณ ๐๓.๐๐ น. ในชั่วโมงย่ำรุ่งท่านจะใช้เวลาไปในการอ่านหนังสือ เขียนหนังสือ เดินจงกรมหรือนั่งเจริญภาวนา

ท่านเจ้าอาวาสวัดไทยเป็นนักเขียนปากกาคม โดยใช้นามปากกาในงานเขียนว่า **"หลวงตาชี"** หลวงตาชีมีลีลาในการเขียนหนังสือแบบเล่าเรื่องเพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่ธรรมะ ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงส่งในด้านการใช้ถ้อยคำสำนวน ในงานเขียนซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นบทกวี นิยาย

และบทความนั้นท่านสามารถถ่ายทอดสาระแห่งธรรมไปสู่ผู้คนซึ่งเติบโตมาในสังคมยุคใหม่ได้อย่างแยบยล ด้วยงานเขียนที่ใช้ภาษาเรียบง่าย และเต็มไปด้วยอารมณ์ขัน หลวงตาชีสามารถแสดงให้ผู้ที่อ่านหนังสือของท่านเข้าถึงการประยุกต์ใช้คำสอนของพระพุทธองค์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

บทความหรือเรื่องสั้นที่หลวงตาชีเขียน ปรากฏอยู่ในนิตยสารรายเดือนชื่อ **แสงธรรม** ซึ่งจัดพิมพ์โดยวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. เวลาเขียนหนังสือหลวงตาชีมักจะเขียนบนแผ่นกระดาษ ในช่วงต้นๆ ที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดไทย พระมหาเกลี้ยง ซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดเป็นผู้พิมพ์งานให้ท่าน งานเขียนชิ้นแรกที่ปรากฏในนิตยสารคือ **"เสียงแห่งธรรมจากวัดไทย"** และงานเขียนชิ้นที่สองคือ **"เสียงธรรมของหลวงตาชี"**

ด้วยลีลาที่เรียบง่ายในการสร้างงานเขียนของท่านเจ้าอาวาส ทำให้คำสอนของพระพุทธองค์เข้าถึงชาวไทยทั่วๆ ไปอย่างทั่วถึง หลวงตาชีมีเคล็ดลับในการทำให้งานเขียนของท่านน่าอ่าน ไม่ว่าจะเป็นการผูกเรื่องให้น่าสนใจชวนติดตาม และมีไหวพริบเป็นเลิศในการตั้งชื่อเรื่องที่ชวนอ่าน อย่างไรก็ตามชื่อข้อเขียนที่ดึงดูดใจเรื่องแรกของท่านก็ได้นำความยุ่งยากมาให้... ท่านเล่าว่า *"เมื่ออาตมาเริ่มมารับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดไทยในอเมริกาใหม่ๆ อาตมาได้เขียนเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งและตั้งชื่อว่า 'คนคือสุนัข; สุนัขคือพระเจ้า' คนอ่านก็เกิดความรู้สึกตื่นเต้นจนเกินเหตุ บางคนก็มาต่อว่าว่าอาตมาเป็นพระประเภทไหน ทำไมพระจึงใช้ถ้อยคำไม่งามเช่นนั้น พวกเขา*

มาพบอาตมาและอาตมาก็ได้อธิบายให้รู้ว่าคนกลายเป็นสุนัขได้อย่างไร และสุนัขกลายเป็นพระเจ้าได้อย่างไร หลังจากนั้นอาตมาก็ยังคงเขียนหนังสือต่อไป ต่อมาพวกเขาจึงหยุดวิพากษ์วิจารณ์อาตมา”

ในบรรดานิทานสอนธรรมทั้งหลายที่มีการตีพิมพ์และแจกจ่ายเป็นของขวัญทางธรรมได้แก่ แรงกรรม แรงพยาบาท สตรีผู้รักธรรม พระอินทร์เมืองคน เศรษฐีพิสูจน์พระ ศิษย์ดีเชิดชูครู ศิษย์อกตัญญูเนรคุณ หลวงตาชีเล่าให้เราฟังว่า *“ตัวละครหลักในเรื่อง สตรีผู้รักธรรม คือนางวิสาขา อาตมาได้แต้มแต่งให้เรื่องราวเกี่ยวกับนางวิสาขามีการสอนธรรมะสอดแทรกอยู่ด้วย ปรากฏว่าเนื้อหาของนิยายเรื่องนี้เป็นที่ถูกใจของผู้อ่านจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ผลปรากฏว่าหนังสือที่ตีพิมพ์ครั้งแรกจำหน่ายหมดเกลี้ยง แต่เราก็ไม่มีทุนจะพิมพ์ซ้ำ”*

นางวิสาขาเป็นที่รู้จักดีในบรรดาพุทธศาสนิกชนชาวไทยในฐานะเอตทัคคะผู้เป็นเลิศในฝ่ายผู้เป็นทายิกา เมื่ออายุได้เพียง ๗ ขวบ นางได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งเสด็จมาที่เมืองภัททิยะ และได้สดับฟังพระธรรมจากพระพุทธองค์แล้วบรรลุโสดาปัตติผลในคราวนั้น

ครั้งหนึ่งในข้อเขียนซึ่งเป็นคอลัมน์ประจำของหลวงตาชีซึ่งมีชื่อว่า “เสียงธรรมของหลวงตาชี” ในนิตยสาร **แสงธรรม** หลวงตาชีได้เขียนบทสนทนาระหว่างท่านกับตัวละครสมมติชื่อ ครูสี ซึ่งเป็นผู้ที่ตั้งคำถาม และหลวงตาชีเป็นผู้ให้คำตอบเพื่อสร้างความกระจ่างแก่คำถามเกี่ยวกับหัวข้อธรรมต่างๆ

ครูสีถามหลวงตาชีว่า *"ท่านจะช่วยให้ความกระจ่างต่อประเด็นที่ท่านกล่าวว่า สตรีมีปัญญาเท่าเทียมกับบุรุษแม้ในท่ามกลางภาวะวิกฤตได้ไหมขอรับ"*

หลวงตาชีตอบว่า *"โดยทั่วไป สังคมมักจะมองว่าสตรีมีความอ่อนด้อยกว่าบุรุษในด้านปัญญา จิตใจ และความแข็งแกร่งของร่างกาย สังคมแทบจะไม่เปิดโอกาสให้สตรีเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยแห่งเทคโนโลยี ทว่าในสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเช่นทุกวันนี้ สตรีมีสิทธิ์มีเสียงที่แข็งแกร่งกว่าแต่ก่อนมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพวกเธอจะมีโอกาสในการเป็นผู้นำ แต่ก็จัดว่ายังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้นำทั้งหมด คำพังเพยโบราณที่ว่า 'ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง' นั้นเป็นคำพูดที่ไม่ให้เกียรติ และไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิง อาจจะเป็นด้วยเหตุนี้ที่ทำให้ผู้หญิงทั้งโลกรวมพลังกันอย่างมีเอกภาพเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ให้เท่าเทียมกับผู้ชาย อาตมาดีใจที่ความต้องการของพวกเธอบรรลุผลสำเร็จในบางเรื่อง หากพิจารณาตามคำสอนขององค์พระศาสดาผู้หญิงและผู้ชายมีศักยภาพในการบรรลุธรรมอันเป็นจุดหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรมเท่าเทียมกันหมด ในครั้งพุทธกาลมีสตรีหลายคนบวชเป็นภิกษุณี และบรรลุอรหัตผลได้เช่นเดียวกับพระภิกษุ ทั้งบุรุษและสตรีต่างก็มีความเท่าเทียมกันในเรื่องการทำความเข้าใจกับข้อบัญญัติและพระวินัยต่างๆ ในทางพระศาสนา และเท่าที่ได้มีการบันทึกไว้มีภิกษุณีหลายท่านที่มีความเป็นเลิศด้านการแสดงธรรม ดังนั้นโยมจะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นพระศาสดาองค์แรกในอินเดียที่ทรงยกย่องสตรี ทั้งนี้เพื่อยืนยันถึงความเท่าเทียมแห่ง*

ศักยภาพทางจิตวิญญาณของสตรีและบุรุษในเรื่องการเข้าถึงความหลุดพ้น นั่นก็คือทุกคนที่ปฏิบัติธรรมย่อมสามารถบรรลุธรรมได้โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องความเป็นบุรุษหรือความเป็นสตรีเข้ามาเกี่ยวข้อง”

ครูสีกราบเรียนว่า *“ขอรับ คราวนี้ผมเข้าใจกระจ่างแล้ว สตรีและบุรุษมีความเท่าเทียมกันทั้งในทางความเฉลียวฉลาด และภูมิปัญญา การให้เกียรติสตรีคือการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์”*

จนถึงปี ๒๕๔๗ หลวงตาชีได้เขียนบทความและเรื่องสั้นรวมทั้งสิ้น ๒๓๘ เรื่องและเรื่องสั้นเหล่านั้นก็ได้สอดแทรกสาระธรรมบางแง่มุมอย่างมีชีวิตชีวา เพื่อถ่ายทอดสู่หญิง–ชายและเด็กๆ ในสังคมปัจจุบัน เรื่องสั้นแต่ละเรื่องที่ท่านเขียนนั้นมีความสมบูรณ์ในตัวเองและมีความยาวพอเหมาะพอสม ใช้เวลาอ่านไม่มาก

เพื่อให้เห็นถึงอัจฉริยภาพ และความเพียรของหลวงตาชี ในด้านการสร้างงานเขียนจะขอนำผลงานต่างๆ ที่หลวงตาชีได้สร้างสรรค์ไว้บางส่วนมาบันทึกไว้ ณ ที่นี้ดังนี้

อาหารใจ, คนเบรคแตก, เมารัก-เมาเหล้า, คนเชื่อดวง, สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ, โรคกาย-โรคใจ, คาถากันผี, คาถาปราบผี, ที่พักร้อน (พักใจ), พลังความคิด, ประโยชน์ของสมาธิ, นิสัยหนอน, ไปวัดทำไม, คนรกโลก, คนเหนือโลก, คนหลงโลก, ปราสาทนรก, กระท่อมสวรรค์, ศัตรูภายใน, อมตธรรม, มะเร็งในอารมณ์, คนลวงโลก, พระยามารตุ๊กตุ่น, รักธรรม, รักชีวิต, อีกาสอนธรรม, สังคมไร้ศีลธรรม, พรหม ๔ หน้า, ทัพพีไม่รู้รสแกง, เรื่องรีบด่วน, คนขาด

ธรรม, ความสันโดษ, บ่วงมาร, คนกลัวตาย, ยิ้มรับ-ยิ้มส่ง, คนจริง, คนเมา, คนมีบุญ, คนมีวินัยดี, แก่นคน, คนมีธรรม, คนไม่ประมาท, ให้เขา-เราได้, น้ำใส-ใจสะอาด, มิตรคู่ใจ, พระเตือน, ตนพึ่งตน, มองตัวเอง, รู้ดี-รู้ชั่ว, อุบายแก้ง่วง, เป็นให้เป็น, ที่พึ่งทางใจ, คุณภาพชีวิต, แสงสว่างแห่งปัญญา, ชนะ-แพ้, กัลยาณมิตร, คนพาลได้ยศ, ธรรมะให้อะไร, รวยทรัพย์-อับปัญญา, สนิมใจ, คนเนรคุณ, ของขลัง–บังของจริง, คนใจบอด, ทำดีแข่งเวลา, ภูมิปัญญา, ภูมิธรรม, ยุคหน้ากาก, สังคมวิปริต, วิกฤตศรัทธา, ปัญหาสังคม, กิเลสครองโลก, มอบตัว, กล้าชั่ว-กลัวดี, ชั่วเป็นผี-ดีเป็นพระ, ล้างซวยด้วยธรรม, ตัวเราฝึกยาก

ในวาระที่หลวงตาชีมีอายุครบ ๘๔ ปี มีญาติโยมบางคนกราบเรียนถามท่านว่า *"ท่านอายุขนาดนี้แล้วทำไมยังทำงานหนักอยู่อีก"* ท่านเจ้าอาวาสตอบว่า *"ตราบเท่าที่ความคิดดีๆ ยังคงผุดขึ้นในดวงจิตของอาตมาอย่างต่อเนื่อง อาตมาจะยังคงเขียนหนังสือต่อไปเรื่อยๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง"*

มีบางคนกราบเรียนถามท่านว่า *"ท่านมีเคล็ดลับอะไร ที่ทำให้ท่านสุขภาพดี"*

"ก็ไม่มีเคล็ดลับอะไร" หลวงตาตอบ *"ในตอนเช้า ทันทีที่ตื่นจากการจำวัด อาตมาก็เริ่มเจริญสติ อาตมาทำทุกอย่างอย่างมีสติตลอดเวลาจนถึงเวลาจำวัดในตอนกลางคืน นี่คือวัตรปฏิบัติที่อาตมาบ่มเพาะมาตั้งแต่ตอนที่อาตมาเป็นสามเณรอายุ ๑๔ ปี"*

๑๙

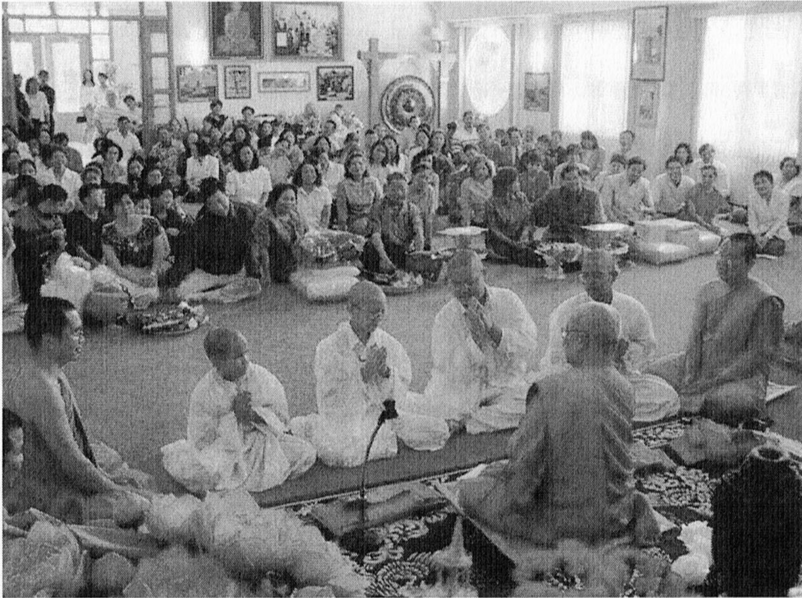
คุณประโยชน์ของการบวชตามประเพณี

หนึ่งในบรรดาประเพณีที่สำคัญที่สุดของพุทธศาสนิกชนในประเทศไทยคือการบวชตามประเพณีของชายไทย ซึ่งอาจจะเป็น ๒–๓ เดือน หรืออาจจะนานเป็นปีสำหรับบางคน และส่วนมากนิยมบวชก่อนที่จะแต่งงานมีครอบครัว หลวงตาชีเล่าให้เราฟังว่า ในสมัยก่อนนั้นที่หมู่บ้านซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน ชายหนุ่มเกือบทุกคนจะบวชเป็นพระภิกษุอย่างน้อยหนึ่งพรรษา การที่คนหนุ่มได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นหนทางหนึ่งในการเตรียมความพร้อมทางจิตใจเพื่อเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อชีวิตครอบครัวในการครองเรือน นอกจากนี้การบวชเรียนยังถือเป็นการตอบแทนคุณมารดาด้วย ครูบาอาจารย์บางท่านซึ่งรวมทั้งท่านพุทธทาสภิกขุด้วย ตั้งใจว่าจะบวชชั่วคราวตามประเพณีเท่านั้น แต่หลังจากผ่านไปหนึ่งพรรษา ท่านเหล่านั้นก็พบว่าเพศบรรพชิตของผู้สละแล้วซึ่งชีวิตทางโลกนั้น เป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับตัวตนของท่าน ท่านจึงยินดีที่จะอยู่ในเพศบรรพชิตต่อไป

ในช่วงกลางของศตวรรษที่ ๒๐ จำนวนชายหนุ่มที่เข้าสู่เพศบรรพชิตเป็นเวลาหนึ่งพรรษาลดลงอย่างเห็นได้ชัด เด็กหนุ่มซึ่งเข้าศึกษาในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยไม่มีความสนใจที่จะบวชตามประเพณี ไม่ว่าจะเพื่อเป็นการตอบแทนคุณบุพการีหรือเพื่อการพัฒนาความแข็งแกร่งทางใจ เรื่องนี้ต้องอาศัยนักเทศน์แนวปฏิรูปอย่างท่านอาจารย์ปัญญา จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนหนุ่มเหล่านั้นได้ ตลอดระยะเวลาหลายปีท่านอาจารย์ปัญญาได้หาหนทางให้ชายหนุ่มจำนวนหลายพันคนได้บวชตามประเพณี และได้ช่วยให้พวกเขาได้มีโอกาสฝึกตนเป็นระยะเวลาสั้นๆ ในช่วงที่อยู่ใต้ร่มกาสาวพัสตร์ และมีนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่งได้เดินทางสู่ภาคใต้เพื่อศึกษาธรรมะภายใต้การดูแลของท่านอาจารย์พุทธทาสที่สวนโมกข์

สำหรับในสหรัฐอเมริกา ครูบาอาจารย์ในพุทธศาสนาท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติของเด็กหนุ่มชาวไทยซึ่งอยู่ในยุคที่ทันสมัย (เด็กผู้ชายที่เติบโตในอเมริกา) ให้มีความเต็มใจที่จะบวชเป็นสามเณรหรือพระภิกษุตามประเพณีของไทยเราคือหลวงตาชี ปัจจุบันนี้มีเด็กนักเรียนและนักศึกษาจำนวนมาก ทั้งที่เป็นเด็กไทย และเด็กอเมริกันที่ไม่ใช่คนไทยซึ่งมีเวลาว่างในภาคฤดูร้อนเข้ามาอุปสมบทหรือบรรพชาโดยมีหลวงตาชีเป็นพระอุปัชฌาย์ทุกปี และท่านก็ได้ฝึกเยาวชนเหล่านั้นให้เป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในช่วงเวลาที่พวกเขาอยู่ใต้ร่มกาสาวพัสตร์

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

ประโยชน์ของการบวชตามประเพณีในภาคฤดูร้อนก็พอจะรวบรวมได้จากบทความที่เขียนโดยพระบวชใหม่และสามเณรน้อย (เด็กลูกครึ่งไทย–อเมริกันและเด็กไทยที่ครอบครัวตั้งรกรากถาวรอยู่ในอเมริกา) ซึ่งพรรณนาประสบการณ์ตรงของเขาจากการได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสมณเพศช่วงเวลาสั้นๆ ในภาคฤดูร้อนปี ๒๕๕๐ ที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

ตัวอย่างบทความแรกเป็นของสามเณรโหน่งซึ่งบันทึกว่า *"ช่วงเวลาที่ผมเป็นสามเณรนั้นเต็มไปด้วยความสนุกสนาน และผมมีประสบการณ์ที่ดีในช่วงที่บวชเป็นสามเณร ตอนแรกผมก็กลัวไปหมดทุกอย่าง เพราะผมไม่สามารถคาดคะเนได้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง แต่หลังจาก*

คืนแรกผ่านไป ทุกอย่างก็เป็นไปได้ด้วยดี ผมได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างในระหว่างที่ผมอยู่ที่นี่ ผมได้เรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธประวัติ ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับเจดีย์ รวมทั้งประวัติของพุทธศาสนาด้วย นอกจากนี้ผมก็ต้องปรับตัวเป็นอย่างมากในการมาบวชเป็นสามเณร สิ่งที่ยากที่สุดคือเรื่องการปรับเวลาในการรับประทานอาหาร เป็นเรื่องยากที่เราจะฉันได้เฉพาะเวลา ๗.๐๐ น. และ ๑๑.๐๐ น. เท่านั้น ผมไม่สามารถจะรับประทานอาหารได้ทุกเวลาที่ผมอยากรับประทาน หลังเวลาเที่ยงไปแล้วผมไม่สามารถรับประทานอะไรที่เป็นของขบฉัน ผมจะรับประทานได้เฉพาะโยเกิร์ตและไอศครีมเท่านั้น อีกเรื่องหนึ่งที่ผมต้องปรับตัวคือผมต้องตื่นนอนเวลาตีห้าเพื่อเตรียมตัวไปสวดมนต์ในโบสถ์พร้อมๆ กับพระสงฆ์และสามเณรรูปอื่นๆ สิ่งที่ผมชอบเรียนรู้ที่สุดในช่วงที่เป็นสามเณรคือการนั่งสมาธิ ที่การนั่งสมาธิ เป็นกิจกรรมโปรดของผมก็เพราะว่าผมเป็นคนใจร้อน และการนั่งสมาธินั้นช่วยให้ผมใจเย็นขึ้นจริงๆ ผมรักชีวิตสามเณรเพราะว่าเป็นชีวิตที่ไม่ต้องกังวลและยังเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความสงบอีกด้วย”

อีกบทความหนึ่งเป็นของสามเณรหลุยส์ ซึ่งเป็นสามเณรที่อายุน้อยที่สุดในบรรดาผู้ที่มาบวชในช่วงนั้น สามเณรหลุยส์ก็บวชเป็นสามเณรวันเดียวกับสามเณรโหน่งสามเณรหลุยส์บันทึกว่า *“การบวชเป็นสามเณรนั้นสุดยอดไปเลย บางคนอาจเล่นวีดีโอเกมส์ในช่วงฤดูร้อนอย่างที่ผมน่าจะทำ แต่ผมก็เลือกที่จะมาบวชเป็นสามเณร ผมบวชก็เพราะอยากจะทำบุญเพื่อตัวเอง เพื่อครอบครัว และเพื่อเพื่อนๆ ของผม ผมจะอยู่ที่นี่เพื่อคุณพ่อและคุณแม่ของผม ผมรู้สึกดีนะที่ได้โกนผม แต่การเป็นคนที่อายุน้อยที่สุด*

มันเป็นความทุกข์นะ เพราะไม่มีใครยอมรับฟังสิ่งที่เราพูด ข้อดีของการมาบวชคือผมได้มาเจอเพื่อนมากมายที่นี่ พวกเขาเป็นพระและสามเณรบวชใหม่ พอลล์เล่นบาสเกตบอลเก่ง บ๊อบบี้เก่งเรื่องเทคโนโลยี และมติชอบทำตัวเป็นเด็กทั้งๆ ที่เขาแก่กว่าใครเพื่อน ทุกคนล้วนดีต่อผม ผมชอบตรงที่เรารับประทานอาหารเพียงสองเวลาแทนที่จะเป็นสามเวลา เพราะว่าผมจะได้ผอมลงอีก ผมได้เรียนรู้มากมายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเราได้ออกกำลังกายกันอย่างเต็มที่ การห่มจีวรเป็นเรื่องยากสำหรับผม ต้องมีใครอีกคนมาช่วย ผมได้เรียนรู้เรื่องการสร้างวินัยแม้ว่าผมจะคิดถึงแม่อยู่เสมอๆ ก็ตาม ช่วงที่ผมอยู่ที่วัดผมหวังว่าแม่จะคิดถึงผมเหมือนกัน พวกเราต้องตื่นเช้ามากเพราะเราต้องลุกขึ้นมาห่มจีวรให้เรียบร้อยเพื่อจะไปสวดมนต์ เราจะสวดมนต์วันละสองเวลา คือตอน ๖.๐๐ น. และตอน ๑๘.๐๐ น. สิ่งสำคัญเกี่ยวกับการมาบวชก็คือการนั่งสมาธิ เราไปนั่งสมาธิกันในป่า ในการนั่งสมาธิคุณต้องจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า และลมหายใจออก

"แม้ว่าผมจะคิดถึงบ้านและสมาชิกในครอบครัว แต่ผมก็สามารถอยู่ที่วัดได้ตามกำหนด ผมรู้สึกตื่นเต้นที่จะได้กลับบ้าน และผมยังคงตั้งความปรารถนาให้เทวดามาช่วยผมให้พ้นจากความทุกข์ร้อนด้วย ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าพระสงฆ์ท่านรู้สึกอย่างไร แต่ละวันที่ผ่านไปช่างยาวนานเหลือเกินเมื่อชีวิตในแต่ละวันเริ่มต้นเวลา ๕.๓๐ น. การรักษาศีลให้ได้หมดทุกข้อก็เป็นเรื่องยาก มีอยู่ครั้งหนึ่งเด็กคนหนึ่งมาด่าผม ผมก็โกรธ แต่ผมก็เพ่งสมาธิไปที่การกำจัดความโกรธให้หมดไป ที่วัดพวกเรามีการเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ๓ วิชาในแต่ละวัน มีอยู่ครั้งหนึ่งเราเข้าไปในป่าแล้ว

ถ่ายภาพพระพุทธรูป ผมหวังว่าคุณตาผมจะมีความสุขเพราะว่าท่านเสียไปก่อนที่ผมจะได้เห็นท่าน และผมหวังว่าท่านจะได้รับผลบุญกุศลที่ผมสร้างด้วย”

พระสงฆ์มาร่วมงานทำบุญอายุวัฒนมงคลครบ ๘๐ ปี
พระวิเทศธรรมรังษี (๒๕๔๘)

พระมติ ซึ่งเป็นพระบวชใหม่บอกว่าท่านเขียนบทความนี้เพื่อครอบครัวและเพื่อนๆ ของท่าน *“การเป็นพระสงฆ์ส่งผลให้เกิดอะไรต่ออะไรอีกหลายๆ อย่าง นอกเหนือจากศีล ๒๒๗ ข้อ (หลวงตาชีท่านจะสวดพระปาติโมกข์ทุกสิบห้าวันด้วยสมาธิสูงยิ่งเป็นที่น่าประทับใจ) นอกจากนี้พระสงฆ์ต้องมีชีวิตอยู่ภายใต้ข้อกำหนดอื่นๆ อีกซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทีเดียวสำหรับฆราวาสคนหนึ่ง มีข้อห้ามไม่ให้*

ขับรถ ห้ามจัดหาอาหารเอง หรือแม้กระทั่งการห่มจีวรซึ่งต้องอาศัยพระหรือเณรอีกรูปหนึ่งมาช่วย สิ่งเหล่านี้บีบคั้นให้ผมนึกถึงคนอื่นและความขัดแย้งภายในของตัวผมเองเกี่ยวกับเรื่องความอดทน ซึ่งสิ่งเหล่านี้แตกต่างอย่างมากกับชีวิตที่หวือหวา ในสไตล์ iPod ซึ่งผมเคยชินในชีวิตที่ยุ่งเป็นปกติของผม ผมต้องพยายามทำทุกอย่างให้ช้าลงและปรับตัวให้เข้ากับตารางเวลาของพระสงฆ์ซึ่งแม้กระทั่งการเดินก็กลายเป็นการสร้างสติด้วยความระมัดระวัง

“ที่จริงเส้นทางของผมนั้นเป็นวิถีแห่งความสับสนและเต็มไปด้วยอุปสรรคต่างๆ แต่ไม่ว่าผมจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ผมก็พยายามที่จะให้ความเคารพคุณพ่อคุณแม่ของผม เพราะว่าท่านเกื้อกูลผมมาตลอด ผมคงไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นไม่ไหวหวั่นได้ถ้าหากผมไม่ได้อยู่ในครอบครัวที่มีระบบระเบียบอันเยี่ยมยอดซึ่งครอบครัวเราได้ร่วมพัฒนากันมาหลายปี หลังจากช่วงเวลาของความถดถอยผ่านไปผมจะเข้าเรียนที่สถาบันสอนกฎหมายซึ่งจะเปิดภาคการศึกษาเมื่อฤดูร้อนที่ชวนใฝ่หาลาจากไป ผมรู้สึกซาบซึ้งในบุญคุณของคุณพ่อคุณแม่ที่มอบโอกาสในการศึกษาต่อแก่ผม

“ด้วยเหตุนั้นผมจะต้องมั่นคงต่อพันธสัญญาทางจิตวิญญาณที่ให้ไว้กับตัวเองว่าผมจะบวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งทางวัดได้ดูแลเรื่องการบวชของผมอย่างดี และนี่ก็เป็นผลบุญที่ผมจะแผ่ส่วนกุศลให้คุณพ่อคุณแม่ของผม

และผมพูดได้อย่างภาคภูมิใจว่า นี่คือสิ่งที่ไม่พันผูกกับตัวตนอันเที่ยงแท้แน่นอนที่สุดที่ผมได้ทำตลอดชีวิตอันเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวของผม”

พระอีกรูปหนึ่งคือพระเพรียวพันธ์ ซึ่งบวชพร้อมกับเพื่อนและญาติสองคนได้เขียนว่า *“ที่เราได้มาบวชพร้อมๆ กันนี่ถือเป็นสิ่งที่ดีเพราะว่าเราจะได้มีเพื่อนและมีคนที่ช่วยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การตื่นนอนตอนตีห้านี่เป็นเรื่องยากจริงๆ พวกเราทุกคนมาร่วมสวดมนต์กันเวลา ๖.๐๐ น. และ ๑๘.๐๐ น. และในแต่ละวันเราจะเรียนวิชาต่างๆ วันละ ๓ วิชา เรามีเวลาพักกันวันละ ๒ ครั้งซึ่งผมใช้เป็นช่วงงีบหลับเนื่องจากมีกิจกรรมมากมายในแต่ละวัน วิชาที่เรียนทุกวิชาสอนโดยพระสงฆ์ วิชาต่างๆ ได้แก่ การนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ การสวดมนต์ การเจริญภาวนา ประวัติพระพุทธศาสนา ช่วงชมภาพยนตร์ และวิถีชีวิตของบรรพชิต และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ผมก็ได้ผูกมิตรกับเด็กรุ่นน้องที่มาบวชเป็นสามเณร พวกเขาจะมีสิ่งละอันพันละน้อยซึ่งช่วยทำให้ประสบการณ์ในการมาบวชของผมเพลิดเพลินยิ่งขึ้น นอกจากบรรดาสามเณรแล้วผมยังมีโอกาสผูกมิตรกับบรรดาพระสงฆ์อีกด้วย และเรื่องราวที่เป็นสิ่งละอันพันละน้อยที่พระสงฆ์เหล่านั้นนำมาแบ่งปันก็ช่วยให้พวกเราได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น ท่านเหล่านั้นมีความห่วงใยและดูแลพวกเราเป็นอย่างดี*

“วิถีชีวิตของสงฆ์มีความแตกต่างจากวิถีชีวิตทั่วๆ ไปของผมมาก เช่นถ้าพูดถึงเรื่องเสื้อผ้า คุณก็เพียงแต่นุ่ง-ห่มจีวร มีทรงผมที่สั้นซึ่งง่ายต่อการดูแล นอกนั้นก็มีรองเท้าแตะอีกหนึ่งคู่ และเราไม่ต้องใช้เครื่องสำอาง

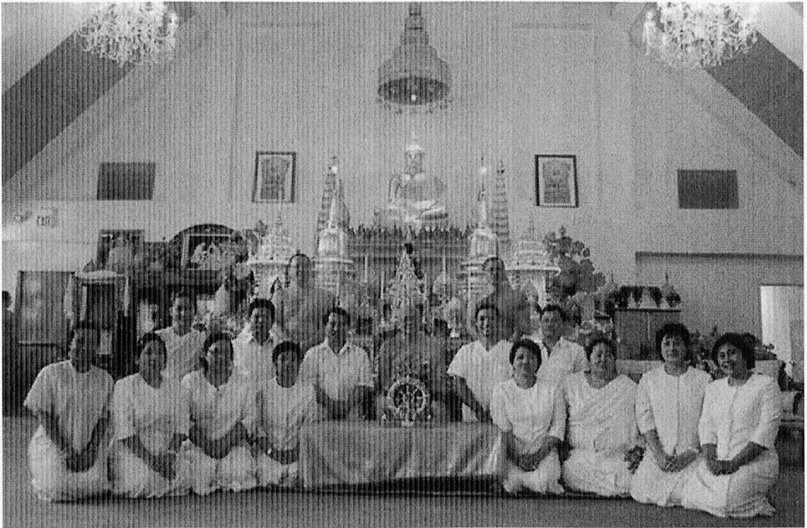

หรือเครื่องประดับใดๆ เช่นพวกน้ำหอม หรืออัญมณีเพื่อช่วยเสริมสร้างความงามของรูปกาย เราแทบจะไม่ดูโทรทัศน์กันเลย หรือถ้าจะดูเราก็จะดูรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือไม่ก็เป็นรายการข่าว

"ผมรู้สึกโชคดีที่ได้บวชและได้มีประสบการณ์นี้ในการทบทวนเรื่องราวต่างๆ ผมได้เรียนรู้อย่างมากเกี่ยวกับศาสนาของผม และตอนนี้ผมก็เข้าใจศาสนาของผมมากขึ้น ผมได้เรียนรู้วิถีชีวิตของพระสงฆ์ และได้เรียนรู้การใช้ชีวิตท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างไปโดยสิ้นเชิง และด้วยประสบการณ์นี้ ลูกพี่ลูกน้องของผม ตัวผมและเพื่อนของผมก็สนิทสนมกันมากขึ้น นับจากนี้ไปเวลาที่เรานึกถึงประสบการณ์ชีวิตช่วงนี้ก็คงจะพากันนั่งยิ้ม คุณพ่อคุณแม่ของพวกเราก็มีความสุขอย่างท่วมท้น เพราะนี่ไม่ใช่สิ่งที่เราทำเพื่อตัวเราเองเท่านั้น เรายังทำเพื่อท่านอีกด้วย นี่คือของขวัญล้ำค่าที่ผมสามารถมอบให้คุณพ่อคุณแม่ของผมได้เพราะท่านได้รับผลบุญจากสิ่งที่ผมทำ และผมมีความสุขที่ได้ทำเพื่อท่าน"

หลวงตาชีมีความเชื่อว่าควรสอนให้เด็กๆ ฝึกปฏิบัติภาวนาตั้งแต่ยังเล็ก "การสอนเด็กๆ ให้ฝึกปฏิบัติภาวนาเป็นเรื่องไม่ยาก เพราะเด็กๆ ยังไม่มีอะไรให้คิดมากมายนัก และประสบการณ์ชีวิตก็ยังจำกัดอยู่ พวกเขาจึงเข้าถึงสมาธิได้โดยง่าย ประสบการณ์ที่ผ่านมาบอกอาตมาว่า การสอนเด็กนั้นง่ายกว่าการสอนผู้ใหญ่ ซึ่งหมายรวมถึงสามเณร และพระสงฆ์ด้วย การสอนชาวบ้านในหมู่บ้านง่ายกว่าการสอนพระสงฆ์หรือสามเณร การสอนสามเณรง่ายกว่าการสอนพระสงฆ์ ยิ่งพระสงฆ์มีความรู้มากเท่าไรยิ่งยากต่อ

การสอนการเจริญภาวนามากขึ้นเท่านั้น พระยิ่งมีอาวุโสสูงเท่าไหร่ก็ยิ่งยากต่อการสอนการเจริญภาวนามากขึ้นเท่านั้น”

ญาติโยมที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

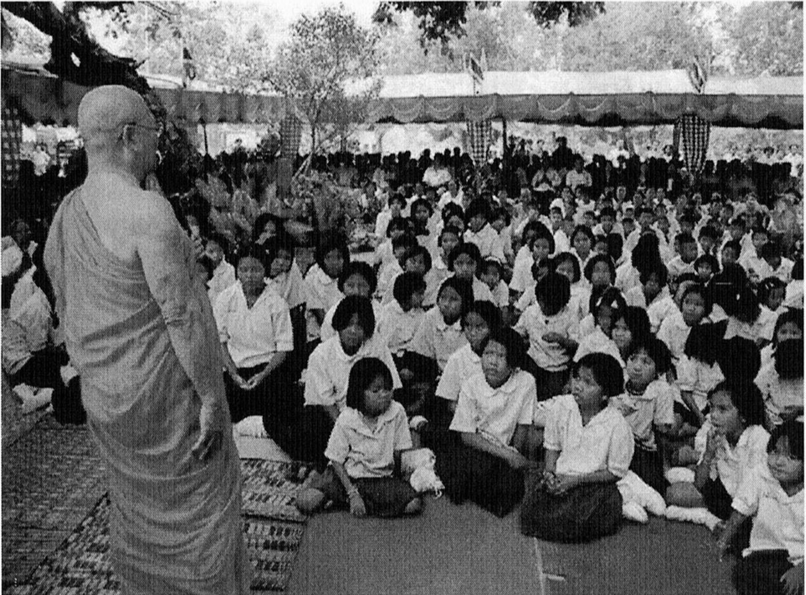
นอกเหนือจากการจัดให้มีการบวชตามประเพณีในภาคฤดูร้อนแล้ว ทางวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ก็ได้จัดให้มีการปฏิบัติธรรมในรูปแบบของการเจริญภาวนาเป็นระยะๆ ซึ่งก็เป็นกิจกรรมที่ญาติโยมให้ความสนใจมาร่วมด้วยอย่างสม่ำเสมอ

๒๐
เพื่อพุทธศาสนิกชนรุ่นต่อๆ ไปในอนาคต

ในระหว่างที่หลวงตาชีปฏิบัติภารกิจอยู่ในต่างประเทศ กิ่งอำเภอคำชะอีบ้านเกิดของท่านก็ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ และในปี ๒๕๒๕ อำเภอมุกดาหารก็ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัด แม้ว่าหลวงตาชีจะรับใช้พระศาสนาในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดไทยในสหรัฐอเมริกานานถึงสี่ทศวรรษ แต่ท่านก็ไม่เคยลืมบ้านเกิดที่หมู่บ้านของท่าน มีข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้ว่าท่านคือ **"หลวงตาชีผู้มีแต่ให้"** คือท่านได้บริจาคทรัพย์จัดตั้งมูลนิธิและกองทุนต่างๆ ขึ้นเพื่อดูแลการศึกษาของเด็กๆ สามเณร และพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแผ่นดินเกิดของท่าน ดังนี้

แหล่งให้ทุนสนับสนุนการศึกษาแรกที่ท่านจัดตั้งขึ้นคือ มูลนิธิชีวานันทภิกขุ โรงเรียนบ้านโพนงาม ตำบลโพนงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กๆ ที่เรียนหนังสือที่โรงเรียนในหมู่บ้านโพนงาม ซึ่งทุกๆ ปีจะมีนักเรียนประมาณ ๗๐๐–๘๐๐ คน

หลวงตาชีในพิธีมอบทุนการศึกษาแก่เด็กๆ

แหล่งทุนที่สองที่หลวงตาชีจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่นักเรียนโรงเรียนคำชะอีพิทยาคม คือมูลนิธิหลวงตาชีโรงเรียนคำชะอีพิทยาคม ตำบลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

แหล่งทุนที่สามที่ท่านจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการศึกษาของพระสงฆ์ที่มาศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือกองทุนมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร

แหล่งทุนที่สี่ที่หลวงตาชีจัดตั้งคือ กองทุนธรรมรัตน์ เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา โดยให้ทุนการศึกษาแก่พระหนุ่มเณรน้อยที่ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนัสสันตยาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

แหล่งทุนที่ห้าที่ท่านจัดตั้งคือ กองทุนสนับสนุนการศึกษาที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

นอกจากกองทุนต่างๆ ดังกล่าวแล้ว หลวงตาชียังได้บริจาคเงินเพื่อสร้างถาวรวัตถุเพื่อการศึกษาของกุลบุตรกุลธิดา และเพื่อบำรุงพระศาสนาดังนี้

สร้างอาคารเรียนโรงเรียนบ้านโพนงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

สร้างห้องสมุดโรงเรียนบ้านโพนงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

สร้างอาคารเรียนโรงเรียนบ้านโพนงาม อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

สร้างศาลา ๘๖ ปี พระวิเทศธรรมรังษี (หลวงตาชี) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

นอกจากนี้ท่านยังได้ร่วมสนับสนุนโครงการของหน่วยงานต่างๆ อีกมากมาย

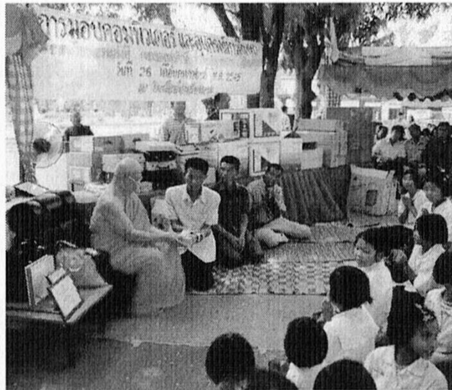
หลวงตาชีมักจะได้รับจดหมายจากเด็กนักเรียนชายหญิงที่อำเภอคำชะอี ซึ่งเขียนมาถึงท่านด้วยความรักและความกตัญญู และเพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน วิชาที่พวกเขาชอบเรียน ครูที่พวกเขาชื่นชอบ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขา แรงบันดาลใจของพวกเขา ตลอดจนความชื่นชอบในการอ่านหนังสือธรรมะที่ท่านเขียน

หลวงตาชีจะมีความสุขมากเวลาอยู่ท่ามกลางเด็กๆ

ในช่วงปลายทศวรรษที่ ๑๙๓๐ ช่วงที่หลวงตายังเป็นเด็กนักเรียนที่โรงเรียนในหมู่บ้านของท่าน เศรษฐกิจของหมู่บ้านเป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชาวบ้านไม่มีเงินสำหรับซื้อหนังสือให้เด็กๆ แต่จากเงินทุนสนับสนุนที่หลวงตาชีเมตตามอบให้ ทุกวันนี้โรงเรียนมีทั้งอาคารหลังใหม่ มี

คอมพิวเตอร์ใช้ ทำให้เด็กๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ นักเรียนในหมู่บ้านได้เขียนจดหมายถึงหลวงตาชีเพื่อกราบเรียนให้ท่านทราบว่าพวกเขาได้รับประโยชน์มากมายเพียงใดจากความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของท่าน ตัวอย่างเช่น จากจดหมายของเด็กนักเรียนหญิงคนหนึ่ง ซึ่งลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๖ มีข้อความว่า *"ตอนนี้ที่โรงเรียนของเรา มีม้านั่งที่ทำจากหินอ่อนตั้งอยู่ใต้ต้นมะม่วง ทำให้พวกเรามีที่นั่งสำหรับนั่งพักผ่อนและอ่านหนังสือระหว่างช่วงเวลาหยุดพัก จากการใช้คอมพิวเตอร์ที่ท่านได้มอบให้ ตอนนี้เราสามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ทได้แล้ว ซึ่งช่วยให้เรามีความรู้กว้างขวางขึ้นจากข้อมูลต่างๆ ที่เราสืบค้นได้ พวกเราได้รับทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จากเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาทที่ท่านบริจาคให้โรงเรียนของเรา"*

พิธีมอบคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์การศึกษาให้เด็กๆ

ปัจจุบันหมู่บ้านคำชะอีก็ไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป ในปี ๒๕๑๓ ช่วงที่สงครามเวียดนามปะทุ ถนนสายต่างๆ ทั่วประเทศไทยมีความยาวเพียง ๕,๘๙๑ กิโลเมตร แต่ในปี ๒๕๑๘ เมื่อหลวงตาชีเดินทางออกจากประเทศไทยไปเป็นเจ้าอาวาสวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ความยาวโดยรวมของถนนทุกสายในประเทศไทยคือ ๗,๔๓๙ กิโลเมตร และในเวลาอีกสองทศวรรษ

ต่อมา ความยาวโดยรวมของถนนทุกสายเพิ่มขึ้นเป็น ๒๗,๕๙๕ กิโลเมตร ทุกวันนี้เมื่อนักเดินทางเดินทางด้วยรถยนต์ไปตามถนนราดยาง จากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดมุกดาหาร และอำเภอคำชะอี พวกเขาจะได้เห็นยวดยานต่างๆ จำนวนมาก และส่วนใหญ่คือรถจักรยานยนต์ บนเส้นทางก็จะเห็นเสาอากาศโทรทัศน์ติดตั้งอยู่ตามบ้านในทุกหมู่บ้านที่เดินทางผ่าน ในช่วงที่หลวงตาชียังเป็นเด็ก ท่านต้องใช้เวลาถึง ๑๐ ชั่วโมงในการเดินจากหมู่บ้านของท่าน (บ้านโพนงาม) ไปที่อำเภอมุกดาหารซึ่งอยู่ห่างออกไปเกือบ ๕๐ กิโลเมตร ในปัจจุบันจะใช้เวลาประมาณ ๒๐ นาทีเท่านั้นในการเดินทางด้วยรถยนต์จากตัวเมืองมุกดาหารไปยังหมู่บ้านที่เป็นบ้านเกิดของท่าน

ในช่วงที่หลวงตาชีอยู่ในวัยเด็ก ทรัพยากรธรรมชาติจากผืนป่าและสายน้ำมีอยู่อย่างเหลือเฟือ แต่ในช่วงปลายๆ ทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ซึ่งเป็นช่วงที่ท่านเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้าน ป่าทึบของคำชะอีแทบจะไม่มีเหลือ เมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น ทรัพยากรต่างๆ ก็ถูกใช้ไปอย่างไม่มีขอบเขต ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติค่อยๆ หมดไป จากสิ่งที่ได้เห็นทำให้หลวงตาชีปรารถนาจะช่วยให้ชาวบ้านที่คำชะอีอนุรักษ์สิ่งดีๆ ของชุมชนหมู่บ้านเอาไว้ และพัฒนาแหล่งความรู้ต่างๆ ในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในด้านนี้ที่ชาวบ้านสามารถพึ่งพาได้

มีการจัดพิธีแต่งงานแบบไทยเพื่อรักษาวัฒนธรรมไทยในต่างแดน

เพื่อสร้างพลังอันทรงประสิทธิภาพในสังคมไทยผ่านวิถีแห่งพุทธศาสนา หลวงตาชีได้เร่งรัดให้พระสงฆ์ช่วยสร้างสรรค์ปัจจัยแวดล้อมในสังคมซึ่งสามารถช่วยธำรงรักษาและส่งเสริมศีลธรรมที่ท่านเทศนาสอนสั่ง พระเดชพระคุณเจ้าอาวาสเชื่อมั่นว่าระบบการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบันควรจะได้รับการปฏิรูปอย่างกว้างขวางเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ ในความคิดเห็นของท่าน หลวงตาชีเห็นว่าผู้ที่เขียนตำราควรเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะต่อไปนี้

๑. มีความเข้าใจในปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตในสังคมสมัยใหม่

๒. มีความรู้ในการนำธรรมะไปช่วยแก้ปัญหา

๓. มีความสามารถในการอธิบายสรรพสิ่งด้วยภาษาที่เรียบง่ายธรรมดาๆ

๔. มีความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้ง

หลวงตาชี เจ้าอาวาสแห่งวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ตระหนักอย่างทั่วพร้อมว่า การเป็นผู้นำนั้นต้องแบกรับความรับผิดชอบอย่างมหาศาล ท่านมีความเชื่อว่าผู้นำจะต้องเปี่ยมด้วยน้ำใจ เสียสละเพื่อผู้อื่น ทำงานหนัก และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมเสมอที่จะทำในสิ่งที่คนอื่นไม่สามารถทำได้ อดทนต่อความยากลำบาก **พร้อมทั้งกล้าพูดกล้าทำ**

ในวาระที่หลวงตาชีจะมีอายุครบ ๙๐ ปีในปี ๒๕๕๘ นี้ท่านมีความยินดีอย่างยิ่งที่จะได้เห็นเด็กๆ คนหนุ่มคนสาว และนักศึกษาให้ความสนใจต่อการปฏิบัติธรรม และพากันมาเยี่ยมเยือนและร่วมกิจกรรมกับวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

๒๑

เกียรติประวัติและผลงาน

หลวงตาชีผู้อุทิศตนเพื่อพระธรรม ได้ทำงานรับใช้พระพุทธศาสนาและสร้างผลงานด้านการเขียนมาอย่างต่อเนื่อง แม้การได้รับรางวัลในรูปแบบต่างๆ จะไม่ใช่เป้าหมายในการทำงานอย่างทุ่มเทและเสียสละของท่านก็ตาม แต่ชีวิตภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์ของท่านซึ่งกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า **"ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม"** ก็เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ ท่านจึงได้รับรางวัลและการประกาศเกียรติคุณ ซึ่งทรงคุณค่าและเป็นเกียรติประวัติต่อตัวท่านและวงศ์ตระกูลดังนี้

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับรางวัล **"เสาเสมาธรรมจักร"** ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์ดีเด่นต่อพระพุทธศาสนา ประเภท **"ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ"**

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับรางวัล **"มหิดลวรานุสรณ์"** ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **"พระวิเทศธรรมรังษี"** เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **"พระราชมงคลรังษี"** เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคงเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗

หลวงตาชีเข้ารับพระราชทานพัดยศ
จาก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

หลวงตาชีกับพัดยศพระราชทาน

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เสด็จฯ เยี่ยมวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๔๘

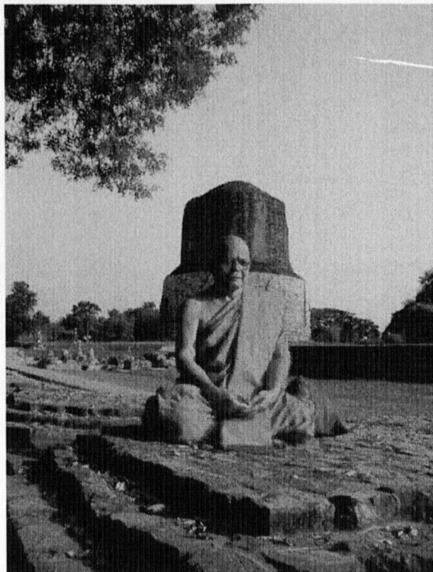
ประสบการณ์การเผยแผ่ในต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๕๑๘–ปัจจุบัน อยู่ปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูตประจำ ณ วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. (๔๐ ปี)

พ.ศ. ๒๕๓๖ ร่วมประชุมสภาศาสนาโลก ครบรอบ ๑๐๐ ปี ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๔๑ ร่วมงานฉลองวัดไทยมิวนิค ประเทศเยอรมัน ครบรอบ ๓ ปี เยี่ยมวัดไทยในยุโรปอีก ๓ ประเทศคือ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์, ประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ

พ.ศ. ๒๕๔๔ เดินทางจาริกธรรมท่องแดนพุทธภูมิ นมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ประเทศอินเดีย–เนปาล

เดินทางจาริกธรรมท่องแดนพุทธภูมิ พ.ศ. ๒๕๔๔

พ.ศ. ๒๕๔๗ ร่วมประชุมสภาศาสนาโลก ครั้งที่ ๔ เมืองบาร์เซโลน่า ประเทศสเปน

เยี่ยมสถานทูตไทย ณ กรุงแมดริด ประเทศสเปน

เยี่ยมสถานทูตไทย ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส

พ.ศ. ๒๕๔๙ ร่วมประชุมผู้นำสภาศาสนาโลก ที่เมืองมอนทริออล ประเทศแคนาดา

ร่วมประชุมผู้นำสภาศาสนาโลก ที่เมืองมอนทริออล ประเทศแคนาดา พ.ศ. ๒๕๔๙

ผลงานด้านสาธารณูปการในประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นประธานดำเนินการสร้างวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นประธานดำเนินการสร้างอุโบสถวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.

พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นองค์อุปถัมภ์ในการสร้างวัดป่าสันติธรรม รัฐเวอร์จีเนีย

พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นองค์อุปถัมภ์ในการสร้างวัดวิเทศธรรมรังษี รัฐแคนซัส

พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นองค์ประธานดำเนินการสร้างอาคาร ๘๘ ปี หลวงตาชี

พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นองค์อุปถัมภ์ในการสร้างวัดป่าธรรมรัตน์ รัฐเพ็นซิลเวเนีย

พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นองค์อุปถัมภ์ในการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมบีเวอร์เล็ค รัฐนิวยอร์ก

ผลงานด้านการประพันธ์หนังสือธรรมะ

จัดพิมพ์ในโอกาสทำบุญ อายุครบ ๗ รอบ (๘๔ ปี) พ.ศ. ๒๕๕๒

- หนังสือ สมุดภาพชีวิตหลวงตาชี เล่ม ๑
- หนังสือ สมุดภาพชีวิตหลวงตาชี เล่ม ๒
- หนังสือ ๗ รอบ ๑๒ ราศี หลวงตาชีแจกกลอนสอนธรรม เล่ม ๑-๓
- หนังสือ The Life and Works of Luang Ta Chi
- หนังสือ The Lady who Loves Dhamma Essay of Luang Ta Chi

จัดพิมพ์ในโอกาสทำบุญอายุครบ ๘๘ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖

- หนังสือ ๘๘ อายุ ๘๘ ธรรมะ พระวิเทศธรรมรังษี (หลวงตาชี)
- หนังสือ นานาทัศนะ ๘๘ ปี หลวงตาชี

- หนังสือ The Life and Works of Luang Ta Chi
- หนังสือ The Dhamma for Life : Essay of Luang Ta Chi

จัดพิมพ์ในอากาสทำบุญอายุครบ ๙๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘

- หนังสือ พระธรรมนำชีวิต ชุด : ครูสี–หลวงตาสอน เล่ม ๓
- ประวัติและผลงาน ๔๐ ปี วัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี.
- อัตชีวประวัติหลวงตาชี **"นวุตยายุวัฑฒนานุกาล: หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม"** โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี แปลจาก **"The Life and Works of Luang Ta Chi"** โดย Dr. Kamala Tiyavanich
- หนังสือ Dhamma for Life by Luang Ta Chi

หลวงตาชี ให้ความสำคัญกับการทำงานทุกประเภท

นวตยายวัฑฒนานกาล:
หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี แปล

จากหนังสือ "The Life and Works of Luang Ta Chi"

เรียบเรียงโดย Dr. Kamala Tiyavanich (ดร.กมลา ติยะวนิช)

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๘

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-382-812-5

พระเทพวรมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร

พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ

ในงานบุญธรรมสมโภชอายุวัฒนมงคลครบรอบ ๙๐ ปี พระราชมงคลรังษี

และสมโภชวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ครบ ๔๐ ปี

มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๘

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.อมร แสงมณี

ศิลปกรรม นางสาวโชติรส เกตุแก้ว

จัดทำโดย นางสาวโชติรส เกตุแก้ว

อีเมล์ chotirot.kk@gmail.com

แยกสีและพิมพ์ที่

สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๙๐๐๐, ๐ ๒๘๘๒ ๑๐๑๐ โทรสาร ๐ ๒๔๓๓ ๒๗๔๒

www.amarin.com

พระเทพวรมุนี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ
ในงานบุญธรรมสมโภชอายุวัฒนมงคลครบรอบ ๙๐ ปี
พระราชมงคลรังษี
และสมโภชวัดไทยกรุงวอชิงตัน, ดี.ซี. ครบ ๔๐ ปี
มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๕๘

นวุตยายุวัฑฒนานุกาล: หลวงตาชี ชีวิตนี้พลีเพื่อธรรม ● รศ. ดร.อมร แสงมณี แปล